

KÖY SORUNU ve
KÖYDEN
KENT'E
GÖÇ PROBLEMİ

TÜRK-İŞ

EYLÜL 1967 SAYI: 55

TÜRK-İŞ

AYLIK DERGİ

TÜRKİYE İŞÇİ SENDİKALARI
KONFEDERASYONU

EYLÜL

1967

YIL : 5

SAYI : 55

Fiatı : 250 Krş.

1 YILLIK 25.00 TL.

TÜRK - İŞ ADINA İMTİYAZ SAHİBİ
Seyfi DEMİRSOY

GENEL YAYIN MÜDÜRÜ
Ülkü ARMAN

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Önder AKER

FOTOĞRAFLAR
Şehir Fotoğraf Ajansı
Adnan HASKOKAR

İDARE ve YAZIŞMA ADRESİ

TÜRK-İŞ GENEL MERKEZİ
TUNA CADDESİ
YENİŞEHİR — ANKARA

Telefon :
17 91 35

TÜRK - İŞ DERGİSİ BASIN AHLÂK
YASASINA UYMAIYI KABUL
ETMİŞTİR.

SUNUŞ

Saygıdeğer

Türk - İş okuru,

Bu sayımızda, bugüne kadar Türkiye'de hiç bir dergi ve gazetede yayınlanmamış, düşünürlerin ve politikacıların eline geçmemiş, Devlet Plâna Teşkilâtının «Köy ve Köylü sorunu» konusunda bir raporunu bulacaksınız. Okuduğunuz her satır gerçekleri dile getirmektedir, ancak bu gerçeklerin güvenilir bir teşkilat tarafından derlenip hazırlanmasının ayrı bir önemi vardır. Bu bakımdan büyük bir yer verdik ve onun ışığında ilgi çekici bulacağınızı tahmin ettiğimiz bir de röportaj sunduk. Zevkle okuyacağınızı, ancak içinizin burkulacağını biliyoruz. Fakat gerçek bu. Aslında bugünkü ızdıraplarımızın kaynağı, bilinen gerçeklerin üzerine kül serpmek, onları bir kenara itmek değil midir? Biz böyle yapmadık, titizlikle hazırlanmış raporun önemli kısımlarını dergimize aldık, bu dâvanın içinden gelmiş insanların deritlerini kendi ağızlarından sunduk. Bilinen şeyin bir defa daha tekrarı değil, alınması gerekli tedbirlerin zorunluluğunu göstermek istedik.

Senatör Robert Kennedy, Amerika'da beyazlarla zenciler arasındaki kanlı olaylar hakkında «Amerika, tarihinin en zor günlerini yaşıyor» cümlesini kullanmıştır. Bazı eyaletlerde bir iç savaş hüviyetini alan olayların nedenleri üzerinde eğilenler görmüşlerdir ki, uzun süreden beri devam edip gitmekte olan bu çekime ekonomik faktörler sebep olmuştur. Bu sayımızda, beyaz-zenci mücadelesini, açıklıkla ortaya koyan yazımızı ilginç bulacağınızı ümit ediyoruz.

Geçtiğimiz ay içinde, Millet Meclisi tarafından kabul edilen İş Kanunu, Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Ayrıca uzun yıllar bir facia olarak kabul edilen Tasarruf Bonosu kanun tasarısı da kabul edilmiş bulunmaktadır. Her iki konu üzerinde bu sayımızda geniş bilgi vermiş bulunuyoruz.

Çalışma Bakanlığı tarafından bir süreden beri hazırlanmakta olan 275 sayılı Toplu Sözleşme ve Grev Kanun tasarısında yapılmak istenen değişiklik, geçtiğimiz ay içinde açıklanmıştır. Türkiye'de, Anayasa'nın tanıdığı, işçinin özgürlük haklarını geri alan ve toplu sözleşme düzenini bir kısım çevrelerin oyuncağı haline getirmek isteyen tasarı üzerinde Türk - İş, işçi liderlerini bir toplantıya çağırmış ve daha sonra bir bildiri yayınlanmıştır.

Saygılarımızla

Türk-İş Basın ve Halkla Münasebetler Merkezi tarafından hazırlanan Türk-İş Dergisinin bu sayısı, Ankarada Şark matbaasında dizilmiş, terplenmiş ve basılmış; klişeler, Eser Klişede

Tehlikeli dönemeç

Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu'nda yapılacağı belirtilen değişiklikler işçinin hak ve özgürlüğe sahip olmasını çıkarlarına uygun bulmayan çevrelerin etkili olmağa başladıklarının işareti sayılmalıdır.

Türkiye, işçinin, zamanımızın özgürlük anlayışından doğan haklarının kanunlarla geri alınmağa çalışıldığı ilk ülke değildir. Sendikacılık hareketi, ister gelişmiş, ister gelişiyor olsun, hemen her yerde, zaman zaman, tutucu çevrelerin ve onlara bilerek ya da bilmeyerek âlet olanların bu gibi davranışlarıyla karşılaşmıştır.

Bu tutum, bir takım ülke'lerde, rejimi ayakta tutan temel hak ve özgürlüklerin inkârı derecesine varmadan önlenebilmiştir. Diğer bir takım ülkelerde ise, gelişme tamamen aksi yönde olmuş, tutucu çevrelerin baskısına boyun eğen iktidarlar, maddi bakımdan varlıklı, küçük bir zümrenin istifadesine sundukları özgürlük anlayışları ile birlikte, tarihin derinliklerine gömülüp gitmişlerdir.

Türkiye bugün işte böyle tehlikeli bir dönemecin başında görünmektedir...

ÇIKARCI ÇEVRELERİN BASKISI

Toprak reformunu önlemek için yapılanlar, işçi parasıyla kurulan tesislere dökülen gözler, sigorta fonlarını, kontrolsüz bir şekilde, ekonomik yönden kuvvetlinin emrine tahsis etme çabaları ve nihayet işçinin zamanımızın özgürlük anlayışına ve Anayasa'ya dayanan haklarının sınırlama arzusu... Bütün bunlar, çıkarlarını her şeyin üstünde tutan çevrelerin baskısının gün geçtikçe daha etkili olmağa başladığını göstermektedir.

Bu çevrelerin hedefi, iktisaden zayıfın Devlet eliyle korunmasını önlemek, kişiler üzerindeki ekonomik ve sosyal baskılarını arttırmak, özgürlüklerini ayaklar altına almaktır! Bu her zaman karşılaşmış olan tutumun gerisinde yatan,

iktidarı kendi arzularına âlet etme çabası ise, konunun tehlikeli yönünü meydana getirmektedir.

DEVLETİN GÖREVİ

Zamanımız, ünlü düşünür Lavordaire'ye, «kuvvetli ile zayıf karşı karşıya bulunduğu zaman özgürlük ezici, kanun ise kurtarıcı olur...» dedirten şartları, en az 50 yıl geride bırakmıştır. Batı demokrasilerinin hemen hepsinde olduğu gibi, Türkiye'de de yaşayanlar, toplumun sosyal ve ekonomik şartları ile çevrili, «ihtiyaç sahibi vatandaşlar» olarak kabul edilme durumundadırlar. 1961 Anayasası ile birlikte, onlar da Devletten, yalnız yaşama özgürlüğünü değil, insan haysiyetine yaraşır yaşama hakkını elde etmişlerdir; sadece çalışma özgürlüğüne değil, çalışma hakkına sahiptirler. Devlet ise, ferdiyetçi ve liberal zihniyetin kendisine yüklediği pasif rolü çoktan bir kenara itmiş, yokluklar içinde bulunan çoğunluğun sefaletini ortadan kaldırma yükümlülüğü altına girmiştir. İktisaden zayıfa, asgari geçim ve yaşama şartları sağlayacak, maddi bakımdan varlıklı küçük bir zümrenin tek yanlı özgürlüğüne, büyük kitleler üzerindeki ekonomik ve sosyal baskısına «hayır!» diyecektir.

Hâl böyle iken, çıkarlarını her şeyin üstünde tutanlar, bugünün Devletin fonksiyonunu olsun, özgürlük anlayışını olsun, hiçe sayan bir sorumsuzluk içinde, iktidarlardan, sadece kendilerine ve çıkarlarıyla sınırlı özgürlüklerine saygı gösterilmesini isteyebilmektedir. İktidarları, bu ters akımın girdabına kaptırıp, tehlikeli dönemece sürüklemeye yeltenmektedirler. Şüphesiz, aklı başında her iktidarın yapacağı, bu akıma kapılmamak, rejimi ayakta tutan temel hak ve özgürlüklerin inkâr edilmesine seyirci kalmamaktır.

Geçtiğimiz ayın önemli olayları arasında yer alan hiç şüphesiz ki, Çalışma Bakanlığı tarafından hazırlanan 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt kanun tasarısının kamuoyunda duyurulması olmuştur.

Anayasa teminatı altındaki işçi haklarının yokeldilmesi niteliğini taşıyan tasarısı, Türk İşçi Hareketi içinde beklenen reaksiyonu göstermiş ve işçi liderleri 1 Eylül'de Türk-İş'te önemli bir toplantı yapmışlardır.

İki gün devam eden toplantı sonucunda diğer sütunlarımızda verdiğimiz bildiri yayınlanmış ve Türk işçisinin kendi hak ve özgürlüklerine el uzatılmasına asla müsaade edilmeyeceği açıklanmıştır.

275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt kanununun işçi aleyhine uygulanması yolunda Çalışma Bakanlığı tarafından bir süreden beri yapılan çalışmalar sona ermiş, bu maksatla kanunun bazı maddelerini değiştiren tasarısı son şekli almış bulunmaktadır.

Grev veya Lokavt'ın, yurtdışı sağlığını veya milli güvenliğini bozucu nitelikte olduğu iddiasıyla Bakanlar Kurulu tarafından 90 gün ertelenmesi, grev gözcülerinin haklarının kısıtlanması, işkolu seviyesindeki toplu iş sözleşmelerinin bulunduğu yerlerde işyeri seviyesinde de toplu iş sözleşmesi yapılmasını öngören tasarısı Türk işçisinin temel hak ve özgürlüklerini kısıtlayıcı nitelikte görülmüştür.

ÇALIŞMA BAKANLIĞININ HAZIRLADIĞI TASARI

Çalışma Bakanlığı tarafından hazırlanan tasarıda, toplu iş sözleşmesi konusundaki 3'üncü madde değiştirilmiş ve işkolu seviyesinde toplu iş sözleşmesinin bulunduğu yerlerde, işyeri seviyesinde de toplu sözleşme yapılabileceği hükmü konmuştur. Tasarıda yer alan hükümler şöyledir:

«● Bir işkolu seviyesinde toplu iş sözleşmesinin yürürlükte bulunması bu işkoluna dahil

İŞÇİ

Çalışma hayatımızın sorunlarını gözden geçirmek üzere, Türk-İş tarafından toplantıya çağrılan Millî Sendikası ve Federasyon başkanları, 1 ve 2 Eylül 1967 günleri yaptıkları toplantılarda, özellikle, hükümet tarafından, işçi aleyhine değiştirilmek amacıyla hazırlanmış olan Toplu Sözleşme ve Grev Kanunu tadil tasarısı üzerinde durmuşlardır. Bugüne kadar, defalarca vaadedilmesine rağmen, ilgili bakanlıklarca üzerlerinde ciddi hiçbir çalışma yapılmamış olan İşsizlik Sigortası ve Tarım İş Kanunları hakkında Türk-İş'in yaptığı çalışmaları ve bu konularda izlenecek politikayı gözden geçiren işçi liderleri, aşağıdaki kararları alarak, çalışmalarına ara vermişlerdir.

1- İşsizlik Sigortası ve Tarım İş Kanunlarının çıkartılacağı yetkili hükümet üyeleri tarafından defalarca açıklanmış, kesinlikle söz verilmiş, buna mukabil bu kanunlar üzerinde ciddi hiçbir çalışma yapılmamıştır. Bunu göz önüne alan işçi liderleri, hükümetin bu kanunları daha uzun süre sürüncemede bırakacağını anlaşılmış olduğunu belirtmiş ve Türk-İş tarafından hazırlanacak İşsizlik Sigortası ve Tarım İş Kanunu tekliflerinin işçi milletvekilleri aracılığıyla meclise intikâl ettirilmesini kararlaştırmışlardır.

2- İşçi liderleri, Anayasa ile işçilere tanınmış olan toplu sözleşme ve grev hakkının, sendikalaşma özgürlüğünün, Top-

işyeri için işyeri seviyesinde toplu iş sözleşmesi yapılmasına mâni teşkil etmez.

● İşyeri seviyesinde toplu iş sözleşmesinin yürürlükte bulunması o işyerinin bağlı bulunduğu işkolunda işkolu seviyesinde bir toplu iş sözleşmesi yapılmasına mâni değildir.

● İşkolu seviyesindeki toplu iş sözleşmeleri işkolu seviyesindeki toplu iş sözleşmelerinin ihtiva ettiği hükümlere aykırı

LİDERLERİ BİLDİRİSİ

lu Sözleşme ve Grev Kanunu değiştirilerek, yok edilmek istendiğinde görüş birliği halindedirler. Hükümetin hazırladığı Toplu Sözleşme ve Grev Kanunu tadil tasarısı, bu hakları kısıktayıcı hükümler getirmekte, güçlü sendikaları parçalayarak ufak üniter haline getirip, Türk İşçi Harekitini yok etme amacı taşımaktadır.

Tadil tasarısı hakkında Türk-İş tarafından verilmiş olan mütalaalar, yapılan çeşitli toplantılarda belirtilen görüşlerin Çalışma Bakanlığı tarafından dikkate alınmak istenmediği hazırlanan tasarıdan anlaşılmıştır.

İşçi liderleri bütün bu hususları, işçi haklarını yok etmek isteyen bir anlayışın tezahürü ve samimiyetsizliğin tevîl götürmez örnekleri olarak tesbit ve tescil etmişlerdir.

3- İşçi liderleri, hükümetin önümüzdeki günlerde daha da artacağı açık olarak görülen ekonomik sıkıntıların doğuracağı tepkiyi önlemek amacıyla toplu sözleşme ve grev hakkını kısıtlamak istediği inancındadırlar. Ekonomik sıkıntıların giderilme çaresi, hiçbir zaman Anayasa teminatı altındaki hakların yok edilmesi değildir. Bu yolun huzursuzlukların daha da artmasına, daha büyük tepkiler yaratmasına sebep olacağı bilinmelidir.

4- Liderler toplantısında, hükümetin işçi haklarına karşı menfi tutumunun bütün işçilere duyurulması gereği üzerinde

durulmuştur.

5- İşçi liderleri komisyonlar teşkil ederek, Toplu Sözleşme ve Grev Kanunu değişikliği ile İşsizlik Sigortası ve Tarım İş Kanunları için Türk-İş tarafından yapılan çalışmaları gözden geçirmeye başlamışlardır. Komisyonların çalışmaları devam edecektir.

6- Türk-İş bünyesindeki bütün federasyon üyesi sendikalar ve Millî Sendikalar şubelerinin başkan ve yöneticilerinin önümüzdeki günlerde Ankara'da toplantıya çağrılmaları kararlaştırılmıştır.

Türk İşçi Hareketinin temelini teşkil eden teşkilât yöneticilerinin yapacağı bu büyük toplantıda, Türk-İş tarafından hazırlanarak, işçi liderlerince son gerekli değişiklikler, İşsizlik Sigortası ve Tarım İş Kanunları ele alınacak, çalışma hayatının bütün sorunları, alınması gerekli tedbirler görüşülecek, izlenecek ana politika kararlaştırılacaktır.

7- Türk İşçi Hareketinin nereden gelirse gelsin, işçi haklarını kısıtlama ve işçi hareketini bölme çabalarına karşı tam bir dayanışma içinde mücadeleye azimli ve kararlı olduğu, liderler toplantısında bir kez daha kesinlikle belirtilmiştir.

Türk işçisi, kimsenin kendi hak ve özgürlüklerine el uzatmasına müsaade etmeyecek, bu çeşit davranışlara karşı her çeşit mücadeleyi en meşru hakkı sayacaktır.

olamaz. Ancak işkolu seviyesinde aksine açık hüküm bulunmadıkça işyeri seviyesindeki toplu iş sözleşmelerine işçilere yararlı hükümler konabilir. Bir işyeri sözleşmesi yürürlükte iken aynı işyeri için ikinci bir işyeri sözleşmesi, bir işkolu sözleşmesi yürürlükte iken aynı seviyede ikinci toplu iş sözleşmesi yapılamaz.

- İşyeri seviyesinde toplu iş sözleşmesi yapıldıktan sonra

bu işyerini kapsayan işkolunda, işkolu seviyesinde toplu iş sözleşmesi yapılmış ise, bu toplu iş sözleşmesinin hükümleri işyeri seviyesindeki toplu iş sözleşmelerinde derpiş edilmeyen hususlar hakkında uygulanır.»

Toplu sözleşmenin süresi ve bitimi hakkındaki 4 üncü maddeye bir hüküm konmuş ve belirsiz süreli toplu iş sözleşmelerinin 5 yıl sonunda kendiliğinden sona ereceği belirtilmiştir.

Sendikalı olmayan işçilerin durumu hakkındaki 6 ncı madde şöyle demektedir:

«● Belirli bir toplu iş sözleşmesi yapıldıktan sonra o toplu iş sözleşmesini yapan işçi veya işveren teşekkülünden her ne sebeple olursa olsun ayrılmış bulunan işçi veya işveren, toplu iş sözleşmesinin değiştirilmesine ilişkin hükümler dışında, o toplu iş sözleşmesi ile bağlı kalır.

- Belirli süreli toplu iş sözleş-

Çalışma Bakanlığı tarafından hazırlanan 275 sayılı Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt kanun tasarısı üzerinde TÜRK-İŞ'teki toplantıya katılan işçi liderleri

melerinde, mensup olduğu teşekkül ile ilgisi kesilen işveren, 3 ay önce ihbarda bulunmak suretiyle bağlı bulunduğu iş sözleşmesini feshedebilir. Ancak feshin ihbarı için, o toplu iş sözleşmesinin en az bir yıl yürürlükte kalmış olması gerekir.

- Toplu iş sözleşmesinin yapılmasından sendikadan ayrılan veya çıkarılan veya sonradan işyerine girip taraf işçi teşekkülüne üye olmayanların, toplu iş sözleşmesinden yararlanabilmeleri, işçi teşekkülünün muvafakatı aranmaksızın dayanışma aidatı ödenmesine bağlıdır. Bu dayanışma aidatı üyelik aidatının tamamını geçemez.»

Grev ve Lokavt yetkisi konu-

sunda tasarının 19 uncu maddesinde şöyle demektedir:

«● Grev veya lokavta karar verme yetkisine sahip olan taraflar özel hakeme başvurmakta serbesttirler. Grev veya lokavta karar verilmesi caiz olmayan hallerde, taraflar 15 inci maddede sözü edilen toplantı süreleri içinde bir anlaşmaya varamadıkları veya bu sürelerden herbirinin bitiminden 6 işgünü içinde, uzlaştırma süresini uzatmadıkları takdirde, bu sürenin bitiminden başlayarak 6 işgünü içinde anlaşarak özel hakeme veya anlaşamadıkları takdirde kanuni hakeme başvurabilirler.

- İşçiye veya işçi teşekkülüne mevzuat veya toplu iş sözleşmesi ile sağlanmış olan haklar toplu iş sözleşmesi ile bağlı

olan işveren veya işveren teşekkülü tarafından veya onun teşvik veya tahriki ile bozulan toplu iş sözleşmesi ile bağlı olan işçi teşekkülünün o işverene ait işyerinde veya o işveren teşekkülünün mensubu olan işverenlere ait işyerlerinde greve karar verme yetkisi vardır.»

Grev veya Lokavt'ın geçici olarak durdurulması konusunda önemli bir hüküm konmuş ve yurdun sağlığı veya millî güvenliğinin bozucu nitelikte olduğu iddiası ile grevin Bakanlar Kurulu tarafından 90 gün erteleneceği öngörülmüştür. Bu madde aynen şöyledir:

«● Karar verilmiş veya başlanmış olan kanuni bir grev veya lokavt memleket sağlığını veya millî güvenliği bozucu nitelikte ise Bakanlar Kurulu bu uyumsuzlukta grev veya lokavtı bir kararname ile en çok 90 gün süre ile geciktirebilir.»

Bu maddeye göre, yürürlükte olan kanuna göre 30 gün olan geciktirme süresi 90 güne çıkarılmış bulunmaktadır.

«● Bir işyerinde grev veya lokavtın uygulanmaya başlaması ile birlikte işçiler işyerinden ayrılmak zorundadırlar. Ancak greve katılmayan veya katılmaktan vazgeçen işçileri çalıştırıp çalıştırmamakta işveren serbesttir.

- Greve katılmayanlar veya katıldıktan sonra vazgeçen işçilerin istihsal ettikleri ürünlerle her türlü stok maddelerin işyerinden dışarıya çıkartılıp satılmasını ve lüzumlu ham maddelerin ithal edilmesine cebir, şiddet ve tehdit yolu ile veya her ne surette olursa olsun engel olanlarla bunları tahrik ve teşvik edenler hakkında ceza kanununda yazılı hükümler saklı kalmak kaydıyla ayrıca 500 liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezası hükmolunur.»

Ali Naili Erdem

Turhan Feyzioğlu

Bülent Ecevit

TÜRK-İŞ'İ ZİYARETLER

- Devlet Bakanı Müftü oğlu, Kalkınma Planı'nın istihdamla ilgili konuları üzerinde görüşme yaptı.

- Çalışma Bakanı Erdem, Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt kanununun tadili üzerinde durdu.

- Feyzioğlu, Türk işçisinin Anayasa ve hukuk düzenine bağlılığı sağlam ve köklüdür dedi.

- Ecevit, Türk-İş'in çalışma hayatımızın düzenlenmesinde sorumlulukları başarı ile yerine getirdiğini belirtti.

A y içinde, Türk-İş Genel Merkezi, önemli ziyaretlere sahne olmuş, Devlet Bakanı Sadık Tekin Müftüoğlu, Çalışma Bakanı Ali Naili Erdem, Güven Partisi Genel Başkanı Turhan Feyzioğlu, Genel Başkan Yardımcısı Ferit Melen, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreteri Bülent Ecevit ve Genel Sekreter Yardımcısı Muammer Erten, İcra Kurulu ile görüşmeler yapmışlardır.

DEVLET BAKANI MÜFTÜOĞLU'NUN ZİYARETİ

Devlet Bakanı Sadık Tekin Müftüoğlu, Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç'la bir saate yakın süreyle görüşmüştür. Görüşmede, çalışma hayatı ve Kalkınma Planı'nın istihdamla ilgili konuları üzerinde durulmuştur.

ÇALIŞMA BAKANI TÜRK-İŞ'TE

Çalışma Bakanı Ali Naili Erdem'in, Türk-İş Başkanı Seyfi Demirsoy ve Genel Sekreter Halil Tunç'la yaptığı görüşmede ise, İş Kanunu'nun uygulanmasıyla ilgili olarak çıkarılacak tüzükler ve Sendikalar ve Toplu Sözleşme, Grev, Lokavt Kanunu'nun tadili konuları görüşülmüştür.

FEYZİOĞLU TÜRK-İŞ'İ ZİYARET ETTİ

Güven Partisi Genel Başkanı

Turhan Feyzioğlu ve Genel Başkan Yardımcısı Ferit Melen de Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç'la görüşmüşlerdir. Feyzioğlu, görüşme hakkında şunları söylemiştir:

"Bir tahrik, Türk İşçisi'ni, millî menfaatlere aykırı, demokratik rejimle bağdaşmayan aşırı akımlara sürükleyemeyecektir. Türk İşçisi'nin, demokratik rejime, Anayasa ve hukuk düzenine bağlılığı, milliyetçiliği ve vatanseverliği, geleceğe güvenle bakmamıza imkân verecek kadar sağlam ve köklüdür..."

ECEVİT'İN ZİYARETİ

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreteri Bülent Ecevit'te, 3 Ağustos günü, beraberinde Genel Sekreter Yardımcısı Muammer Erten olduğu halde Türk-İş Genel Merkezi'ne gelmiş ve Genel Sekreter Halil Tunç'la önemli bir görüşme yapmıştır. Ecevit, görüşmeyle ilgili olarak verdiği demeçte, şöyle demiştir:

"Türk-İş, çalışma hayatımızın düzenlenmesinde ve işçi haklarının korunmasında olduğu kadar, demokrasimizin halk yararına işlemesi bakımından da büyük sorumluluklar taşıyan ve bu sorumlulukları başarı ile yerine getiren bir kuruluştur. Türk-İş'in çalışmalarını takdirle izlemek teyiz..."

YENİ İŞ KANUNU YÜRÜRLÜĞE GİRDİ

Yeni İş Kanunu 12 Ağustos'ta Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Uzun süre Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosunda görüşülmesi yapılan, bu arada bir defa da Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay tarafından veto edilen İş Kanunu, deniz ve hava taşıma işlerinde çalışanlarla, tarım işçileri, ev hizmetlerinde çalışanlar ve üç işçi çalıştıran yerler, kapıcılar, çıraklar, sporcular ve Yardım Sevenler Derneği merkez ve taşra atelyelerinde çalışanlar hakkında uygulanmayacaktır. Kanun, sakat ve hükümlülerin, belirli iş yerlerinde işçi sayısı oranında çalıştırılmasını da zorunlu kılmıştır.

HİZMET AKDİ VE KIDEM TAZMİNATI

Yeni kanuna göre hizmet akidleri, belirli bir şekle uygun ve yazılı olacaktır. İşçiler, işverenle bir hizmet akdi yapmamışlarsa, genel ve özel çalışma şartlarını belirten bir belge alacaklardır.

Kıdem tazminatı konusunda yeni kanun bazı yenilikler getirmiş ve iş yılı yerine takvim yılının dikkate alınacağı hükmünü koymuştur. Buna göre, belirli ve ya belirsiz süreli iş akidlerinde dahi kıdem tazminatı ödenebilecek ve 6 ayı geçen çalışma süresi bir yıl olarak hesaplanacak, ölümü halinde kanuni varislerine de ödenebilecektir.

SAKAT VE HÜKÜMLÜLERİN ÇALIŞTIRILMASI

Kanunun 25 nci maddesi sakat ve eski hükümlülerin çalıştırılma sını düzenlemiş bulunmaktadır. Yüz işçiye kadar işçi çalıştıran iş

İş Kanunu tasarısının Senatoda görüşülmesi sırasında Türk-İş Mali Sekreteri Senatör Ömer Ergün'ün yaptığı konuşmanın devamı aşağıdadır.

Bundan 32 yıl önce, sanayi üstünlüğü, devlet elindeydi. Özel sektöre alt işyerleri, yok denecek kadar azdı. Buna rağmen, 3008 sayılı İş Kanunu'nu çıkarmak suretiyle, devlet, kendini özel sektörden önce kayt altına almasını bilmiştir. Çalışana güven verecek tedbirlerden fayda beklemiştir.

Bugün ise, şartlar tamamen değişiktir. İş hayatında ve sanayileşmede, özel sektör - devlet yarışı başlamıştır. «Şu sektör üstündür» diye bir ayırım yapabilmek imkânsızdır. İşletmeciliği ve yatırımlarını kim daha iyi yapar, ekonomik imkânları kim ülke yararına kullanırsa, üstünlük onda kalacaktır. İktisadî Devlet Teşekküllerinde sık sık olan genel müdür ve yönetici değişiklikleri, bu yarışta, özel sektör lehine bir handikap niteliği taşımakta, iktisadî devlet teşekküllerinin zararının artmasına sebep olmaktadır.

1961 Anayasası, iş hayatımıza büyük yenilikler getirmiştir. Toplu pazarlıklarda, işçi ve işverenin, sorunlarını müzakereyle hal imkânları doğmuştur. Yapılan sözleşmeler, kanun niteliği taşıdığı için, İş Kanunu'na eskisinden daha az ihtiyaç duyulacaktır.

İş Kanunu, bir tarafa nimet, öte tarafa külfet getiren bir kanun olmadığı gibi, yoktan hazırlanmış bir yeni kanun da değildir. Bu kanun, daha çok, dağılık mevzuatı toparlayıcı bir kanun niteliği taşımaktadır.

Ulusal bayram, hafta tatili, genel tatil ücreti, ücretli izin, otel, lokanta ve benzeri işyerlerinde çalışanlara uygulanacak özel şartlar, bu kanun içinde derlenmiştir. İşçi - işveren arasında karşılıklı hak ve hukuku, vecibe ve yetkileri bir arada görme - bulma imkânı, bu kanunla kolaylaştırılmıştır.

Eski kanununa göre sağlanan yenilikler ise, şöyle özetlenebilir:

yerlerinde her tam 50 işçiye bir sakat ve bir eski hükümlü, yüzden fazla işçi çalıştıran yerlerde

de her yüz işçiye karşılık iki sakat iki hükümlü çalıştırılması öngörülmüştür.

1- Bu kanun, eskisinin aksine, fikir işçilerini de bünyesine almış bulunmaktadır. İşin özelliklerinden ileri gelen farklı hakların düzenlenmesi, toplu sözleşmelere bırakılmıştır.

Kanunun kapsamı bu yandan genişletirken, tek işçi çalıştıran işyerlerinin de kanun kapsamına alınması hedefi güdülmüştür. Hükümetin bu teklifi, Meclis'te ve Senato Komisyonu'nda değişikliğe uğrayarak, Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Kanunu'na tâbi ve üç kişiden fazla işçi çalıştıran işyerlerinin kanun kapsamına alınması uygun görülmüştür.

5'inci maddenin müzakeresi sırasında, sözlerimi daha da açıklığa kavuşturmak suretiyle, muhalefetimizin nedenlerini arzedeceğim.

2- İşyerinde, sakat ve eski hükümlülerin de işçi sayısı oranına göre çalıştırılmaları öngörülmüştür.

3- Kanunun yeni maddelerinden biri de, otel, lokanta ve eğlence yerlerinde çalışan işçi yüzdelerinin belgelenmesidir. Bu belgeleme usulü, Devlet'in vergi kaynaklarını belirleme bakımından da yenilik getirmektedir.

Devlet, alışkanlık haline getirdiği verimsiz usullerle gelir artırma yolunu terketmelidir. Belgeleme usulü, vergi kaybını, büyük ölçüde önleyecektir. Bir otel yada lokantanın kazancı, bu belgelerle belirlenecektir.

4- İşçiye kimlik kartesi verilmesi de, Kanunun yeniliklerinden biridir.

5- Asgari Ücret Komisyonları'nın kuruluş şekli de yeni esaslara bağlanmıştır. Her yerde ayrı komisyonlar kurulması yerine, bir merkezden yönetim esası, asgari ücretlerin tesbiti konusunda, doğru ve gerçeğe uygun kararlar verilmesinde yararlı olacaktır.

6- Çalışan işçinin ücretinin ödenmesi, haklarının korunması yönünde maddeler düzenlemiştir.

7- Bu kanun kapsamında olmakla, sigortalı olmak nitelikleri birbirinden ayrılmıştır.

8- Ceza paralarının, Çalışma Bakanlığı'nın iradesiyle kullanılması esası yerine, daha gerçekçi prensipler tasarıda yer almaktadır.

9- Haftalık çalışma saatleri, 48 olarak kalmakla birlikte, haftada iki gün tatil yapma imkânı doğmuştur.

10- Zorunlu hallerde, yıllık izinlerin bölünmesine de imkân verilmiştir.

Komisyonu kurulmuştur. Bu komisyona Çalışma Bakanlığı Genel Müdür veya yardımcısı, İşçi Sağlığı Genel Müdürü veya yardımcısı, Araştırma Kurulu Başkanı veya üyesi, Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Dairesi Genel Müdür veya yardımcısı, Devlet Plânlama Dairesinden bu konu ile ilgili dairenin Başkan veya yardımcısı, ile Ankara'da bünyesinde en çok işçi ve işvereni temsil eden teşekküllerin değişik işkollarından seçecekleri beşer temsilci katılacaklar ve ücretlerin asgari hadlerini en geç iki yılda bir tespit edeceklerdir.

FAZLA MESAI

Yeni Kanun, fazla mesailerdeki yüzde 25-50 oranını kaldırarak yüzde 50 olarak dondurmuş bulunmaktadır.

İŞÇİ ÜCRETLERİNİN ÖDENMESİ İLE İLGİLİ ÖZEL SEKTÖRE İLİŞKİN ÖDEVLER

Kanunun getirdiği yenilikler arasında, kamu tüzel kişileri ve bunların bazı kuruluşları ile özel sektörde çalışan işçilerin, ücretlerini alma hususu da bulunmaktadır. Buna göre, Genel ve katma bütçeli dairelerle, mahalli idareler, kamu iktisadi kuruluşları, özel kanunlarla kurulmuş banka ve kuruluşların müteahhidi yaptıracakları her türlü inşaat işçilerinde çalışan işçilerin hak ettikleri ücretleri alabilmeleri için bordrolarını gösterip istihkaklarından ödemeleri zorunlu kalmıştır. Böylece işçi alacağı garanti altına alınmış bulunmaktadır.

CEZA HÜKÜMLERİ

Yeni kanunda ceza hükümleri, eskisine oranla arttırılmış ve 5-100 lira arasındaki para cezaları 100-2500 liraya çıkarılmıştır. Hafif para cezaları ise Sulh Ceza Mahkemeleri tarafından karara bağlanacaktır. Bunun dışında İş Bulma Büroları aracık kazanç temin edenlere 3 aydan az olmamak üzere hapis cezası öngörülmüştür. Tekrarı halinde de cezalar iki misli arttırılmıştır.

Yeni İş Kanunu bir çok cepheleri ile işçiye yeni haklar getirmiş bulunmaktadır.

ASGARİ ÜCRETLER

Asgari ücretler konusunda yeni İş Kanunu büyük bir değişik-

lik getirmiş ve mahalli asgari ücret komisyonları kaldırılarak Ankara'da merkezi bir asgari ücret

TASARRUF BONOSU FACİASI SONA ERDİ

Tasarruf Bonoları ile ilgili kanun tasarısı geçtiğimiz ay içinde Millet Meclisi tarafından kabul edilmiştir.

29 Mart 1968'de yürürlüğe girecek olan kanun; günlük 40, haftalık 280, aylık 1200 ve yıllık 14.400 liralık geliri olan yükümlülerden tasarruf bonusu kesilmemesini öngörmüştür. Bunun üstündeki gelirlerden de belirtilen miktarlar düşüldükten sonra tasarruf bonusu ödeme ve kesintisi yapılacaktır.

25 maddelik kanun, daha önce olduğu gibi, yıllık faizleri yüzde 4'ten aşağı ve yüzde 7'den yukarı olmamak üzere Maliye Bakanlığınca tesbit edilmesini kabul etmiştir.

Gelir vergisine tabi gerçek ücret sayılan ödemeler, patent haklarının satışı veya kiralananımla dar yükümlülüğe tabi olanlara yapılan ödemeler, dar yükümlülüğe tabi kurumların Kurumlar Vergisi Kanununa göre gelirlerden, bankaların ikramiyeleri ile spor-toto ve milli piyongo ikramiyelerinden kesilmesini öngören kanun, kamu idare ve müesseseleri (köyler hariç) kamu iktisadi müesseseleri, ticaret şirketleri, dernekler, tesisler, vakıflar, tarımsal gelirlerini bilanço veya işletme hesabına göre tesbit eden çiftçiler ve gerçek gelirlerini bildirmeğe zorunlu olan serbest meslek sahiplerini de tasarruf bonusu kesintisi içine almıştır.

Kanunun ayrıcalık tanıyan 6 ncı maddesi şöyle demektedir:

«1.000 lirayı aşmayan tediye ve matrahlar ile gerçek ücretleri üzerinden gelir vergisine tabi mükelleflerin üc-

retlerinin günlük 40, haftalık 280, aylık 1.200, yıllık 14.400 liralık kısmı tasarruf bonusu ödeme ve kesintisinden müstesnadır.

Bu istisnaların tatbikinde:

1 — Aynı işveren tarafından aynı veya ayrı hizmetler için yapılan muhtelif ücret tediyleri ve ikramiyeler birleştirilir; ayrı ayrı işverenler tarafından yapılan ücret tediyleri müstakillen nazara alınır.

2 — Ücretlerde vakı arızı mahiyetteki artmalar dolayısıyla istisna haddinin aşılması halinde, tasarruf bonusu ödeme mecburiyeti artmanın husule geldiği aya inhisar eder.

3 — Ücretlerin indirim ve kesintilere tabi tutulmadan önceki gayrisafi tutarı esas alınır.»

Kesinti oranı yüzde 3 olarak kabul edilen tasarruf bonusu kanunu ceza hükümlerini de koymuş ve Vergi Usul Kanunu ile Amme Alacaklarının Tahsil U-sulu hakkındaki kanunun uygulanmasını zorunlu görmüştür.

Kanunun 18 inci maddesi, tasarruf bonolarının, kanunda ve ilgili tüzükte gösterilenler dışında devir ve temlikinin ve haczinin yapılmıyacağını belirtmiştir. Ancak bono sahiplerinin isteği ile ve devletin katkısı bulunan müesseselerdeki hisseleri ile değiştirilmesi Bakanlar Kurulu kararına bırakılmıştır.

Tasarruf bonolarının bedelleri ve faizlerinin gerçek kişilere ödenmesini öngören kanun, kimliğin ispatını zorunlu görmüştür. Bu madde hükümlerine aykırı

■ Günlük	40
■ Haftalık	280
■ Aylık	1200
■ Yıllık	14,400 lira
geliri olan yükümlülerden tasarruf bonusu kesilmeyecek	

devir ve temlikte bulunanlara bonoların karşılığı ödenmeyecek, ayrıca bonolara gerçek kişilerin isimlerini yazmayanlar da bono bedellerinin yüzde 10'u oranında cezaya uğratılacaklardır.

Kanunun geçici 1 inci maddesi de, 223 sayılı kanuna göre alınmış tasarruf bonolarının, yeni kanuna göre çıkarılacak bonolarla değiştirilmesini öngörmüş ve bu yetkiyi Bakanlar Kuruluna vermiştir.

Değiştirme, Maliye Bakanlığının tespit ve ilân edeceği esaslar ve ilân tarihinden sonra geçecek iki yıl içinde tamamlanmış olacak, bu süreden sonraki müracaatlarda da haklar ortadan kalkacaktır. Bonoların değiştirilmesi de bonoları verenlere yapılabilecektir. Ancak, değiştirme sırasında doğrudan doğruya hazineden alındığı ispat edilemeyen, gerek şahsa, gerek taşıyana yazılı bulunan tasarruf bonoları kazanılmamış gelir olarak vergi içinde alınacaktır. Değiştirmede, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten taşıyana (hamiline) yazılmış tasarruf bonoları için bono karşılığının yüzde 20'si taşıyana, ismi yazılı olanlar için de bono ücretinin yüzde 40'ı vergi olarak tutularak, geri kalanlar için bono verilmesi kabul edilmiştir.

Tasarruf bonusu kanunundan işçiler geniş ölçüde yararlanmış olmaktadır.

Halkı zehirleyerek milyon vuranlar

Özel ellerle yürütülen dış ticaret mekanizmasının, kamu aleyhine döndürdüğü çark, bu ay, yüz kızartıcı bir davranış içinde suç üstü yakalandı.

Zeytinyağına madenî yağ karıştırılmış ve özel itinayla pisletilen bu «yemeklik yağ», ihraç olunmak üzere İtalya'ya yollanmıştı. İtalyan'lar yağları geri çevirdiler ve kamuoyu, bu berbat haberle allak bullak oldu.

İnsanları zehirlemek, çocukları sakat bırakmak, ticarî itibarımızı iki paralık etmek bahasına, dinmek bilmeyen kâr hirsını gayri meşru yollardan tatmin edenlerin kimler olduğu, henüz kesinlikle belirlenmedi. İki sanık bulundu ve tutuklandı. Herkes demeçler verdi, herkes birşeyler yazdı. Bu arada öğrenildi ki, piyasada satılan yemekli zeytinyağlarının yüzde 80'i hilelidir ve bu, yıllardan beri devam etmektedir.

Olayın kahramanı «Gomel» İhracatçı firmasının sahipleri, Sami ve Reşat Gomel adlı iki kardeşti. Kardeşlerden Reşat Gomel, İzmir Sanayi Odası, Oda Meclisi Oda'nın Meslek Komitesi'nde ve de İhracatçılar Birliği'nde üye idi. Reşat Gomel, Uluslararası Zeytinyağcılık Kongresi'nde Türkiye'yi temsil etmişti.

BİLDİRİLER

Duruma, ilgili meslek kuruluşları da seyirci kalmadı. Bazı kuruluşlar tarafından yayımlanan bildiride, 1955 de hükümetin, yağ fiyatlarını 450 kuruşta dondurmasından sonra, bu kabil hareketlere girişildiği ileri sürülüyor ve dikkatler, 1955'ten sonra

madenî yağ ithalindeki artışa çekiliyordu.

SORUŞTURMA

Neden sonra, Ticaret Bakanlığı da dile geldi ve olay hakkında soruşturma açıldığını bildirdi. Bu arada bütün Türk basını ateş püskürüyordu.

GELSİN HÜKÜMET...

Bu arada, ünlü «Gomel» firmasının sahiplerinden Reşat Gomel'in de üyesi bulunduğu İzmir Sanayi Odası Meslek Komitesi, çok akıllıca ve ilgi çekici bir karar aldı: İtalya'dan geri çevrilen hileli yağlar, hükümetçe satın alınmalı ve Tarih yada Ülfet Gıda Sanayii Fabrikalarında sabun yapılmalı idi. Böylelikle, «yurt eko-

nomisi» zarardan kurtulacaktı. Meslek Komitesi, bundan böyle ihraç edilecek yağların da bölge ticaret laboratuvarında sıkı kontrola tâbi tutulmasını öneriyordu. Oysa, Reşat Gomel, yağların kontrolu hakkında, daha önce şunları söylemişti:

«SABOTAJA MARUZ KALDIM...»

«Yağların kalitesini sıhhatli şekilde tesbit edecek cihazlar bizde yoktur. Burada sadece asit kontrolü yapılabilir... 50 Yıldır ihracatçılık yapan firmamız, bir sabotaja maruz kalmıştır. Madenî yağ, zeytinyağının içine üretici tarafından karıştırılmıştır...»

DÖVİZ KAYBI: 3 MİLYON

Kaybolan itibar bir yana, zeytinyağı ihracatının hemen hemen durmuş olması ve 3 milyonu bulan döviz kaybı, bazı çevrelerin büsbütün ürkmelerine sebep oldu. Bu arada Ticaret Bakanı'nın konuşması, telâşi tüm artırdı. Ticaret Bakanı, «Şayet soruşturma sonunda, ihracatçı suçlu görülürse, müsamahamız olmayacaktır.» diyordu.

BAKANLIĞIN AÇIKLAMASI

Hemen ardından, bakanlık bir resmî açıklama yaptı. Açıklamada, «İhracatçı firmaya satış yapan bazılarının elindeki yağlara yüzde 52,61 oranında madenî yağ karıştırıldığının tespit olunduğu» bildiriliyor, piyasada açık yada kapalı olarak satılan bütün yağların kontrol edileceği haberi veriliyordu.

Açıklama şöyle devam ediyordu:

«Asit kontrolü ile birlikte, vasıf kontrolünü de zaruri kılan yemeklik zeytinyağı standardı, 11.4. 1967'de Resmî Gazete'de yayımlanmış ise de, tatbikatına ancak 12 Ekim 1967'de başlanacaktır.»

TEKRAR EDİYORUZ...

Dış ticaret devletleştirilmeli

**Dış ticaretin belirli ölçülerde devletleştirilmesi» tezini yurdu-
muzda ilk olarak ortaya atan Türkiye İşçi Sendikaları Konfederas-
yonu'nun görüşlerinde ne kadar haklı olduğu, son zeytinyağı skan-
dalı ile, bir kez daha anlaşılmıştır.**

Türk-İş, 1965 yılında, bugün Türk Sendikacılık Hareketi'nin temel ekonomik görüşlerinden biri olan «devletleştirme tezi» ni ileri sürmüş, kamu yararına işlemeyen, kalkınmamızı baltalayan bu sek-
törün belirli ölçülerde devletleştirilmesini istemiştir.

Türk-İş bu konuda iki yıl önce şöyle diyordu:

«...bugünkü hali ile dış ticaret, kamu yararına işlemeyen ve kalkınmamızı baltalayan bir sektördür. Kamu yararına olmayan bir ticaret serbestisi görüşü, Anayasaya aykırıdır. Bu sebeple, dış ticaretin devletleştirilmesi, sosyal Anayasa'mızın esprisine tamamen uygun düşmektedir... Sermayeye muhtacız, ama dış ticaretimiz, sermaye birikimini ko'aylaştırmak şöyle dursun, sermaye kaçırın bir kanal haline gelmiştir... 1950-1963 devresinde dışarıya kaçan sermaye en asgari hesaplarla 12 milyar liradır...»

Doktriner görüşlerin tamamen dışında, sebeplerini yurt çıkarla-
rına dayandırdığı «devletleştirme» görüşüyle Türk-İş ithalatı, ihra-
catta dönen oyunları, yapılagelen sermaye kaçakçılığını gözler önüne
seriyor, ana ihrac maddelerimizi üretenlerin bu oyunlar yüzünden
başına gelenleri sıralıyordu.

İki yıl önceki şartların bugün hiç, ama hiç değişmediğini kabul etmeliyiz. Şartlar değişmemiş, aksine, ortaya çıkarılabilen zeytinyağı faciası ve çıkarılamayan binlercesi ile çok daha vahim bir hal almıştır.

Son olay karşısında, Türk-İş'in nasıl bir devletleştirmeden yana olduğunu yeniden belirtmekte fayda vardır. Türk-İş'in görüşü şu-
dur:

1 — Devletleştirme, belli başlı ihracat ve ithalat kalemlerinde yapılacaktır. İhracatta, tütün, fındık, pamuk, hububat, hayvan gibi, sayısı onu aşmayan madde, ihracatın büyük bir kısmını kapsamaktadır. Devletleştirme, ancak bu malların ihracı için söz konusudur. İthalatta da, belli başlı yatırım mallarının, ham maddelerin ve tüketim maddelerinin devlet kurumlarıyla ithalatı öngörülmektedir. Bir malın ithalinin devlet kurumu tekeline verilmesinde, o malın ithalatımızdaki önemi ve belli standartlara uyus derecesi ölçü olacaktır.

2 — Dış ticaretin devletleştirilmesi dolayısıyla, yeni devlet kuruluşlarına gitmeye ihtiyaç yoktur. Devlet Malzeme Ofisi, Toprak Ofisi, Fiskobirlik, Çukobirlik, Tarış ve çeşitli devlet teşebbüsleri, ihracat ve ithalat yapmaktadırlar. Bu kuruluşlar arasında, ihtisaslaşmaya göre, bir iş bölümüne gitmek, ihtiyaçları karşılamaya yetecektir. Bu kuruluşlar, ithalat ve ihracatı, Kalkınma Planına uygun şekilde Dış Ticaret Dairesi'nin hazırlayacağı ihtiyaç listelerine uygun bir şekilde yürütecektir.

Kalkınmayı hızlandıracak, gelir dağılımını düzenleyecek, ithalat ve ihracatta dönen dolaplara son verecek «devletleştirme» görüşünün samimiyetle dikkate alınması için, bakalım, Türkiye'de daha kaç «zeytinyağı rezaleti» nin kopması beklenecektir...

MESLEK KURULUŞLARI

Bu arada, hareket geçen meslekî kuruluşlar, 15 Ağustos salı günü, Ege Bölgesi Sanayi Odası'nda ortak bir toplantı yaptılar. Toplantıdan önce, gazetecilerle konuşan bir yetkili, işlenen suçla göre, meslekten men yada ihraç lisanslarının iptali yoluna gidilebileceğini söyledi.

GOMEL'İN YENİ TEŞEBBÜSÜ

Bu sırada, İhracatçı Gomet firması, elinde bulunan, daha önceden satın almış bulunduğu 35 ton zeytinyağında da madeni yağ bulunduğunu savcılığa bildiriyor, aynı anda Sanayi Odası, Ticaret Odası ve Bölge Ticaret Müdürlüğü'ne de başvuruyordu. Ticaret ve Gümrük - Tekel Bakanlıklarının müfettişleri İzmir'deki soruşturmayla uğraşırken, Gomet'e mal getiren bir simsarın adından söz edilmeğe, bu işi komisyoncuların yapmış olabileceği ihtimali üzerinde durulmağa başlandı. Müfettişlerin yanısıra, savcılık da, ihracatçı firmaya yağ gönderdiği tesbit olunan tüccarlar ile firmanın mal aldığı bütün diğer firmaların listesini aldı. Müfettişler, İzmir'de anı baskınlar vermişler ve aldıkları yağ örneklerinin tahlile göndermişlerdi.

İSTANBUL SKANDALI

Durumun, bir firmanın yada birkaç kişinin münferit davranışından ibaret olmadığı, bir İstanbul gazetesi'nin İstanbul'un çeşitli semtlerinde yaptığı inceleme sonunda meydana çıktı. On ayrı bak kaldan alınan zeytinyağı örneklerinden sadece ikisi hilesiz çıkmış, bu kaba ölçüyle, zeytinyağı yeme olanağı olan vatandaşların yüzde sekseninin hileli yağla zehirlendiği acı gerçeği ortaya çıkmıştı.

TEHLİKE...

İstanbul'daki zeytinyağların durumunu bu şekilde belirleyen gazete, bundan altı yıl önce Ceza-yir'de meydana çıkan olayı da hatırlatıyordu. Bu ülkede, makina yağı karıştırılmış zeytinyağı yiyen onbirlerce kişi zehirlenerek ölmüş, çocuklar sakat kalmış, onbirlerce kişi de felç olmuştu.

OLAY MECLİSE GETİRİLECEK

Bu arada, bir muhalefet partisi milletvekili, olaya gerçekçi bir açıdan neşter vuruyor, «İthalatçı- ihracatçı oyunları hakkında meclis soruşturması açılmasını isteyeceğiz...» diyordu. İhracat konusunda, uzun süredir İzmir'de incelemeler yaptığını bildiren milletvekili, Almanya, İngiltere ve Japonya'dan geri çevrilen üzüm ve incirlerin içinden çakıl taşı çıktığını hatırlatıyor ve şunları söylüyordu:

«Butün bu kirli oyunlar, ihracatımızın yüzde seksenini yürütmekte olan özel sektörün utanç tablosudur...»

SANIKLAR AÇIKLANDI

18 Ağustos'ta, savcılık, ön soruşturmanın sonuçlandığını ve sanıklar hakkında 10 yıla kadar ağır hapis cezası istendiğini bildirdi. Sanıklar şunlardı:

Sami Gomel, Reşat Gomel, Mehmet Özsarhan, Mustafa Çetin, Ramazan Fahrettin Işıgan ve Fethiye Işıgan.

Bunlardan Mehmet Özsarhan ve Mustafa Çetin, ilk sorgularından sonra tutuklanarak cezaevine yerleştirildiler. Gomel'lerden ise ses-seda çıkmadı.

Bu arada, Türkiye'nin dört bir yanında, yağ analizlerine devam olunuyor, yağların pek çoğu hileli çıkıyordu.

GOMEL'LER KAYIP

Tutuklanan Özsarhan ve Çetin, bütün suçun Gomel'ler ile «Zikna» Şirketi yetkililerinde olduğunu ileri sürdüler. Ancak ne Gomel kardeşleri, ne de «Zikna» yöneticilerini bulmak kabil olmadı.

Olaylar geliştikçe, tepki de genişliyordu. Bu arada bir senatör, Senato Başkanlığı'na, Ticaret ve Sağlık Bakanlarının vazılı olarak cevaplandırması isteği ile bir soru önergesi verdi. Önergede, madeni yağ satan kurumların savısının belirli olduğu ifade ediliyor, bu kurumların satış defterleri ve faturaları incelendiğinde, hangi zeytinyağı firmasının ve a-

lıcısının madeni yağ satın aldığı'nın kolaylıkla belirlenebileceği hatırlatılıyordu.

«ÜRETİCİ SUÇSUZDUR...»

Aynı günlerde, Ziraat Odaları Birliği Genel Başkanı da bir açıklama yapıyor ve zeytinyağına madeni yağ karıştırılmasında, üreticinin «en ufak suçu bulunmadığını» ifade ediyordu. Böylelikle, suçu ilk anda üreticinin işlediğini ileri süren ve açıklamanın yapıldığı sırada kaybolan Gomel'lerin iddiası tekzip olunuyordu.

Ticaret Bakanı ise, yağ skandalı ile ilgili bakanlık soruşturmasına devam olduğunu belirtiyor ve İzmir ve İstanbul laboratuvarlarında asit kontroluna başlandığını bildiriyordu.

Bakanın ifadesine göre, bakanlık müfettişlerince yürütülen soruşturma sonuçlandığında, düzenlenecek raporlar, savcılığa verilecekti. Bakanlık, gereken hassasiyeti gösteriyordu.

AÇIK YAĞ SATILMAYACAK...

Günler geçtikçe, zeytinyağı satışı azaldı ve fiyatlar da günden güne düştü. Piyasa bir birini suçluyor, tüccarlar, «Piyasada hilesiz yağ bulmak imkânsızdır. Aşırı tamah, buna sebep oldu...» diyorlardı.

Bu arada, üç yıldır üzerinde çalışılmakta olan zeytinyağı standardı yönetmeliği de nihayet tamamlanarak yayımlandı. Yönetmeliğe göre, standarta uymayan zeytinyağlarının satışı yasaklanacak, açık yağ satışı da önlenecekti. Yönetmelik, 12.10.1967 tarihinde yürürlüğe girecekti.

BURDUR'DA SATIŞ YASAK...

Burdur'da alınan bir karar, gazetelerde yayımlanırken, zeytinyağı skandalı ile ilgili soruşturmalar devam ediyordu. Burdur Belediye Başkanı, Burdur'dan toplanan örneklerin analizi tamamlanıncaya kadar zeytinyağı satışlarını durdurmuş, İstanbul'da hileli yağ sattığı belirlenen bir bakkal da savcılığa çağ-

rılarak ifadesi alınmıştı. İzmir'de ise halk zeytinyağına boykot etmişti. Laboratuvarlar dolup-taşıyor, sade İzmir'den değil, Manisa, Ödemiş, Balıkesir ve yöresinden gelen zeytinyağı örnekleri, analize getiriliyordu.

Bu arada, iki gün önce yayımlanan yönetmeliğin bir maddesi, Ticaret Bakanlığı'nın aldığı bir kararla, öncelikle uygulamaya konuluyor, açık yağ satışının kesinlikle yasaklandığı bütün illere bildiriliyordu.

Bütün illerdeki laboratuvarlar, sağlık kurullarına açılmıştı.

GOMEL'LER ORTADA...

Gomel ve Zikna Şirketlerinin yöneticileri, birden ortaya çıkarak bir basın toplantısı düzenlediler. Günlerce ortadan kaybolan Gomel'ler, İtalya firmasıyla fiat konusunda anlaşamadıklarını, İtalyan'ların, yağların düşük kaliteli olduğunu bildirmesi üzerine, yağları analiz ettirerek, hileli olduğunu meydana çıkaranların kendileri olduğunu ileri sürdüler. Basın toplantısı düzenlevicilerinden biri şöyle dedi:

«Şüphemizi gidermek için, yağı kendimiz tahlil ettirdik. Yüzde 5 nisbetinde pirinç yağı karışık olduğunu gördük. Bunun üzerine, kimsenin haberi olmadan, Belediye Sağlık Müdürlüğü'ne, durumu 27 Haziran tarihinde yazı ile bildirdik.»

KARISIK YAĞ SATICISI KİM?

Şirketlerin sözcüsü Avukat Nuri Nencan ise, şöyle diyordu:

«Kendi kayıtlarımız üzerinde yaptığımız incelemelerde, bize karışık yağı kimin sattığını, aşağı-yukarı tespit etmiştik. Avni firmanın bize tekrar yağ teklif etmesini bekledik ve beklenen teklif geldi. Aynı bir depo açarak, bir noterle, diğer il/ilileri orada beklettik. Yağlar gelir gelmez, noter, aldığı numuneleri tahlile gönderdi ve içinde yüzde 60 nisbetinde madeni yağ olduğu anlaşıldı. Hadise, ancak bundan sonra bizim tesebbüsümüzle, idari ve adli tahkikat konusu olmuş ve basma intikal etmiştir.»

BANDIRMA'DA BASKIN

İzmir'de basın toplantısının yapıldığı gün, madeni yağ karıştırılmış zeytinyağlardan bir kısmının satın için Bandırma'ya yollandığı haberi üzerine hareket geçen ilgililer, Bandırma'daki bütün yağ ticarethaneleri ve depolara baskınlar yaptılar ve aldıkları örnekleri tahlile gönderdiler.

Bu arada, OrduTicaret Odası da Sağlık Bakanlığı'nı suçluyor ve zeytinyağlarının hileli olduğunu 28 Mart tarihinde Sanayi Bakanlığı'na bildirdiği halde, adı geçen bakanlığın durumu ilettiği Sağlık Bakanlığı'nın herhangi bir şekilde harekete geçmediğini ileri sürüyordu.

KANSER TEHLİKESİ Mİ?

«Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi Başkanlığı»nın ay sonunda yayımladığı bildiri, korkunç bir gerçeği dile getiriyordu. Hileli yağların meydana getirebileceği hastalıklar, kansere kadar uzanıyordu. Bildiride, şöyle deniyordu:

«Sağlık Bakanlığı ve belediyeler, şimdiye kadar görevlerini yapmamışlardır. Karışık mallar derhal toplatılmalı, bu malların değeri, bu suçu işleyenlere der-

hal ödetilmelidir. Suçlular, şiddetle cezalandırılmalı, basın, radyo yolu ile teşhir edilmeli, ticaret yapma hakları ellerinden alınmalıdır. Gıda kontrolünün, bugünkü sistemle yapılamayacağı açıktır. Derhal, en kısa zamanda, özerk bir «Beslenme ve Gıda Kontrol Kurumu» ve bu kuruma bağlı bölge laboratuvarları kurulmalıdır.»

Bildiride içme suyu ve diğer besim maddelerinin de kontrol edilmeyeşine değiniliyor, halk sağlığının tehlikeye atıldığı ifade olunarak «Bütün görevliler, gerekli tedbirleri almak zorunda ve sorumluluğundadır.» deniyordu.

İstanbul Ticaret Odası ise, aynı gün yayımladığı bir bildiride, piyasaya hileli yağ sürenlerin piyasadan tasfiye edilmesi gerektiğini ileri sürüyor ve suçluları şiddetle «takbih ediyordu.»

ŞİMDİ NE OLACAK?

Dergimiz baskıya verildiği sırada, bildiriler bildirileri izlemekte, herkes, suçlular hakkında veryansın etmektedir. Ancak çok önemli bir nokta henüz açıklanmamıştır. Daha suçluların kimliği bilinmemektedir. Ticaret Ba-

kanlığı, çeşitli belediyelerin yetkilileri, savcılıklar harekete geçmişler, Türkiye'nin hemen hemen her yerinde hileli yağlar bulunmuş, iki kişi tutuklanarak mahkemeye verilmiştir.

DAĞ FARE Mİ DOĞURACAK?

Halkı zehirleme bahasına kazanç hırsı, bir kısım özel teşebbüs erbabına özgü bir davranıştır. Bu sebeple en çok ahlayıp oflayan da Ticaret Odaları ve benzeri özel teşebbüsle ilgili kuruluşlar olmaktadır. Bu gidişle, dağ fare doğuracak, iki kurban verilecek cezaya «oh...» denip, gene keyiflere bakılacaktır. İstendiği kadar laboratuvarlar kulsun, demeçler demeçleri izlesin, bu, Türkiye'nin ekonomik hayatına tamamen sahip çıkma hırsında olan bir kadronun yüz karasıdır.

İki kurban ver yansın ederek, meseleyi ört-bas edeceklerini sananlar, daldıkları gaflet uykusundan uyanmalıdırlar. Dış ticaretin devletleştirilmesi savunulduğunda yaygarayı basanlar, başlarını elleri arasına almalı ve düşünmelidirler. Halk aptal değildir.

Verilen sözler unutuldu...

Geçtiğimiz ay içinde Maliye Bakanı Cihat Bilgehan'ın yaptığı açıklamadan anlaşıldığına göre, iki yıldanberi, işçiler tarafından büyük bir umutla beklenen asgari ücret indirimi uygulaması 1968 yılına bırakılmıştır.

Gelir Vergisi Kanunun 1966 yılı başında yürürlüğe giren bir maddesiyle ücretlerin vergiden muaf olan kısmı 45 liradan 90 liraya yükseltiliyordu.

Bu maddenin yürürlüğe gireceği sıralarda, Hükümet, vergi indiriminin artırılmasını önlemek amacıyla kanunun yürürlüğe girişini 1968 yılına erteleyen tasarı hazırlamıştı. Bu tasarının Mecliste görüşülmesi sırasında, o zamanlar Devlet Bakanı olan, şimdiki Maliye Bakanı Cihat Bilgehan, Meclis kürsüsünden, Hükümet adına yaptığı konuşmada vergi indirimi ertelemesinin

işçileri kapsamayacağını, Hükümetin bir kararname ile indirimi üç ay içinde, işçilere uygulayacağını hükümet adına söylemişti.

Aradan zaman geçmiş, vergi indirimi işçilere uygulanmamış, fakat yetkili kişiler her fırsatta, «işçinin eline birkaç kuruş fazla geçmesini sağlayacak kararnamenin en kısa zamanda çıkacağını belirtmişlerdir.

İşte birkaç örnek :

Cihat Bilgehan, 11 Kasım 1966 günü yapılan Bakanlar-Sendikacılar toplantısında da «vergi indiriminin işçilere uygulanacağını» bir kere daha ve Hükümet adına açıklamıştı.

1 Haziran 1967 günü yapılan Bakanlar-Sendikacılar toplantısında Çalışma Bakanı Ali Naili Erdem, vergi indiriminin Haziran ayı içinde çıkarılacak kararname ile işçilere uygulanacağını hükümet adına kesinlikle belirtmişti. Ve nihayet, Maliye Bakanı Bilgehan, 28 Ağustos'ta işçilere bu yıl da indirimin uygulanamayacağını belirtmiştir.

Türk-İş Sendikacılık Koleji 3 üncü özel dönem mezunlarını geçtiğimiz ay içinde vermiştir. Resimde mezunlar Kolej önünde topla halde görülmektedir.

Sendikacılık Koleji özeldönemisona erdi

Türk-İş Sendikacılık Koleji 7 nci dönem (3 üncü özel) mezunları 19 Ağustos günü diplomalarını almışlardır.

Dört haftalık özel döneme katılan 25 sendikacının diploma töreninde, İstanbul Milletvekili Türk-İş Yönetim Kurulu üyesi ve Metal-İş Federasyonu Başkanı Kaya Özdemiroğlu, sendika ve federasyon yöneticileri ile öğretim üyeleri hazır bulunmuşlardır.

Davetliler tarafından yapılan konuşmalardan sonra kursiyerlere diplomaları verilmiştir.

3 üncü özel dönemi Tes-İş Diyarbakır şubesinden Ali Ünal Tarancı birinci, Ges-İş Denizli temsilcisi Murat Demirci ile Maden İşçileri Sendikası Ankara Şubesi Genel Sekreteri Doğan Solak i-

kinci, Harp-İş Diyarbakır Şubesi veznedarı Norman Birinci ile Ges-İş Eskişehir Şube Başkanı Bahattin Geçkil üçüncü olarak bitirmişlerdir.

AĞAÇ-İŞ'İN GREVİ

Ağaç-İş Sendikası ile İzmir Ege Sandalya fabrikası arasında devam eden toplu sözleşme görüşmelerinde anlaşmazlık çıkmış ve sendika grev kararı almıştır.

Geçtiğimiz ayın ortalarında yürütülmeğe başlanan greve 62 işçi katılmaktadır. Sendika yetkilileri «Grev süresi içinde işçi ücretlerinin sendika tarafından ödendiğinin ve grevin istekleri kabul edilene kadar devam edeceğini» bildirmişlerdir.

Sosyal Sigorta işçiler için broşür çıkardı

Sosyal Sigortalar Kurumu, çalışmalarını ve işçilere yaptığı hizmetleri belirten bir broşür yayınlamış bulunmaktadır.

Bu broşürde, hastalık, gebelik, iş kazası, malûliyet hallerinde işçilerin başvurma şekilleri ve nasıl yararlanacakları, işçi meskenleri konusunda da sağlanan haklar ve faydalar belirtilmektedir.

Resimlerle süslenmiş olan broşürde, ayrıca kayıt işlemlerinin ne şekilde yapılması gerektiği anlatılmaktadır.

Çok sayıda bastırılarak dağıtılmış bulunan bu broşür, resimler ve kısa açıklamalarla, her tabakadan işçinin anlayabileceği bir tarzda hazırlanmıştır.

İşçi - İşveren ilişkileri semineri

Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilatı (OECD) tarafından her dört yılda bir düzenlenen «İşçi ve İşveren İlişkileri» konulu seminer geçtiğimiz ay içinde Londra'da yapılmıştır.

Bu seminere, Türk-İş Genel Sekreter Yardımcısı Salâhaddin Erkap, Metal-İş Federasyonu Başkanı Kaya Özdemir, Zonguldak Maden İşçileri Sendikası Genel Başkanı Osman İpekçi ve İstanbul Demiryolu İşçileri Sendikası Başkanı Adnan Başaran ile işveren temsilcileri katılmışlardır.

12 gün devam eden seminerde, Demir-Çelik ve kömür endüstrisinde iş kazalarından korunma ve bu alanda işçi-işveren kuruluşları arasında yapılan işbirliği konusu üzerinde durulmuştur.

KÖY SORUNU ve KÖYDEN KENT'E GÖÇ PROBLEMİ

Devlet Plânlama Teşkilatı, köy ve köylülerin meseleleriyle ilgili araştırmaları, bu araştırmaların ortaya koyduğu gerçekleri, «Köy ve Köylü Sorunu» adı altında yayınlamıştır.

Raporda, köy ve köylülerin durumu şu şekilde anlatılmaktadır:

«Büyük bir çoğunluğu okuma-yazma bilmeyen, eğitim olanaklarından sınırlı olarak yararlanabilen, ana uğraşı dalları olan tarımda, tarımsal yapı ve tarım teknolojisiyle, tarım araçlarının ilkelliği gibi nedenlerle az üretebilen ve pazarlama düzeyinin yetersizliğinden ötürü büyük gelir kaybına uğrayan, yıllık gelir seviyesi ciddi olarak düşük, asgari % 2,5 u verimli, ilk yaş içindeki ölüm oranı çok yüksek, beslenme olanakları ve koşulları geliştirilmeye muhtaç, % 85 i standart köy yolundan, % 98 i elektrikten yoksun, % 64 ü içme suyun dan ya tamamen yoksun, ya da yetersiz içme suyuna sahiptir, kalkınma konusunda sahip oldukları tüm kaynakları en isabetli ve verimli şekilde değerlendirmekte ilgili konulara kavuşmamış, çalışma haklarını kısıtlayan çeşitli olumsuz koşullarla karşı karşıya bulunan ve toplam nüfusumuzun büyük bir çoğunluğunun yaşamakta bulunduğu köylerimiz ve köylü nüfusumuz...»

DEVLET Plânlama Teşkilatı tarafından yayınlanan «Köy ve Köylü Sorunu» konusundaki rapor, köy gerçeklerini bir ke-re daha ortaya koydu. Rapor, sadece köy gerçeklerini ortaya koymakla kalmıyor, bu dertlerin çözümü tedbirlerinin neler olabileceğinin tesbiti için de bir yol gösterici oluyor.

Bu sayımızda, bu raporda belirtilen bazı gerçekleri sunuyoruz.

Topraksızlığın sebep olduğu köyden kente göç problemi ve işsizliğin düşündürücü olacağı inancındayız.

NÜFUS ARTIŞI

VE KENTLERE GÖÇ

Raporda köyle ilgili genel bilgiler verildikten sonra, «**demografik sorunlar**» başlığı altında nüfus artışına değinilmekte ve şöyle denilmektedir:

«**Köylerimizdeki nüfus, toplam nüfus artışına paralel olarak, kalkınma çabalarımızı olumsuz yönde etkileyecek bir hızla çoğalmaktadır.**»

İkinci Dünya Savaşı sonrasında kadar nüfus artışının kayda değer bir önem taşımadığı belirtilen raporda, bu tarihten sonraki nüfus artışı ve köyden kente göç konusu şu şekilde anlatılmaktadır:

«**İkinci Dünya Savaşı sonrası ve bilhassa 1950 yılından itibaren, Türkiye'de köyün itimine dayalı bir şehirleşme hareketi görülmemektedir. 1950 yılı endeksleri (100) olarak kabul edildiği takdirde, 1960 da genel nüfusun 133 e köysel nüfusun 121'e çıkmasına karşılık, kentsel nüfusun 180'e çıktığı görülmektedir.**»

Rapor, yurdumuzdaki şehirleşmenin «**şehrin çekiminden çok, köysel yörelerin itiminden**» meydana geldiğini belirtmekte, 1950 den itibaren, işlenen tarımsal arazinin genişletilerek, 1960 yılında marjinal sınıra ulaştırıl-

mış olduğu, bu dönem içinde tarımın makinalaştığı, buna rağmen hektar başına elde edilen ürün miktarında bir artış görülmeyeceği kaydedilmektedir. Rapor, bu konuda şunları söylemektedir:

«**Köylü ya tarım işçisi durumuna geçmekte, ya da kentlere doğru göç etme temavülü göstermektedir. Eldeki bilgiler, köylünün ikinci yolu seçtiğini göstermektedir. Sonuç olarak, nüfusun hızla artışı, tarımın makinalaşması, 1950 lerden itibaren tarımın makinalaşmasına ve tarım teknolojisindeki gelişmelere rağmen, birim alandan elde edilen ürün miktarının artmayışı, işlenen tarımsal arazinin marjinal sınırına ulaşması, verimli tarım arazisinin belirli ellerde yoğunlaşması, mevcut işletmelerin veraset yoluyla parçalanması gibi etkenler, köyün itimini meydana getirmektedir.**»

Rapor, göçlerin «genel olarak, Türkiye'nin endüstri, ticaret ve ulaşım merkezlerine doğru» olduğunu, göç edilen şehirlerin başta İstanbul ve Ankara olmak üzere, İzmir ve Adana olduğunu açıklamakta, Türkiye'de sanayileşme hızının, nüfus fazlalıklarının problemlerine kısa süre içinde çözüm yolu bulabilecek nitelikte gözükmediği belirtilmektedir.

TARIM ARAZİSİNİN

DAĞILIMI

Devlet Plânlama Teşkilatının raporunda tarım arazisinin dağılımı konusunda şunlar belirtilmektedir:

«**Türkiyede işletilen tarım arazisinin işletmelere göre dağılımında büyük bir dengesizliğin mevcut olduğu görülmektedir. 1952 sonbahar anketi sonuçlarına göre, 1-50 dekar arasındaki toprak üzerinde tarım yapan işletmelerin sayısı 1.570.200 olup, bu toplam işletmelerin % 62.12 sine tekabül etmektedir ki, işlemekte oldukları toprak, işletilen tüm tarım arazisinin ancak % 18.64 üdür. Buna mukabil, tüm işletmelerin % 085 ine tekabül eden 21.600 işletme işlenen tüm tarım arazisinin % 19,6 sını işlemektedirler.**»

1963 Tarım sayımı örneklemeye sonuçlarına göre, yine (1-50) dekarlık toprak üzerinde tarım yapmakta bulunan işletmelerin sayısı, 2.132.288 olup, tüm işletmelerin % 58.73'ünü teşkil etmektedir. İşletmekte bulundukları toprak ise, işlenen tüm tarım topraklarının % 24,39'udur.

Devlet Plânlama Teşkilâtı'na göre, «**memeleketimizde, işlenen tüm toprağın, işletmelere göre**

KÖYDEN ...

KENT'E

dağılımında görülen dengesizlik toprağın mülkiyete göre dağılımında da görülmektedir»

KÖYLÜNÜN SÖMÜRÜLMESİ

Raporda, köylünün «sömürülmesi» konusu da ele alınarak şöyle denilmektedir:

«Türkiye’de tarımsal işletmelerin büyük bir çoğunluğunun cüce işletmeler oluşu, toprak yoğunlaşması ve mevcut veraset sistemi dolayısı ile işletmelerin daha da yetersiz hale geliş olayının devam etmesi, köylü nüfusu köyden itmekte, tarım işçisi durumuna sokmakta yada ortakçı, icare, cariyek ve marabacılık gibi ve karşılıklı hak ve vecibeler açısından geleneksellikten kurtarılamamış tasarruf şekillerine başvurmağa zorlamakta, bu da köylünün gelir yönünden de öte sömürülmesine sebep olmaktadır. Diğer yandan, tarımdaki makinalaşma, ortakçılık ve kiracılık gibi müesseselerin tasfiyesi yolunda et kiler yapmakta, bu durumun ortaya çıkardığı köylü nüfus, yeni sosyal ve ekonomik problemlere konu olmaktadır.»

GELİR DAĞILIMINDA

DENGESİZLİK

Devlet Plânlama Teşkilâtı raporunda, gelir dağılımı konusuna da değinilerek, «köysel toplulukların yapısını tayin edici başlıca unsurlardan biri olan gelir dağılımında da toprak dağılımının bir sonucu olarak, büyük dengesizlik olduğu» belirtilmekte ve şunlar kaydedilmektedir:

«1963 yılı verilerine dayalı olarak yapılan bir araştırmada tarımsal işletmelerin % 20’sinin (ki bunlar mevcut tarımsal toprağın ancak % 1.5’u nu işlemektedirler) toplam tarımsal gelirden ancak % 7 oranında pay alabildikleri, buna karşılık, tarımsal işletmelerin en üst % 20’sinin (bunlar tarımsal top

BU RAKAMLAR BİR GERÇEĞİN İFADESİDİR...

● Köy nüfusunun asgari % 2,5 u veremlidir. İlk yaş içindeki ölüm oranı çok yüksektir. Özellikle bazı bölgelerde frengi, cüzzam, trahom ve verem yaygındır. Sıtma ve trahomun gittikçe yayıldığı tesbit edilmiştir.

● Bugün yaklaşık olarak 150.000 kilometre köy yoluna ihtiyacımız olmasına rağmen, yaz-kış geçit veren standart köy yolu mevcudumuz 22.800 km. dir. Bu, köylerimizin henüz % 85 inin köy yolundan yoksun olduğunu göstermektedir.

● Köysel yerleşme yerlerimizin % 64 ünde içme suyu ya hiç yoktur, ya da yetersizdir.

● Köylerimizin % 98.34 ü elektrikten yoksundur. Elektriğe kavuşmuş köylerimizin sayısı 693 civarındadır.

rağın % 61,5’unu işlemektedirler) tarımsal gelirin % 46’sı oranında pay aldıkları görülmektedir.

Alt % 20’de yer alan işletmelerde fert başına ortalama gelir, 415 T.L. en üstte yer alan işletmelerde ise yaklaşık olarak 2.660 TL.’dir. Bu rakamlar, Türkiye ortalama-sını yansıtmaktadır. Ayrıca özellikle doğu ve güneydoğu bölgelerinde, topraksız ailelerin, illere göre % 25 ile % 45 arasında değiştiği görülmektedir.

1963 Yılından bu yana, gelir dağılımı ile ilgili dengesizliği giderici yeni bir politika uygulanmadığından, durumun daha da dengesizleştiği veya asgari anlamda dengesizliğin devam etmekte olduğu, kolaylıkla ifade edilebilir.»

TARIMIN BAŞLICA SORUNU

Plânlama Teşkilâtı, raporunda, Türkiye tarımında başlıca sorunun, toplum üretim miktarının, verimin ve kalitenin yükseltilmesi zorunluğu olduğu belirtilmek-

te, bunun şartları incelenmektedir. Bu arada makinalaşma konusuna da değinilen raporda, traktör sayısının mülkiyete göre dağılımı şu şekilde belirtilmektedir:

Bir çiftçinin malı	40.857
Ortak malı	5
Kooperatif malı	1
Orta malı	6
Devlete ait mal	1.255
Bilinmeyen	12
TOPLAM	42.136

KOOPERATİFLEŞME FİKRİ

Yukardaki rakamlardan anlaşılabacağı üzere, köylerde ortak tarım âleti kullanma, kooperatifleşme fikri yerleşmemiştir. Rapor, bu konuda şunları belirtmektedir:

«Tarım satış ve tarım kredi kooperatiflerinin hiç olmazsa sayı olarak artmaları karşısında, üretim kooperatiflerinin gelişmeyişi, büyük tarımsal işletmelerin sorunlarının satış ve kredi konularında yoğunluk gösterdiği anlamına geldiği gibi, tarımsal çevredeki sosyal yapının ve değer yargılarının bu

ÖNEMLİ ELE ALINMASI GEREKEN İLK İŞ : İŞBİRLİĞİ

Ortaklaşa satın alınan ve kullanılan traktör sayısı 5, kooperatifçe satın alınan traktör sayısı ise, 1'dir. Bu, kooperatifçiliğin köylerimizde yerleşmediğini ortaya koymaktadır.

Kooperatifleşmeme, ya da ortak hareket etmeme, tarımsal mücadeleden, sulama işlerine kadar her olumsuz yönden etki yapmakta, verimliliğin artmasını önlemektedir.

Kooperatifleşme fikrinin yerleşmemiş olmasından köylümüz sorumlu tutulabilir mi? Bunun sorumluluğunu, köy kalkınmasının sadece nutuk vermekle mümkün olacağını sanan, köye ulaştırılamayan çalışma ve anlayışta bulmak gerekir.

Her çeşit eğitim olanaklarından yoksun kalmış ve bu gidişle de daha yıllarca yoksun kalacak köylerimizde, kooperatifleşmeye uygun sosyo-ekonomik ortam bulmak kolay olmayacaktır.

türlü çalışmaya müsait olmadığı ve bu konuda gelişme sağlamak için gayret gösterilmeyişi veya sosyo - ekonomik şartların bu türlü kooperatiflerin kurulmasına müsait olmayışı olabilir.»

Rapor, aynı konuda, psikolojik yapıyı inceleyerek, şöyle demektedir:

«Yapılan araştırmalar, köylünün, üretimi artırıcı yeni faktörlere, göz-akıl ilişkisini kurdurabilecek şekilde etki yapılabildiği takdirde inandığını, fakat o inancının gerek tirdiği davranışa geçmediğini göstermektedir. Bunun nedeni, köylünün uygulama konusunda fazla ihtiyatlı oluşu ve ekonomik koşullarının her inandığını uygulamasına yetecek potansiyelde olmayışı şeklinde tanımlanabilir.

Köylünün inandığı fikirler ve değer yargıları ile, davranışları arasında farklılıklar görülüşünün diğer nedenleri, tarımsal kredile-

me potansiyelinin ve sisteminin yetersizliği, köylünün inandığı yeni fikir ve görüşleri nasıl uygulayacağı konusunda yeterli teknik bilgiye sahip olmayışı ve bilhassa gübre flatlarının küçük işletmeler için pahalı oluşudur. Bünyan'da yapılan bir araştırma, köylünün gübre kullanma davranışına geçmesini, devletin olanak sunma hızının ziraî yayım hizmetini takip edememesi olduğunu ortaya koymuştur. Gübreler, ekim mevsiminden aylarca sonra çiftçiye arz durumuna getirilebilmiştir.»

Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın belirttiğine göre, köylü tarımsal verimliliği artıracak faktörlere karşı büyük direnç göstermekte, somut örnekler gösterilebildiği takdirde kabullenmektedir.

KREDİ KONUSU

Tarım işletmelerinin aldıkları krediler konusuna da raporda ge-

niş yer verilmektedir. Rapor, bu konuda «1962 - 1963 döneminde, işletmelerin kredilenmelerinde büyük bir dengesizliğin mevcut olduğu görülmektedir» demek ve şöyle devam etmektedir:

«Yıllara göre, işletmelere verilen vasatı en az kredi 84.50, 75.65, 72.38 ve 296.82 T. L. arasında değişirken, or talama en fazla verilen kredi de 346.500, 191.000, 360.500 ve 626.000 T. L. arasında değişmektedir. En az kredi alan işletmeyle en fazla kredi alan işletmeler arasındaki fark, çok büyük olarak gözükmektedir. Ödeme gücü olan ve tarımsal üretime ciddi olarak katkıda bulunabilecek büyük işletmelerin Ziraat Bankası kredisinden geniş oranda yararlanmaları, teorik olarak illeri sürülse dahi, küçük işletmelerin yeterince krediyle desteklenmemesi olumlu olarak mütalea edilemez. Ayrıca, 1962 yılına göre, 31 işletmeye toplam olarak ve yıl içinde 10.739.047 T. L. kredi verilmesine karşılık, 148.754 işletmeye 12.570.049 T. L. kredi verilebilmesinin yaratacağı ekonomik ve sosyal problem ortadadır.

Krediye ihtiyacı olan küçük işletmeler, Ziraat Bankası'ndan ihtiyacı olan krediyi alamayınca, ihtiyacı olan krediyi, yüksek faizle toprağını ipotek etmek suretiyle, başka kaynaklardan bulmakta, borcunu ödeyemediği takdirde, toprağı da tefeci tarafından alınmakta ya da toprak alma gücüne sahip büyük işletmelere satılmaktadır. Yüksek faizle kredi bulma yolu, köylünün sömürülmesini toprağından olma ya kadar götürebilmektedir.»

PAZARLAMA SORUNU

Rapor, pazarlama sorununa da değinerek, ürün fiyatlarındaki dalgalanmalar, fiat politikasının köylünün ürün yetiştirmesine yaptığı psikolojik etkileri etraflı şekilde incelemekte, şöyle demek

tedir:

«Yüksek fiat politikası uygulamasından, çoğunlukla küçük işletmeler, alıvra satışlar yoluyla, hasat sonunu bekleme gücü olmadığından, ürününü elden çıkarması se bebiyle yararlanmamakta, bu takdirde, aracı diye adlan dırılan müessese büyük men faatler sağlamakta ve kuvvetlenmekte; diğer yandan, fazla üretim yapan ve hasat sonuna kadar bekleme gücü ve bekletme olanakları bulunan büyük işletmeler, direkt olarak yararlanmakta, sonuç olarak uygulanan politika, tarım sektöründeki gelir dağılımını olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca, yüksek fiatla satın alman ürünün, dünya fiatlarına uygun olarak ihracından doğan farklar da tarım sektörü dışındakilerin yükünü artırmaktadır.

Bugün memleketimizde, üretenle üreticinin, pazarlama ile ilgili örgütlerden yoksun oluşu ve üreticinin, pazar için üretmesine rağmen, çeşitli pazarlama olanaklarının yokluğu nedeni ile direkt temasa geçemediği görülmektedir.

Bu bakımdan, tarımsal ürünlerin pazarlanması ile ilgili işlem, çok yüksek fiatla aracı dediğimiz organ tarafından yapılmaktadır. Aracı, yaptığı işin karşılığı olarak, hem üreticiden, hem de tüketiciden yüksek ücret almakta, ayrıca, sosyal yapı içinde önemli ve kuvvetli bir baskı unsuru haline gelmektedir.

Bu durumu düzenleyecek başlıca unsur olan örgütlenme, üreticide mevcut isteğe rağmen, gerçekleştirilememektedir. Bunun başlıca nedeni, bugünkü çalışmaların sosyal yapıda ve değer yargılarında örgütlenmeye uygun ortam yaratacak yönde eğitim faaliyetiyle, bu anlayışa ulaşmış kitlelere inandıklarının gerektirdiği davranış

ması sağlayacak olanakların sağlanmamış oluşudur. Türkiye'de üreticinin pazarlama sorunlarına çözüm yolu getirebilecek nitelikte gözükken örgütlenmenin gerçekleştirilmesi, çoğunlukla aracıyı yaratan şartların ortadan kaldırılmasıyla yakından ilgili gözükmektedir.»

GİZLİ İŞSİZLİK

Devlet Planlama Teşkilatı raporunda istihdam sorunlarına da geniş yer verilmektedir. Raporda belirtildiğine göre 1960 nüfus sayımı itibariyle, Türkiye'deki aktif nüfus 12.993.245 olup, bunun 9.737.489'u tarım sektöründe bulunmaktadır. 1965 Nüfus sa-

Köyden kente doğru nüfus hareketi şehirlerde işsizliği artırmakta !

Köylük yerlerde yaşayanların nüfus artışı, kentlerdekine oranla daha yüksek olmasına rağmen, 1950 yılından başlayarak, köylük yerlerde yaşamakta olan nüfusun, toplam nüfus oranında bir düşme görülmektedir. Köysel nüfusun, toplam nüfusa oranındaki düşme, köyden kente doğru bir nüfus hareketinin sonucu olarak değerlendirilebilir.

Eldeki tüm veriler, kırsal itimi sonucu şehirleşmenin hızla devam edeceği görüşünü teyideder nitelikte gözükmektedir.

Şehirlerde işsizliğin artmasına sebep olan bu problemin halli yolunda önümüzde en ufak bir ümit ışığı da hi yoktur.

yımı % 1 örneklemesine göre, 15 ve daha yukarı yaştaki aktif nüfus miktarının 13.591.822'ye yükseldiği görülmektedir ki, bunun yaklaşık olarak 10 milyonu tarım sektöründe yer almaktadır. Köylük yerlerde, çocuğun 8 - 10 yaşlarından itibaren, ekonomik değer olarak, tarımsal çalışmalarda aktif hale getirildiği dikkate alınacak olursa, bu miktarın daha da çok olabileceği düşünülebilir.

Rapor, 15 - 64 yaş grupları arasındaki aktif nüfusun 1955'te % 76,8'inin tarım sektöründe bulunmasına karşılık, bu oranın 1960'da % 74,2'ye düştüğünü, aynı dönemde sanayi sektöründeki oranın % 8,5'tan % 10'a, diğer sektörlerdeki oranın da % 14,7'den % 15,8'e çıktığını belirtmektedir.

Rapor, tarım sektöründeki az çalışma problemini ele alarak incelemektedir. «Üretim faktörlerinin özel hallerde birbirlerinin yerine ikame edilebileceği ileri sürülse bile, azalan verim kanununun bunun devamlılığını engelleyeceği gerçeği karşısında, insangücü, toprak ve sermaye faktörleri arasındaki mukayese tarımsal işgücünün fazlalığını ortaya koymakta, bu da tarım sektöründe az çalışma problemini yaratmaktadır» denilmekte ve şöyle devam edilmektedir:

«Tarım sektöründeki az çalışma genel olarak, mevsimlik ve gizli işsizlik olarak tezahür etmektedir.

Memleketimizde genel olarak monokültürün hakim olması ve ayrıca, nadasa bırakmanın genel olarak hububat dikkate alınarak, işlenen arazinin % 89 unda hububat üretimine ayrılmış bulunuşu işlerin belli zamana sıkışmasına sebep olmakta ve çiftçi diğer zamanlarda boş kalmaktadır. Bu, mevsimlik işsizlikten dolayı değerlendirilemeyen, başka bir deyişle kaybedilen muazzam işgücünü ifade etmektedir.

Türkiyede üretimin ana

TÜRK EKONOMİSİNİN BÜYÜK DERDİ GİZLİ İŞSİZLİK

Türk ekonomisinin en büyük problemlerinden biri gizli işsizliktir.

Tarımsal işgücünün, toprak ve sermaye faktörlerine göre fazla oluşu, köy sektöründe, en önemli problem olarak gizli işsizliği ortaya çıkarmaktadır.

Bugün, tarım sektöründeki işçi, yıl boyunca birtakım işler yapmakta, fakat tarımsal işçi miktarı, diğer üretim faktörlerine göre fazlalık gösterdiğinden, işçilik verimi düşüktür. Bundan dolayıdır ki, tarımsal organizas-

yon ve teknolojiye değişiklik yapmadan, mevcut işgücünün üretiminden çekilmesi halinde, toplam üretimde bir düşme görülmemektedir.

Halin böyle olmasına rağmen, tüketici olarak yer alan büyük kitlenin, bazı özel yöntem ve çalışmalarla aktif hale getirilmesi «avretlerinin sınırlı olduğu» görülmektedir.

faktörlerinden olan tarımsal işgücünün, toprak ve sermaye faktörlerine göre fazla oluşu, köy sektöründe en önemli problemimiz olarak tanımlanacak gizli işsizlik sorununu yaratmaktadır.»

Rapor, gizli işsizlik konusunda rakamlar da vermektedir. Buna göre, gizli işsiz miktarı tarımsal çalışmaların en yoğun olduğu Temmuz ayında, 1955'de 400.000, 1960 da 800.000, 1962 de 1 milyon olmuş Ocak ayında miktar, 1955 de 7.400.000, 1960 da 8.300.000 i bulmuştur.

Rapor, gizli işsizliğin ekonomimize nasıl bir yük olduğunu şu sözlerle anlatmaktadır : «Mevsim

lik ve gizli işsizlik olarak tezahür eden tarım sektöründeki sınırlı çalışabilme şartları, büyük bir işgücünün israfı yanında, büyük bir kütlenin üretime hiçbir şey katamaduktan başka, tüketici olarak, kalkınma çabalarımızı olumsuz yönde etkilemesine, başka bir deyimle, ekonomiye ağır bir yük olmalarına sebep olmaktadır.»

Plânlama Teşkilâtı sanayi ve hizmetlerde yapılacak yatırım ve üretimin yaratacağı istihdam kapasitesinin bugünkü gizli işsizliği ve hızlı nüfus artışının yaratacağı yeni işgücünü emebilecek kapasiteye ulaşamayacağını da açıklamaktadır.

“Satarım bu canı, beslerim seni
Çıkarım dağlara, kurt yesin beni...,

Ekmek Bulmak Güç...
Umutla Besleniyorlar.

Çocuklar ağlamasın diye...

- «— Bir iş ağabey...»
- «— Ne iş olursa tutarım ağabey...»
- «— Bir iş... Bana bir iş...»
- «— Odun kömür kırdıran, halı çırpıran, iş tuttu-
ran...»

Bu sesler, modern kentlerin beton yığınları arasın-
da, nafaka sağlamak için çırpınan topraksız köylülerin
sesleridir. Ümitle yaşayıp, ümitle doyan insanların
sesleri...

Bu insanların toprakları yoktur, yiyecekleri yok-
tur. Sadece ümitleri ve renkli para keseleri vardır...
Dünyanın en güzel para keseleri... Çiçekli, renk renk
yamalı, ucu düğümlü keseler... Keseler güzeldir ama,
dolmaz bir türlü. Biriktirir, köye yollayamadan yersin
paracıklarını... Ve bu insanlar korkarlar...

Kıştan korkar bu insanlar. Çünkü kışın ümit de
yoktur. Açlık vardır, sefalet vardır, hastalık vardır,
ölüm vardır. Hepsinin beteri, ağlayan çocuklar vardır.

Çocuklar ağlamasın diye, yorganlar sırtlanır, ba-
calarından dumanlar süzülen dev apartmanların sivril-
diği büyük kentlere gidilir. Ve sonra, o muhteşem ü-
mitle girilen büyük kavga başlar: Ekmek kavgası...

İş buldun mu, kuşağına düğümlediğin renkli kese
dolacak demektir ve artık mutlusun...

“kazanç
yapmağa düştük
buralara...
fakırız...”

K ayseri'nin Sarmaşık Kö-
yü'nden 1945 doğumlu
Recep Çakar, Haziran'da Anka-
ra'ya geldi. Toprak onu da, dört
kardeşini de beslemiyordu. So-
ğukta işsiz kalmaktan korkuyor
Recep... Korkuyor korkmasına a-

ma, Aralık ayına kadar kalacak Ankara'da. Para biriktirmesi gerekiyor Recep'in.

«Kazanç yapmağa düştük bu-ralara, fakırsız... Toprak var ama az... İdare etmiyor. Kazanç vermiyor yani..»

Askerden döner dönmez çalış- mağa geldim. Askere gitmeden önce de gelirdim.

Köye para yollayamıyorum pek. Yollasam da kıymeti yok. Az.. Günde 5-6 lira harcamam. O kadar gidiyor işte.

Geceleri inşaatlarda kaçırm. İş bulamazsam, başka inşaatlarda çalışan hemşerilerimi bulur, on- ların yanında kalveririm. Kışın mı? Kışın inşaat olmaz. Soğukta işsiz kalverir sonra insan...»

“köy hayatı hayat değil... hayat kalmamış bize...”

Kırşehir'in Kaman İlçesi'nden 1936 doğumlu Osman Yöngel, Ankara'ya sekizinci ayın sekizinde geldi. Bir de- vamlı iş bulabilse, karısını, çocuklarını getirecekti Ankara'ya. Bulamadı bir türlü, köye döne- ceği zamanı da bilmiyor...

«Neden mi geldim Ankara'ya? Köy hayatı hayat değil. Hayat kalmamış bize. Yetmiyor... Yet- miyor... Aynı toprağı mahsul e- diyoruz bu kadar adam. Babam imar ediyor... Yetmiyor...»

Evliyim, bir de çocuğum var. Ana, baba, iki de kardeş... Nasıl yetsin? Bereket, ağabeyim var burada. Geceleri onun yanında kalıyorum...»

“özlüyoruz, gidemiyoruz fakırlıktan...”

Altı kardeşe 10 teneke ekin yetmiyor. Yetmeyince ne yapsın Halil? İş başa düştü de- di, kalktı, tâ Çorum'un Bayatlı Köyü'nden, Ankara'ya geldi. Al- tı küçük kardeş çalışmıyor da- ha. Karısını da bıraktı babasının yanına. Halil Çakır 25 yaşında.. «Günlük masrafım 7,5 - 8 lira oluyor. Harcayabildiğin kadar iş- te...»

Altı kardeş aynı toprağı işle- dik, yetmiyor. Arazi az, fakırsız. Kardeşler ufak, çalışmıyorlar daha. Ekin ekebiliyoruz yalnız. Ondan da 10 teneke ekin alabili- yoruz. Yetmiyor...

Yevmiye belli olmaz. 7,5 lira aldığı olur, 10 lira aldığı olur. En nihayet 15 lira alır, bütün gün çalışırsın. Köye para yolla- yamıyorum. Yollasam da önem- siz. 3 - 4 ayda 200 - 300 lira yolla- yabiliyorum ancak. Köye dönme- yi de düşünmüyorum değilim hanı ama, fakır olduğum için gidemi- yorum. Kardeşlerim var, anam- babam var. Onları özlüyoruz, gi- demiyoruz fakırlıktan. Geceleri inşaatlarda yatıyorum.»

“nereden kazanalım parayı köyde... toprak kısır...”

31 Yaşındaki İbrahim Kar- deş, Çorum'un Sungurlu İlçesi'nin Demirşih Köyü'nden. Yeni geldi Ankara'ya ve Ankara'yı sevmiyor. Elden gelse hemen dönecek köye ama, yoksulluk ya- kasını bırakmadı bir türlü. Ne yapsın İbrahim?

«Ben evliyim, iki de çocuğum var. Dün akşam geldim Ankara'ya. Bir ay sonra döneceğim. Bir ay dedim ya, aslında dönmeyi pek düşünmüyorum daha. Tabii fakırlık var, çalışmak için.

Köyde para yok tabii. Nereden kazanalım parayı köyde. Toprak kısır. Zaten dört kardeş ektiği- miz 50 şınık mahsul... »

“köyde ekmek mi... var ama, bize yedir- miyorlar...”

Köyde Ahmet'e ekmek vermediler. Vermeyince, kalktı Ahmet de Ankara'ya geldi. Gün de beş lira harcıyor, beş lira da biriktiriyor şimdi. Ama, çok yoruyorlar Ahmet'i...

«Ben Yozgat'ın Sorgun İlçesi'nin Yazılıtaş Köyü'nden 1952 doğumlu Ahmet Barış. Altıncı ayım onbirinde geldim Ankara'ya, Bir ay daha kalacağım. Ekmek davası işte...

Köyde ekmek mi? Var tabii ama, bize yedirmiyorlar. Bir de arkadaşım var, birlikte geldi ben'imle. Harç karıyoruz...

Geceleri Yurt'ta kalıyorum. Hanı İncesu Yolu'nun üstünde in saat var ya orada. Arkadaşım orada çalışıyor. Çok yoruluyorum ağabey...»

“Ulus'ta heykel var ya kocaman... oralarda yatarım...”

Kardeşi de dönünce Ankara'da yalnız kaldı Hasan Öztürk. Ne yaşını biliyor, ne de Ankara'da ne kadar kalacağını. Hiç birşey bilmiyor ve çalışıyor sadece. 2,5 lira para harcıyor günde, artanını biriktiriyor...

«Çorum'un Kazaş Köyü'ndenim. Adım Hasan Öztürk. 15-16 yaşında varım.

Babam sağ, anam üvey. Üç te arkadaşım var. Bugün 10 gün oldu geleli. Ne kadar kalacağımı bilemiyorum daha. Kardeşim da

döndü köye, yalnızım...

Köydeki tarla yetmiyor bize. Başka iş de yok köy yerinde.

Nerede mi yatarım geceleri? Ulus'ta heykel var ya kocaman? Onun oralarda yatarım.»

“borç ödemeye geldim Ankara'ya... evlendim de...”

2 Bin lira borcunun binini biriktirip, ödedi 18 yaşındaki Ahmet Demir. Gerisini de ödemek için daha kalacak Ankara'da. Beş lira yiyecek günde ve gerisini biriktirecek.

«Samsun'un Vezirköprü İlçesi, Öğüllü Köyü'ndenim ben. Ankara'ya geldim. Borç ödemeye yanı. Evlendim de... Başlık parası işte...

Daha kalacağım Ankara'da. Bin lira daha borcum var. Geceleri inşaatta yatıyorum. İnşaat bittikten sonra da izin verecekler bana, burada kalmam için...»

İş olmayınca, dostça yakılacak sigaralar vardır.

“iş yok... soğuk çok...”

Recep Demir de bilmiyor tam yaşını. «15 - 16 Yaşında varım...» diyor. Borç ödemeye geldi Ankara'ya. Dile kolay bu, tam sekiz yüz lira...

«Adım Recep Demir. 15-16 yaşlarında varım. Babam öldü, anam üvey. Üç de kardeşim var. Samsun'un Vezirköprü İlçesi'nin Uğurlu Köyü'ndenim. Birbuçuk ay oldu buraya geleli. Güze kadar kalacağım.

Bankaya borçlandık ta, onu ödemeye geldim buraya. Ev yaptır dık,, sekiz yüz lira borçlandık bankaya...

Günde 10 lira yevmiye alıyorum. Bazan 2,5, bazan da 7,5 lira harcıyorum günde.

Bir güz gelsin, döneceğim köye. Güzün şehirde kalmak zor. İş yok, soğuk çok...»

Kıvrılır, kalırsın
heykelin dibinde...

Kulağında uzak çocuk ağlamaları ve... umut etmek.

Çorum'un Sungurlu İlçesi'nin Çingiller Köyü'nden Himmet Hayal, 14-15 nüfusu besleyemiyen tarlasını bırakıp, ilkbaharda Ankara'ya geldi. Bir iş bulabilse, başlık parasını ödeyebilecek. Ama, bulamıyor bir türlü... Altı arkadaş, 50 liraya bir göz oda tutmuşlar, orada kalıyorlar ve ertesi gün iş bulacağını hayal edip yutkunuyor Himmet Hayal... 22 Yaşındaki Himmet'i, Defterdarlığın karşısındaki duvarın dibinde, it oturumunda bulabilirsiniz. O, hep öyle oturur... Oturur da düşünür uzakta kalan köyünü...

Köye ne zaman mı döneceğim? Ne bileyim ben? Allah bilir ne zaman döneceğimi. Çocuğumu öz-lüyorum ama, özlemeyle bitmi-yor ki.. O da benden ekmek istiyor...

«...Osman,
Sırtında şu bütün memleketi ısıtan,
Senin ayaklarını hep açıkta bırakan yorgan.
Bu kadar korkuyla geçmiyor musun böyle
Şu senin döşediğin yollardan
Böyle unutmuyor musun ikide bir
Bunlara ev derler işte...
Şunlar hastane, şunlar okul, şunlar apartman
Hep senin o üstüste koyduğun taşlardan
Osman, hep işte o taşlar.
Hep bu taşlar seni vatandaş yapan
Şehrin ortasındaki heykelden,
Dışındaki mezarlıklara kadar...»

Taşhan'daki heykel var ya Taşhan'daki heykel...
Geceleri onun böğründe yatarız ağabey...»

Renkli kese boş mide boş... Kemerini sıkarak, kıvrılır
kalırsın heykelin böğründe.

“çocuğumu öz-lüyorum, ama özlemeyle bitmi-yor ki... o da benden ekmek istiyor...”

Köyde bir karış ekili toprağı olmayan Mehmet Kayaer, 8 - 10 yıldır Ankara'ya gelir inşaatta çalışmağa. Gelir duvar diplerinde düşünür şimdiki gibi...

«Sungurlu'nun Çingiller Köyündenim. Bir karış toprak yok, beş çocuk var. İki kız, üçü oğlan.. Oğlanların ikisi de benden önce Ankara'ya geldiler. Bir ay oldu ben geleli. Günde 12,5 - 15 lira verirler, 4 lirasını harcarım. Kar yağana kadar kalıp çalışacağım burada. Kar yağınca inşaat durur şehir yerinde...»

“çoluk, çocuk yolumu göz-lüyor, aç...”

Sungurlu'nun Demirşih köyünden Osman Büyükgüllü, çoluk - çocuğun rızkını kazanmağa geldi Ankara'ya.. Geldi de, iş bulamadı. Ona verilecek bir iş varsa, yada edilecek bir çift lâf, mutlaka Hacıbayram Camii'nin duvarları dibindedir. Yıllar-

dır oturuyor o duvarın dibinde.. «Bir karış bile tarla yok bizim. Tam 45 yaşındayım. Üç de çocuğum var. Nisan'da Ankara'ya geldim, çoluğun - çocuğun rızkını kazanmak için.

Daha kalıp, çalışmam lâzım. Lâzım ama, iş bulamıyoruz ki her daim. Günde 10 - 15 lira veriyorlar. 5 lirasını yiyor, gerisini köye yolluyorum. Çoluk çocuk yolumu gözlüyor aç... İşsizim iki gündür güç - belâ biriktirdiğim parayı yıyorum. Bir gün iş bulabilirsem, ikinci gün mutlak işsizsin...»

“seyyar jandarma gibi geziyorum Ankara'nın sokak-larında...”

Çorum'un Gök Köyünden 1930 tevellütlü Sadık Özlü, ümidini de yitirdi. Ümit te kalmayınca ne yapılır? Köye dönülür.

«Bir karış toprağı yok benim. Azıcık olsa, hiç gelmem ben buralara. Üç ay oldu Ankara'ya geleli. Üç ayın içinde 30 gün çalışmışlığım var. 4 Çocuk, bir de karı, ekmek beklerler benden. Bir ayda kazandığımı yarısını da yedim işsiz kaldığım aylarda. Günde 7 lira masarifim oluyor.

Böyle giderse, döneceğim köye. Buralarda sürüneceğime, komşulardan birinin davasını, sığırını tutarım köy yerinde daha iyi... Geceleri inşaatta yatıyor, iş bulamadığım zamanlarda da seyyar candarma gibi geziyorum Ankara'nın sokaklarında...»

“bu perişanlıkta yaşanmaz... iş bulamadım, daha da bulamam...”

Sekiz nüfus besleyen Süleyman Gülüdaş ise, ümidini Ankara'ya gelir gelmez yitirdi.

İyi mi, dönecek Sulakyurt'un Çayoba köyüne.

«Köyde az birşey toprak var. Yetmiyor sekiz nüfusa. İki be-nim, altısı da kardeşimin çocuk-ları. Öldü de kardeşim, onlara ben bakıyorum...»

Bugün geldim buraya. Milletin perişanlığını gördüm, geri gide-ceğim. Bu perişanlıkta yaşanmaz bey... İş bulamadım, daha da bu-lamam nasıl olsa...»

**“15 gün çalıştım,
1,5 ay iş aradım..”**

Yozgat'ın Sorgun İlçesi'nin Büyükiğneli Köyü'nden 1942 doğumlu Kâzım Şahin'in başına bir kaza geldi de borçlandı 4 bin lira. Yoksa kalkıp ta An-kara'lara gelmezdi çalışmağa.

«İki ay oldu Ankara'ya geleli. 15 gün çalışmışlığım var, birbu-çuk ay iş aradım. Üç - beş dö-nüm arazi var memlekette. Orta-ğa veriyorum, ben buraya çalış-mağa geliyorum. 15 lira veriyor-lar günde, beşini yiyor, 10 lirası-nı biriktiriyorum. 6 Kişi 50 lira-ya oda tuttuk Saimekadım'da,

geceleri orada kalıyoruz. İki ay-da 50 - 60 Lira biriktirebildim da-ha...»

**“okul için para
biriktiriyorum...”**

1953 Doğumlu Şahin Şav-luk ortaokulun ü-çüncü sınıfında. Her yaz gelecek Ankara'ya, kitap defter parası ka-zanacak. Kazanacak da daha bü-yük okullara gidecek.

«Çorum'un Sungurlu İlçesi'nin Ekmekçi köyü'ndenim. 10 gün oldu Ankara'ya geleli. Bir haftasında çalışabildim bunun. İki - üç gün daha çalışıp, köye döneceğim. Ben, okul için para biriktiriyorum. Sungur'u Ortao-kulu'nda, üçüncü sınıftayım. Ba-bam var, sakat... Büyük kar-deşlerim de var ama, onlar git-tiler evden. Azıcık tarla var, iht-i-yacı karşılamıyor. Orada da ben çalışıyorum. Günde 15 lira veri-yorlar bana, garanti 5 lirası gidi-yor bunun.

Bizim burada bir tanıdık inşa-at var. Hemşerilerim çalışıyor o-

rada yani. Geceleri orada kalıyo-rum. Köye para yollamıyorum. Biriktiriyorum parayı. Okul için..

Yüksek okullara mı? Para ka-zanabilirim, gidiceğim. Tabii, biraz fakiriz... Yazları amelelik edeceğim, kışları okuyacağım... İş bulamadım gene bugün...»

**“üç aydır bura-
dayım... 35 gün
çalıştım, gerisin-
de işsiz gezdim...”**

İsmael Polat da Yozgat'ın Çekerek'inden, Beyyurdu köyü'nden kalktı, geldi burala-ra. İki ay iş aradı ama, ümidini yitirmedi...

«Hiç toprağımız yok bizim. Yalnızım zati. Anam, babam öldüler. İki kardeşim var benden büyük ama, ayrıldılar benden. 18 yaşındayım ben. Evlenecek para ne gezer...»

Kışa para biriktirmek lâzım. Kış kötü ağabey... Köy yerinde mi? Ne çalışacağım orada? İş yok ki.

Üç aydır buradayım. 35 gün çalıştım, gerisinde işsiz gezdim. Üç ay daha kalıp, para biriktire-ceğim. Geceleri hanlarda kalıyo-rum. 1 Lira veriyorum geceliği-ne...»

Türkiye DSİ. Enerji, Su ve Gaz İşçileri Sendikası 5 inci Genel Kurulu geçtiğimiz ayın sonlarında yapılmıştır. Resimde kongreyi takip edenler görülüyor.

Ges - İş Sendikası kongresi yapıldı

Türkiye DSİ. Enerji, Su ve Gaz İşçileri Sendikası (GES-İŞ) 5 inci Genel Kurulu 26-28 Ağustos günleri Türk Standartlar Enstitüsü salonunda yapılmıştır.

Türk-İş Başkanı Seyfi Demirsoy, Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç, İşçi Milletvekillerinden Kaya Özdemiroğlu, Mustafa Ertuğrul, Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal, Giresun Milletveki-

li Kudret Bosuter, Ankara Milletvekili İbrahim Sıtkı Hatipoğlu, Ankara Belediye Başkanı Halil Sezai Erkut, DSİ. Genel Müdürü Arif Onat, Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürü İlhan Altan, Federasyon ve sendika liderlerinin hazır bulunduğu kongrede bir konuşma yapan Demirsoy, TRT'ye son günlerde yöneltilen tenkitler hakkında «İktidarlar bazı hastalıklarla malûldürler.

hep kendileri söylesin isterler. TRT'ye son günlerde yapılan hücumlar böyle bir hastalığın tezahürü gibi görülmektedir» demiştir.

SOĞUKPINAR'IN AÇIŞ KONUŞMASI

Başkan Soğukpınar'ın konuşması ile açılan kongrede çeşitli yurt ve işçi sorunları üzerinde durulmuş, özellikle 275 sayılı kanunda yapılmak istenen değişikliğin işçi aleyhine hükümler taşıdığı belirtilmiştir.

Konuşmasında, toprak reformu, vergi politikası, yeraltı servetlerimiz, yabancı sermaye, kalkınma plânı ve yeni İş Kanunu'na değinen Osman Soğukpınar özetle şöyle demiştir:

«3008 sayılı İş Kanunu yerine gelen yeni İş Kanununu beğenmiyor ve bir yenilik getirmediğine inanıyoruz. Tatbikat çok kısa bir zamanda aksaklıkları ortaya koyacaktır.

Çalışma Bakanlığınca düzenlenen 275 sayılı yasanın değiştirilmesine ilişkin tasarı hakkındaki görüşlerimizi de kısaca belirtmek isteriz:

(Toplu sözleşme yapılıncaya kadar üye olma) uygulamasının, sendikaların gücünü yok edecek nitelik taşıdığına, demokratik rejimle yöneltilen hiç bir ülkede örneği olmayan bu uygulamanın süratle değiştirilmesi lüzumuna inanıyoruz. Bakanlıkça hazırlanan değişiklik taslağında, yürürlükte bulunan 275 sayılı yasanın ruh ve maksadına aykırı bir sendikacılığın gelişmesine engel olabilecek esaslı hükümlerden birisi de 10 uncu maddenin 2 ncı paragrafında öngörülen ve (İş-kolu) toplu sözleşmelerinin illeri kapsayacak şekilde düzenlenmek istenmesi hususudur. Gücü kır-

İŞ hukuku

No : 22

EYLÜL 1967

KANUNÎ GREVİN HİZMET AKDİNE TESİRİ

I — Askıda kalmanın işçiler bakımından sonuçları :

Kanunî grev süresinde hizmet akdinin, bir başka deyişle tarafların «hak ve borçlarının» askıda kalacağına temas etmiştik. Gerçekten kanunî greve katılan işçinin iş edimini ifâ etmemesine karşılık, işverenin de ücret ödeme borcu askıda kalmaktadır. Buna mukabil grev süresinde işçinin işverene karşı riayet mecburi bazı vecibeleri mevcuttur ki tatbikatta buna, «işçinin sadakat ve saygı mükellefiyeti» denmektedir. Genel olarak sadakat ve saygı mükellefiyeti, işletmenin gelişmesine gayret etme, işletme için zararlı olacak her türlü hareketten kaçınma ve işveren ile yakınlarına tecavüzde bulunmama anlamına gelmektedir. (Dr. Şenel Akyol, Türk Hukukunda Grevin Akdine Tesiri, 1967 Sh. 81) Şüphesiz anılan mükellefiyete karşılık işverenin de, «işçiye koruma ve saygı borcu» mevcuttur.

Kanunî bir grev süresi içersinde işçinin sadakat mükellefiyeti ve saygı borcunu, hizmet akdinin devamının tabii bir neticesi saymak gerektir. Grev, kanunda bir hak olarak düzenlendiği için grev yapma hali sadakat borcunun ihlâli sayılamaz. (Raaflaub, Sh. 87) İşçinin sadakat ve saygı mükellefiyeti grev esnasında ayrı bir ehemmiyet taşımaktadır. Zira grev öncesinin şartları grev esnasında mevcut olmayacağı gibi, zıt menfaatlerin yaratacağı büyük çatışmaların vukuu da her an mümkündür. Örneğin, grev esnasında işçi tarafından işveren ve yakınlarına hakaret edilmesi, işverenin ticarî itibarı ve meslekî serbestisinin ihlâli; işverenin de işçi veya ailesine tecavüz ve tehditte bulunması, işçiye karşı bir suç işle-

Yazan :

AV. ÜMİT TEOMAN

mesi daima mümkündür. Aslolan bu zararlı fiillerden kaçınmak olmalıdır, Fakat taraflardan birinin sadakat ve saygı mükellefiyetine uymaması halinde diğer tarafın hizmet akdini feshe hakkı bulunduğu da kabulü zorunludur.

274 Sayılı Kanunun 23. maddesi gereğince işverenin işçi ücretlerinden kesmeye ve ilgili sendikaya göndermeye mecbur olduğu üyelik aidatları, grev süresince askıda kalır ve işverenin ücret ödemediği sürece aidat kesme mükellefiyeti söz konusu olamaz. Şu kadar ki, işçilere grev öncesi çalışmaları karşılığı verilecek ücretlerden işverenin aidat kesme mecburiyeti devam eder. Ayrıca kanunî grev de taraflar arasındaki akdi münasebet devam edeceğinden grev süresince geçen zaman işçinin kıdeminden sayılır.

Kanunî grevin hizmet akidlerine etkisinde bir diğer önemli husus da senelik ücretli izin hakkının kullanılmasına ilişkindir. Kaide olarak işçinin izin hakkını kullandığı sürece greve katılmasına mani olacak bir halin mevcut bulunmayışıdır. Fakat işçi izin hakkını kullanmaya devam ediyorsa onu grevci saymak da mümkün değildir. Bu iki halin dışında işçinin izin hakkını kullandıktan sonra greve katılmasını önleyen bir hüküm bulunmamaktadır. Bu kısa izahattan da anlaşılacağı üzere işçinin izin hakkını kullanırken greve katılmasına mani olunamamakta fakat greve katılan işçi de hem grevci hem de izinli sıfatları birleşmemektedir. Eğer işçi izin hakkını kullan-

maktan vazgeçip greve katılmışsa izin hakkı grev sonuna kadar askıda kalıp, artan kısmı grevin bitiminden sonra kullanılır. Bu halde izin bölünmezliği prensibinin zedelenmesinden bahs olunamaz, Çünkü, işçi bu dönemde esasen çalışmayacaktır. (Dr. Senel Akyol, Sh. 84).

Kanunî grevde işçinin peşin almış olduğu izin ücretinin ne olacağı konusu ayrı bir problemdir. Bilineceği üzere ücretini peşin alan işçi greve katılmakla çalışmadığı günlere ait parayı iade ile mükelleftir. Zannederiz ki bu kaide peşin alınmış izin ücretlerine uygulanamaz.

Zira ortada kazanılmış bir hakkın karşılığının alınması hali mevcuttur. Bu suretle izin hakkını kullanan işçinin greve katılması halinde, izin ücretinin iade edileceği düşünülemez. Fakat bu grevci işçi izin hakkını kullanmayacağı gibi izin ödeneğini de talep edemez.

Greve katılan işçiler, kanunî şartları gerçekleştiren izin haklarını grev süresinde kullanamazlar. Zira yukarıda açıklandığı üzere, iki sıfatın (grevci, izinli) işçide birleşmesi grevin amacına aykırı düşer. Grevci işçiye izin hakkının tanınması işçiden çok işverenin lehine bir durumdur. İşveren istediği işçilere izin vererek hem grevciler arasında eşitliği bozmuş ve hem de ileride kullanılması gereken bir hakkın işyerinde çalışılmayan bir süreye rastlatılmasını sağlamış olur. Eğer işçinin izin günü önceden tesbit olunmuş ise, iznin başlayacağı gün grevin bitimi tarihine kadar ertelenir. Ayrıca 7467 sayılı Yıllık Ücretli İzin Kanununun 3. maddesine göre yıllık ücretli izne hak kazanabilmek için işçinin işyerine girdiği tarihten itibaren bir yıl çalışmış bulunması şarttır. Hangi devamsızlık hallerinin bir yıllık süreyi bozmadığı sayılacağı anılan kanunun 4. maddesinde gösterilmiş olup, maddede greve yer verilmemiştir. Buna göre işçi grev sebebi ile bir yıllık müddeti tamamlayamamış ise izin hakkını kazanabilmesi için grevde geçen müddet kadar fazla çalışması gerekir. Tatbikatta 7467 Sayılı Kanunda grev müddetinin çalışmanın devamlılığını bozmayan haller arasında yer almayışı tenkitlere hedef olmaktadır. Dr. Akyol'a göre, «kanunî grev yıllık ücretli izin kanununun 4. maddesinde sayılan haller arasına konmalı, kanunî greve katılmak sebebiyle vukua gelen devamsızlık çalışma günlerine benzetilmelidir.» (Dr. Akyol, Sh. 87) Zannederiz ki doğru olan görüş budur. Zira kanunî grev, 7467 sayılı kanunda gösterilen haller gibi bir askıda kalma sebebidir. Gerçekten batı memleketlerinde de (grevin fesih sonucu do-

ğurduğu memleketler dahi) grev günleri çalışma günlerine benzetilmektedir.

Hafta tatili ve genel tatil günlerinin grev süresine rastlaması halini iki ayrı şıkta mütalâa etmek gerekir. Eğer hafta tatili veya genel tatil grev günlerine rastlar ise işverenin ücret ödeme borcu doğmaz. Bu neticeyi askıda kalma süresince ücret ödenmemesinin sonucu saymak gerekir. Bunun yanı sıra eğer tatil gününden önce grev yapılmış ise, grevin tatil gününde işçinin ücret almasına engel teşkil edebilmesi için, 5837 Sayılı Kanunun 1ve 2. nci maddelerindeki durumun tahakkuku gerekir. Gerçekten 5837 Sayılı Kanunun 1. maddesinde, «haftanın evvelki günlerinde devamlı» aynı kanunun 2. maddesinde ise «haftanın altı gününde muntazam» çalışma şartı aranmaktadır. Bu sebeplerle grev süresinde haftanın altı günü devamlı çalışmak mümkün olmayacağından işçinin haftalık izin ücretinden mahrum kalması gerekecektir. (Bu hususun tenkidi için bak. Dr. Akyol, sh. 90)

II — Askıda kalmanın tarafların fesih hakkına tesiri :

275 Sayılı Kanuna göre kanunî grev süresince işçinin işe devamsızlığı akdi bir kusur sayılmamaktadır. Bu suretle işverenin hizmet akdini anılan sebebe dayanarak feshi mümkün değildir. Zira askı devresinde, taraflar karşılıklı borçlarından kurtulmakta fakat akdi rabıta ve saygı sadakat mükellefiyeti devam etmektedir. İşçi ve İşveren tarafın bu mükellefiyetlere aykırı davranışları, diğer tarafın akdi feshini haklı kılmaktadır. Eğer işveren grev sebebine dayanarak işçinin hizmet akdini feshederse bu işlem haksız fesih mahiyetindedir. Ayrıca hizmet akdinde, kanunî grev yapmanın akdin feshi için yeter sebep sayılması kararlaştırılmış olsa dahi işçi aleyhine olan bu hüküm, grev hakkından vazgeçme anlamına geleceği cihetle hükümsüzdür. Süresiz akidlerde grevden önce veya grev sırasında işçinin hizmet akdinin feshi için haklı sayılacak bir fiili işlemesi halinde, işverenin fesih yetkisini sınırlandıran bir durumun varlığından bahsedilemez. Örneğin işverene hakareti veya ahlâk ve iyi niyet kaidelerine aykırı davranışı tesbit olunan işçinin iş akdi her zaman feshedilebilir. Bu takdirde işçiler fesih dolayısıyla hiçbir tazminat isteyemezler. «Zira grev, sadece grev süresince çalışmamayı meşru kılar. İşçiler akdin feshi için muhik sebep teşkil edecek başka davranışlarda bulunurlarsa işverenin bu sebeplere dayanarak akidleri feshetmesine engel yoktur.» (Prof. K. Oğuzman, Hukukî Yönden Grev ve Lokavt, 1967, Sh. 107) Fakat haklı se-

bepile dahi olsa fesih hakkı işverenin takdirinin çok ötesinde kanunlarımızda süre ile sınırlandırılmış olup, İş Kanununa (Mad. 15), veya Deniz-İş Kanununa göre «altı iş günlük», B.K. göre de (mad. 344) «fesih sebebinin öğrenilmesinden sonra uygun bir düşünüp karar verme süresi içersinde» kullanılması gerekir. Zannederiz grev esnasında doğan haklı sebeple fesih hakkının kullanılmasının grev sonuna bırakılmasına işçi ve işveren lehine büyük faydalar mevcuttur. Zira hissî takdirlerin çok ötesinde grev sonunda taraflar karşılıklı oturup haklılığın derecesini tesbit edebilirler.

İşverenin açısından durumu bu şekilde kısaca inceledikten sonra meseleyi işçi yönünden inceleyecek olursak; grevden önce veya grev sonrasında işçinin de haklı sebeple fesih hakkı sebeple fesih hakkını uygun düşünme süresi içersinde (B.K. 344) veya altı iş günü içinde kullanabileceğinin kabulü zorunludur. İşçi grev süresinde, greve bağlı veya bağımsız sebeplerle doğan bu hakkın kullanılmasında zımnen vazgeçmiş olmadıkça grev süresinde de fesih hakkını kullanabilir. Ayrıca işçinin fesih hakkı doğmasına rağmen gerekli düşünme ve karar verme süresi içersinde greve katılmasını engelleyen bir durum değildir. Fakat greve katılmakla fesih hakkından vazgeçmiş sayılacağının kabulü gerekir.

Yukarıda açıklandığı üzere süresiz akidlerde varılan sonuçlar süreli akidlerde de aynen uygulanır. Zira 275 Sayılı Kanununun 1. ve 2. maddelerine göre hizmet akdinin süresi nazarı itibara alınmadan grev esnasında askıda kalma prensibi kabul olunmuştur.

III — Grev kararı alanlara askı prensibinin uygulanması :

275 Sayılı Kanunda askıda kalma prensibi sadece greve katılanlara değil, grev kararının alınmasına katılanlara veya öyle bir kararın alınmasına teşvik edenlerle greve katılmayı teşvik edenlere de uygulanacağı ifade olunmaktadır. (mad. 27/1) Bu durum askı prensibinin grevcilerle anılan şahıslara aynen uygulanacağı kanaatini uyandırıyor da tarafların durumlarında esaslı farklılıklar mevcuttur. Zira grev kararının alınmasına katılan sendikacı eğer o işyerinde işçi değilse, işverenle arasında akdi bir münasebet bulunmadığından hizmet akdinin askıda kalmasından bahsolunamaz. Keza grev kararının alınmasına veya greve katılmaya teşvik edenlerin işyerinde çalışmamaları halinde de durum aynıdır. (Prof. Oğuzman sh. 109)

Fakat 27. maddede zikredilen hususların tahakkukuna çalışan şahıs işyerinde işçi ise esasen grevci olması hasebiyle işveren tarafından bu sebeplerle işinden çıkartılamaz. Bu hususu grev kararı alanlara askı prensibinin uygulanmasının sonucu saymak gerekir. Ayrıca grev kararının alınmasına katılan veya grev kararının alınmasını teşvik eden yahut greve katılmayı teşvik eden şahıs, grevin uygulandığı işyerinde işçi olup da 275 Sayılı Kanunun 25. maddesi uyarınca greve katılmayacak işçilerden ise, bu şahsın hizmet akdinden doğan hak ve borçlarının askıda kalmasından bahsolunamaz. Zira anılan işçinin işyerinde çalışmakta olması sebebiyle hizmet akdinin bütün hükümlerinin kendisine uygulanması gerekir.

TOPLU İŞ SÖZLEŞMESİNİN FESHİ

Mahkeme kararı

1 — Toplu İş Sözleşmesinin kısmen feshi mümkün değildir.

2 — Taraf sendikasının süresi içersindeki toplu iş sözleşmesinin ücretlere ait maddeleri feshettiğini bildirmesi halinde, iş bu feshi ihbarın, sözleşmenin tamamını kapsıyacağının kabulü gerekir. «Ankara 1. İş. Mah., E. 764, K. 5215, 15/7/1967»

Davacı vekili dilekçesiyle Ankara Elektrik ve Otobüs İşletmesi ile Ankara Elektrik ve Havagazi işçileri sendikası arasında 9/12/1965 tarihinde yürürlüğe giren belirsiz süreli bir toplu iş sözleşmesi imzalandığını, sözleşmenin imzalan-

masından sonra mezkûr işyerinde kurularak faaliyet geçiren müvekkili ESG-İş Sendikası işyerinde mevcut 1187 işçinin 760 ını üye kaydederek işçi çoğunluğunu bünyesine topladığını bu husus Bölge Çalışma Müdürlüğünce de tesbit edildiğini işçi çoğunluğunu temsil etmeyen ve dolayısıyla 275 sayılı Kanunun 7. maddesi muvacehesinde yeni bir toplu sözleşme yapmak yetkisini kaybeden Ankara Elektrik ve Havagazi işçileri sendikası mezkûr kanunun 4. madde ve 4. bendine göre bir yıllık kanunî süresi 9/12/1966 tarihinde nihayete eren sözleşmeyi feshettiğini işverene bildirmiyerek sözleşmenin yenilenmesi cihetine gittiğini 275 sayılı kanunun 7. maddesi muvacehesinde temsil hakkını kaybetmiş bulunduğunu ayrıca taraf sendika 9/12/1965 tarihinde yürürlüğe girmiş olan toplu iş sözleşmesinin ücretleri

ön gören 28. maddesinin feshedildiğini işverene bildirdiğini, toplu sözleşmenin kısmen feshi caiz bulunmadığını beyanla toplu iş sözleşmesinin iptalini istemiştir.

Davalı E.G.O. İşletmesi Um. Md. lüğü vekili, işyeri seviyesinde bir toplu iş sözleşmesinin mevcut olduğu, Ankara 2. İş Mahkemesinin 2.1. 1967 tarih ve 167/1 sayılı kararıyla kesin olarak neticeye bağlandığını 9/12/1965 tarihinde meriyete giren toplu iş sözleşmesi taraflarca feshedilmediğini davalı sendika ücretlere ilişkin maddenin feshine dair 28.2.1966 tarih 242 sayılı yazısı ile müesseseye ihbarda bulunmuş ise de işbu feshih ihbarı sözleşmenin tamamını kapsamadığını beyanla davanın reddini istemiş, diğer davalı sendika vekili aynı şekilde müdafaada bulunmuştur.

Davacı tarafından mübrez temyiz mahkemesi 9. Hukuk Dairesinin Esas 4780 karar 4352 sayılı ilâmı ile Ankara 2. İş Mahkemesinin 2.1.1967 günlü ve 272/1 sayılı kararını kanun yararına bozmuş olması itibarıyla davalı vekillerinin mahkeme kararıyla tesbit edilen toplu iş sözleşmesi mevcut iken yeniden toplu iş sözleşmesi yapılamayacağı şeklinde müdafaaları şayanı kabul görülmemiştir.

Davalı vekillerinin tasadduk eden beyanlarına göre 9/12/1965 tarihinde meriyete giren toplu iş sözleşmesinin taraflarca feshedilmediğinden 275 sayılı kanunun 4. maddesi gereğince yürürlükte bulunduğu, her ne kadar sözleşmede taraf sendika ücretlere ilişkin maddenin feshine dair yazıyı davalı müesseseye ihbar da bulunmuştur.

275 sayılı kanunun 4. maddesinin 4. fıkrası toplu iş sözleşmesi belirsiz bir süre için yapılmışsa taraflardan biri sözleşmenin yürürlüğe girmesinden sonra hüküm ifade etmek üzere 3

ay önce bildirmek suretiyle sözleşmeyi feshedebilir hükmünü getirmiştir.

Taraflar arasındaki toplu iş sözleşmesi bir seneliktir, taraf E.G.O. İş Sendikası diğer taraf aralarında mevcut toplu iş sözleşmesinin ücretlere ait maddesini feshettiğini karşı taraf bildirmiştir. Bu itibarla toplu iş sözleşmesinin 275 sayılı kanunun 4. maddesi muvacehesinde kısmen feshi caiz olmadığından şu suretle bu maddenin feshini ihbar etmekle davalı sendika 275 sayılı kanunun 4. maddesinin 4. fıkrasının amir hükmünü yerine getirmiştir. Davalı sendikanın bu şekilde hareket etmesine sebep davacı sendikanın bu işyerinde çalışan üyelerin çoğunluğunu aldığı bu suretle yetkisini ortadan kaldırmak istediğinden ibarettir. Esasen toplu iş sözleşmelerinin mühim olan tarafı ücretler kısmıdır. Taraflar toplu iş sözleşmesinde özellikle ücret çalışma süresi gibi esaslı noktalar üzerinde anlaşmamışlarsa esasen toplu iş sözleşmesi inikat edemez.

Davacı sendikanın her iki davalı arasında münakit 9.12.1965 tarihinde yürürlüğe giren belirsiz süreli bir toplu iş sözleşmesi imzalandıktan sonra mezkûr işyerinde kurulduğu ve faaliyetine geçtiği işyerinde mevcut 1187 işçinin 760 şını üye kaydederek işçi çoğunluğunun bünyesinde toplandığı ve bu suretle bu husus Bölge Çalışma Müdürlüğüne de tesbit edildiği, yukarıdaki izahattan da anlaşılacağı üzere davalılardan E.G.O. İş Sendikası, E.G.O. Umum Müdürlüğüne ücretlerinin feshedildiğini bildirdiği şu suretle 275 sayılı kanunun 4. maddesi 4. fıkrasının amir hükmü yerine getirdiği anlaşıldığından taraflar arasında münakit 9.12.1965 tarihinde yürürlüğe giren toplu iş sözleşmesinin feshine ve davacı sendikanın bu işyerinde yeniden toplu iş sözleşmesi yapabileceğine, 15.7.1967 tarihinde karar verildi.

0

ÜCRETİN EKSİK ÖDENMESİ

Yargıtay kararı

İşverenin işi kabulde temerrütü, işçi ücretlerinin eksik ödemesini gerektirmez.

«Yarg. 9 HD. E. 8310, K. 8226, 1.10.1965»

Davacı, davalı ile yaptığı iş sözleşmesine davalının aykırı davrandığını ve işi yapmağa amade bulunduğu halde, bir gün çalıştırıp bir gün çalıştırmadığını ve çalıştırmadığı günlere ilişkin ücretinin de eksik ödendiğini ileri sürerek meydana gelen farkın ödetilmesini istemiştir. Davalı, satış yapma imkânlarının azalması sebebiyle işçileri bir gün çalıştırıp diğer gün çalıştırmadı-

ğını ve bu suretle çalışılmayan gün için yarım ücret ödenmesinin sözleşmeye aykırı bulunmadığını savunmuştur.

Davacının bir gün çalışıp bir gün çalışmamak ve çalışılmayan gün için yarım ücret ödenmek üzere işe alındığı yollu bir savunma söz konusu değildir. İş Kanununun değişik 53. maddesinde, her türlü işlerde uygulanmakta olan günlük veya haftalık çalışma sürelerinin kanunen daha aşağı sınırlara indirilmesi işçi ücretlerinin eksiltilmesine sebep tutulamaz denilmektedir. Bu madde ile benimsenen hukuki esasın uyumsuzluk konusu olan olayda da uygulanması gerekir. O halde, her gün çalışmak üzere işe alınmış olan işçinin işe amade olmasına rağmen bir

İŞ KANUNUNUN UYGULAMA ALANI

Yazan :

MUSTAFA ÇENBERCİ
YARGITAY ÜYESİ

I. GİRİŞ

İş Kanunu, nerelere, kimlere ve hangi işlere uygulanacaktır? Görülen her iş, bu işin görüldüğü her hangi bir yer, çalıştıran ve çalışan her şahıs hakkında bu kanun uygulanabilecek midir? Yoksa, bu konuda, bazı nitelikler aranacak, bazı sınırlamalar göz önünde tutulacak mıdır? Kısaca, İş Kanunu'nun «uygulama alanı» nedir?

Bu soruların cevabını, İş Kanunu'nun 2'nci maddesi vermektedir. Anılan madde hükmüne göre; «Bu Kanun, beşinci maddedeki istisnalar dışında kalan bütün işyerlerine, bu işyerlerinin işverenleriyle işveren vekillerine ve işçilerine faaliyet konularına bakılmaksızın uygulanır» (1).

Demek ki İş Kanunu, bu kanun anlamındaki bütün işyerlerine, bu işyerlerinin işverenleriyle işveren vekillerine ve işçilerine uygula-

nacak; fakat beşinci maddede öngörülen işyerleriyle çalıştıranlar ve çalışanlar, kanunun kapsamı dışında kalacaklardır. Ancak, 2'nci maddede yer almamakla beraber, İş Kanunu'nun, 8'inci maddesi bile kanunun uygulama alanını sınırlamaktadır. Ne var ki, bu sınırlama kanunun bütünü bakımından olmayıp, sadece belli bir kesimi yönündendir. Gerçekten, anılan maddenin ikinci fıkrası hükmüne göre, İş Kanunu'nun «3, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 27, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 71, 76 ve 93'üncü maddeleri, süreksiz işlere uygulamaz. **Süreksiz işlerde bu maddelerin konusu olan uyumsuzluklarda Borçlar Kanunu hükümleri uygulanır.**

Kanunu uygulanması bakımından başkaca bir sınır söz konusu değildir. Örneğin, faaliyetin konusu, beşinci maddenin beşinci bendindeki durum ayırık (=müstesna) olmak üzere, işçi adedi, uygulama alanına etkili bulun-

mamaktadır. Son kez anılan husus, İş Kanunu'nun getirdiği en önemli yeniliklerden biridir. Böylece, kanunun uygulama alanı, ilke olarak, «bir işçi çalıştıran işyerlerine kadar genişletilmekte» (2), «hem dar ölçülerle bazı işçilerin iş hukuku nimetlerinden mahrum edilmeleri şeklindeki haksızlık son bulmuş, hem de İş Kanununun tanıdığı sosyal hakları kanunen uygulamaya mecbur tutulmuş işyerleri aleyhindeki haksız rekabet sebebi ortadan kaldırılmış» (3) olunmaktadır (4).

II. UYGULAMA ALANININ BELİRTİLMESİ

Kanun, eski İş Kanunundan farklı olarak, uygulama alanının kapsamını belirtme bakımından, İdareye görev vermemiş, yetki tanımamıştır (5) 7/5/1956 gün ve 1966 sayılı Millet Meclisi Yorum Kararının diliyle, artık «Bir işyerinin İş Kanunu şümülüne bırakılmasının» ve bir kimsenin «işçi vasfında olup olmadığının tayini hususu, Çalışma Vekâletine mevdu vazife ve selâhiyetler cümlesinden» bulunmaktadır (6). **Bu görev ve yetki, tamamen mahkemelere aittir.**

Mahkeme, İş Kanununun uygulanmasının söz konusu bulunduğu bütün durumlarda, şu soruların cevabını aramakla yükümlüdür: Ö-nüne getirilen davadaki işyeri, işçi, işveren ve işveren vekili, İş Kanunu anlamında işyeri, işçi, işveren ve işveren vekili midir? Yoksa, bunlar, İş K.m. 5 gereğince İş Kanununun uygulanamayacağı işyerleri, çalışanlar ve çalıştıranlar mıdır? Nihayet şu soru da mukadderdir: Görülen iş, sürekli, ya da süreksiz iş midir?

Bu yönler, teknik anlamda, bir **def'i değil, bir itirazdır.** Şu anlamda ki hâkim, yalnız uyuşmazlık halinde değil, dava dosyasının kendisinin sürüklediği kuşku ve kararsızlık durumunda da, doğrudan doğruya (=görevden ötürü kendiliğinden, res'en) bu hususları araştıracaktır (7).

Hâkim, bu araştırma sonunda, şayet işyeriyle işveren, işveren vekili ve işçinin beşinci maddedeki ayrık durumun içine girdiğini yahut İş Kanunu anlamında işyeri, işveren, işveren vekili ve işçi olmadıklarını tesbit ederse, İş Kanununu uygulamayacaktır. «iş» in «süreksiz iş» olduğunun anlaşılması halinde de İş Kanunu, ancak 8'nci maddesinin ikinci fıkrasında anılan hükümleri bakımından, uygulama olanağına (=imkânına) sahip olabilecektir.

Bunun maddî hukuk bakımından ameli sonucu şu olmaktadır: İşçiye işveren ve işveren vekili, bu takdirde, İş Kanunun sağladığı

haklardan yararlanamayacak; fakat buna karşılık, cezaî hükümler de dahil olmak üzere bu Kanunun yüklediği sorumluluklar, zorunluluklar, yüküm ve yükümler, onlara uygulanamayacaktır. O halde, İş Kanununun beşinci maddesinin birinci fıkrasında öngörülen bir işçi örneğin bir tarım işçisi, İş Kanununa dayanarak her hangi bir hak iddiasında bulunamayacaktır.

III. SEKLİ HUKUK YÖNÜN-DEN DURUM

A. Genel Olarak : İş Kanununun uygulama alanı bulması, maddî hukuk yanında, seklî hukuk yönünden de bir önem taşır. Gerçekten 5521 sayılı (İş Mahkemeleri Kanunu)'nun 1'nci maddesi hükmünce, «İş Kanununa göre işçi sayılan kimselerle işveren veya işveren vekilleri arasında iş aktinden veya İş Kanununa dayanan her türlü hak iddialarından doğan hukuk uyuşmazlıklarının» çözüm yeri, iş mahkemeleridir. Bu davalar, Türk hukuk uygulamasında «İş Davası» olarak adlandırılmaktadırlar (8). İş davaları, gerek yetki (9), gerekse yargılama usulü (10) bakımından özel kurallara bağlı tutulmuşlardır (5521) sa. k.m. 5 ve 7). Bu davalara ilişkin hükümlerin «tefhim ve Yargıtayca incelenme süreleri, ayrı hükümlerle düzenlenmişlerdir» (5521 sa.k.m. 8). Yargıtayın bu konudaki kararlarına karşı «Karar Düzeltme» yolu yoktur (5521 sa.k.m. 8/son) (II).

Bu davalar, harç yönünden de özellik taşımaktadır (12).

B. Görev : İşçiye işveren ve işveren vekilinin taraf bulundukları davanın iş davası olarak nitelendirilmesi, İş Kanununun uygulama alanına girmiş olmalarıyla mümkündür. Anılan kişiler İş Kanununun kapsamı dışında kalıyorlarsa, haklarında 5521 sayılı (İş Mahkemeleri Kanunu)'nun uygulanması, söz konusu değildir. Bu itibarla tarım işçisi olan ve delayısıyla, İş Kanununun kapsamına girmeyen bir kişinin açtığı davanın iş mahkemesinde görülmesi, 5521 sayılı Kanuna aykırıdır. İş mahkemesinin dava dilekçesini, görev yönünden reddi gerekir (13).

Önemle işaret edelim ki İş Kanununun haklarında uygulanması gereken kişilerin ölü-mü, iş mahkemelerinin görevine etkili olmaz. Anılan kişilerin mirasçılarının açacakları davalar da «iş davası»dır ve bu davaların çözüm yeri, iş mahkemeleridir (14). Zira, bu durumda, haleflik esası yürür. Gerçekten «Helef olma esası, sadece maddî hukuk bakımından değil, usul hukuku bakımından da bütün neticelerini

doğurur ve bilfarz iş aktinden doğan bir alacak davasının, işçinin mirasçıları işverene karşı ancak iş mahkemesinde açabilirler» (15). Mesele, Yargıtay özel dairelerinden birisine ait bir kararda da ele alınmış, kanunî da yanaklarıyla birlikte incelenmiştir. Bu karara göre «Bir işçinin iş akti hükümlerince işverenden veya işverenin iş akti hükümlerince işçiden istiyebileceği alacaklara ait davalar, iş Mahkemeleri Kanununun birinci maddesi hükmünce iş mahkemelerinin vazifesi içine girer. İşçinin sağlığında iş aktine dayanan hakkın veya borcun doğmasından sonra onun ölmesi halinde bu hak veya borç olduğu gibi mirasçılara geçeceğinden işçinin mirasçıları tarafından veya işçinin mirasçılarına karşı bu hak veya borca dayanılarak açılacak olan davaların iş mahkemelerinde görülmesi gerektir. Bunun aksini kabul etmek kanunda açık hüküm olmadıkça miras bırakanın bütün haklarının ve borçlarının olduğu gibi mirasçılara geçeceği yollu Medenî Kanununun 539'ncü maddesi hükmüne aykırı olur. Zira, iş aktinden doğan bir alacağın iş mahkemesinde dava edilmesi esasının alacaklı veya borçlunun ölümüyle değiştirilmesi demek, o alacağın miras sebebiyle bir değişikliğe uğraması manasına gelir» (16).

Haleflük esasının yürümesi için, şüphe yok ki, mirasın reddedilmiş bulunmaması gereklidir (17).

Bu konuda şu yöne de değinmek isteriz: İş davasının sadece eda davası, ya da yenilik doğuran dava şeklinde belirmesi zorunlu değildir. Örneğin «İş Kanununa tâbi bir işçi olduğu anlaşılan davacının» «iş aktinden doğan bir hakkın tesbitine matuf ve hususî hukuka ilişkin» isteği de «iş mahkemesinin vazifesi cümlesinden» dir (18).

C. İş Kanununun Eski Davalar Yönünden Etki Alanı: Şu iki yön her halde, bir kararsızlık konusu olmayacaktır: HUMK.'nın 578 nci maddesinde yer alan temel ilke gereğince İş Kanununun maddî hukuka ilişkin hükümleri yürürlüğe girmesinden önceki olaylara uygulanmaz; buna karşılık şekli hukukla ilgili hükümleri (Örneğin, geçici m. 4), kazanılmış haklara aykırı düşmedikçe eski olayları da kapsamı içine alır. Fakat burada mesele şudur: Yeni İş Kanunumuz, ilke olarak, uygulama alanını tek işçi çalıştıran yerlere kadar genişletmiştir (19). Bundan böyle, tek işçi çalıştıran işyerlerinin işçi ve işverenlerine ait davalar dahi iş mahkemelerinde görülecek; genel mahkemelerin bu davalara bakmak hususunda görevleri söz konusu olmayacaktır.

(5521sa. k.m.l). Ancak bu durum, İş Kanunun yan etkisi diyebileceğimiz dolaylı bir hukukî sonuçtur. İş Kanunu belli bir hükmüyle bu davaları iş mahkemelerinin görevine sokmamakta; fakat belli bir hükmüyle 5521 sayılı kanunun birinci maddesinin kapsamını genişletmekte ve o yoldan bu davalar iş mahkemelerinin görev alanına girmektedirler. Bu suretle 5521 sayılı kanunun birinci maddesi, amelî yönden sanki yeniden kaleme alınmış ve daha önce uygulanmadığı davaları da kapsamına almışçasına bir genişlik kazanmıştır; hattâ gidecek yeni bir metin kimliğini (= hüviyetini) kazanmıştır.

O halde, eski olaylara ilişkin davalara da iş mahkemeleri bakacak, fakat maddî hukuk yönünden bu davalara yeni İş Kanunu uygulanmayacaktır.

(1) Hiç kuşkusuz, Kanunun uygulama alanı, beşinci maddesinde ayrıkt tutulmuş durumlar belirtilmedikçe, tam olarak açıklanmış sayılmaz. Fakat bu yön, ayrı bir incelemenin konusu yapılacaktır.

(2) Hükümet Gerekçesi, Bk. 1, m. 2'ye ilişkin açıklamalar.

(3) Millet Meclisi Geçici Komisyon Raporu (Kısaca, MMGKR), 21.6.1965 T., 1/693-2/623 E., 2 K. - (D: 1, T:4 Millet Meclisi S. Sayısı: 1030)

(4) Bu konuda, Hükümet, Gerekçesi, Genel Düşünce: Bölümü, C'de şöyle denmektedir: Halen yürürlükte bulunan İş Kanununun diğer aksak bir yönü de kanunun uygulama sahasının işçi miktarı bakımından bir sınırlamaya bağlanmasıdır. Gerçekten İş Kanunun 10 veya daha fazla işçi çalıştıran işyerlerinde belli iş kollarında 4, 9 işçi çalıştıran işyerlerine uygulanması, bu uygulama alanı dışında kalan işverenleri kanunî bazı mükellefiyetler bakımından diğerlerine nazaran daha avantajlı bir duruma getirmekte idi. Diğer taraftan uygulama alanı dışında kalan işçiler de uygulama alanı içindeki işçilere nazaran hak ve menfaatler bakımından daha geri durumda idiler. Çalışanlarla çalıştıranlar arasındaki münasebetleri kanunla düzenlerken, sosyal adaleti ve bu düzenin getireceği hak ve menfaatlarla vecibeleri bir bütün olarak kabul etmek ve kanun karşısında bütün vatandaşları eşit muamele altına almak esas olacağından bu kanunla bu ayrıcalık da kaldırılmış bulunmaktadır.» Fakat itiraf etmek gerekir ki yasama oranımız, bu çok yerinde olan iikelere tamamen sadık kalmıştır denemez Bkz.: Özellikle, İş K. m. 5/5.

(5) Eski İş Kanunu, m. 2/A'da ise: «Bu kanun, mahiyeti itibarıyla yolunda işliyebilmesi için günde en az on işçi çalıştırmağı gerektiren işyerlerine ve bunlarda çalışan işçilerle bunların işverenlerine uygulanır. Bu işyerinin İş Kanununun şümülüne alındığı key-

İŞ KANUNU

fiyetli işverene tebliğ edilir. Bu tebliğ işveren tarafından işyerinde ilân olunur. İşverenler veya işçileri tebliğ tarihinden itibaren bir ay içinde itiraz edebilirler. Vukubulacak itirazlar, kanunun uygulanmasını durdurmaz. İtiraz, Bakanlıkça incelenerek kesin karara bağlanır.»

(6) Bu karar için, bkz.: Tezmen, Naim/Atakan, Tahsin İ. Hukuku ve Sosyal Sigorta Külliyyatı, İstanbul 1965, sh: 2-3.

(7) «Hâkim, HUMK. m. 76 gereğince davacının işçi olup olmadığını doğrudan doğruya (=re'sen) araştırmakla yükümlüdür» (Yarg. 4HD., 14.3.1957 T., 450 E., 1369 K. (Özetir) — Öztürk, Fahrettin/Eruluç, Osman/Akcollu, Âdil /Şentürk, Ali: Temyiz Mahkemesi Dördüncü Hukuk Dairesi Emsal Kararları, Ankara, 1959, sh: 493-494).

(8) Bu deyimın doktrinde benimsendiği görülmektedir. Bkz.: Bilge Necip: Medenî Yargılama Hukuk Dersleri, ikinci basım, Ankara, 1967, sh: 158-159; Kuru, Baki: Hukuk Mahkemeleri Usulü, Ankara, 1964, sh: 31 vd.

(9) «... davacı yetkili mahkeme bakımından bir çeşit seçimlik hakkına sahiptir. Davacı, bu hakkına dayanarak, davasını dilerse davasının ikametgâhı mahkemesine açabilir» (Yarg. 9HD., 10.4.1967 T., 2807 E., 3075 K.— Yayınlanmamıştır). «Görevsiz mahkeme, yetkisizlik kararı veremez. 5521 sa. k.'nın Beşinci maddesine aykırı olarak yapılmış yetki anlaşmaları geçersizdir» (Dİpn. 7'de anılan karar).

(10) «(5521 sayılı k. m. 5, f. 1 de) de, aynen: (İş mahkemelerinde şifahî yargılama usulü uygulanır. İlk uygulanır. İlk oturumda mahkeme tarafları sulha teşvik eder. Uzlaşmadıkları ve taraflar veya vakillerinden birisi gelmediği takdirde yargılamaya devam olunarak esas hakkında hüküm verilir) denmektedir. Bu hüküm, gelmiyen davalı hakkında gıyap durumu gerçekleşmeden yargılamaya devam olunacağı anlamına gelmektedir. Yasa koyucunun anılan fıkranın üçüncü cümlesiyle öngördüğü yön, hâkimin öncelikle tarafları uzlaştırmaya çalışması ve uzlaşmanın mümkün olmaması halinde yargılamaya devam ederek yargılama- dan edindiği sonuca göre bir hüküm tes'is etmesidir;

yoksa, esasa cevap vermek imkânının ve gıyap müessesesinin kaldırılması değildir. Nitekim Yargıtay içtihatları da öteden beri bu yoldadır» (Yarg. 9HD., 24.12.1966 T., 12472 E., 11863 K.— Yayınlanmamıştır).

(II) Yargıtay kararlarına karşı karar düzeltme yedunun kabul edilmemesi, «Tavzi» müessesesinin işlemediği durumlarda, bazı kez sakıncalı sonuçlar yaratmaktadır. Bu gibi durumlarda bir çıkış yolu araştıran Yargıtay Dokuzuncu Hukuk Dairesinin 13.2.1967 gün ve 1057 E., 1095 K. (Yayınlanmamıştır) sayılı kararı ilginçtir: Temyiz süresinin geçmiş olması sebebiyle kesinleşen mahalli hakeme kararı, bir yamına sonucunu olarak bozulmuş; karşı tarafın «tavzi» isteği üzerine, Dairece bozma kararının hukuka yok sayılması sonucuna varılmıştır.

(12) Bkz.: 492 sayılı Harçlar Kanunu, m. 25, 26, 28, 32 ve 123. «Davacı işçilerin yevmiyeleri 18 lira olduğundan (dava) harca tâbi bulunmadığı halde harç alınması isabetsizdir» (Yarg. 9HD., 9.1.1967 T., 12812 E., 210 K.—Yayınlanmamıştır).

(13) Yarg. 9HD., 26.12.1967 T., 12655 E., 11879 K.— (Yayınlanmamıştır). Ayrıca, bkz.: Yarg. 9HD., 14.5.1965 T., 4019 E., 4019 K.—(İş ve Sigorta, Temmuz/1965, sa: 28, sh: 23, No: 1).

(14) Bilge sge, sh: 158.

(15) Yarg. İkt. Bir. Kr., 29.6.1960 T., 13 E., 15 K.— (Dinçer, Selâmi/Erdoğan, Ahmet/Kazancı, Safi/Mumcucuoglu, Hayri Özgür, Şevket/Öztürk, Fahrettin/Selçuk, Cevat: T. C. Mer'î Kanunlar, 1953, Ankara C: I, sh: 440, No: 346).

(16) Yarg. 4HD., 4.7.1957 T., 4919 E., 4484 K.— (Olgaç. Senai: Kazai ve İlmî İctihatlarla TÜRK BORÇLAR KANUNU, C: 2, İstanbul, 1966, sh: 580, No: 653).

(17) Bkz.: Yarg. 9HD., 4.1.1966 T., 10613 E., 49 K.— (Orhaner, Baki: Türk İş Hukuku Yargıtay Emsal Kararları, Ankara, 1966, sh: 355-356).

(18) Yarg. 3HD., 14.10.1960 T., 6778 E., 5603 K.— (AD., Mart-Nisan/1961, sa: 3-4, sh: 349).

(19) Bkz.: Dİpn. 4'ün son cümlesinde yer alan düşüncemiz.

gün çalıştırılıp bir gün çalıştırılmaması, çalıştırılmayan gün için tam ücret yerine eksik ücret ödenmesini gerektirmez. Öteyandan Borçlar Kanunun 325. maddesi hükmünce iş sahibi işi kabulde temerrüt ederse, işçi taahhüt ettiği işi yapmağa mecbur olmaksızın sözleşmedeki ücreti isteyebilir. Olayda da davacı işçi, işi yapmağa amade bulunduğu halde, işveren kendisini çalıştırmamıştır. Bu durumda işçi çalıştırılmamış olsa dahi sözleşme ile kabul edilen ücretin tam olarak ödetilmesini isteyebilir. Mahkemenin, uyuşmazlığı bu hukuki esasları gözönünde tutarak çözümülemesi gerekirken yazılı sebep ve düşüncelerle davayı reddetmesi yasaya aykırıdır.

SONUÇ : Kararın gösterilen sebepten BOZULMASINA

İşçinin memur statüsüne geçirilmesi halinde kıdem tazminatı

Yargıtay kararı

Davacı işçinin E cetveline geçirilmesine ilişkin muvafakatnamesinin, D cetveline geçirilmesi isteğini de kapsadığı kabul edilemez. Bu duruma göre; iş sözleşmesini tek taraflı olarak bozan işverenin kıdem tazminatı ödemesi gerekir.

«Yarg. Hukuk Genel Kurulu, E. 1148/D-9, K. 416, Tarih 10/11/1965».

1 — Yapılan soruşturmaya ve toplanan delillere ve kararın dayandığı kanunî gerektirici sebeplere göre, davacı vekilinin aşağıki bendin kapsamı dışında kalan yönlerle ilişkin itirazları yerisizdir.

2 — Davacı, E cetvelinden D cetveline geçirilmek yoluyla iş sözleşmesinin bozulduğunu ileri sürmüş ve kıdem tazminatının ödetilmesini istemiştir. Davalı işveren vekili de işlemin davacının muvafakatı ile yapıldığını ve üç yıl geçtikten sonra dava açılmış olması bakımından, işlemin davacının zımnî muvafakatının varlığı da kabul edileceğini savunmuştur. Gerçekten, D cetveli, Emekli Sandığı Yasasına bağlı memur kadrolarını kapsamaktadır. Davacının muvafakatı dos-

yadaki yazılara göre, gündelikli statüden E cetveline geçirilmesine ilişkin bulunmaktadır. D cetveline geçirilirken davacıdan muvafakat alındığını gösteren herhangi bir belge dosyaya konulmuş değildir. O halde; davacının işçi kadrosundan memur kadrosuna geçirilmiş olması ile taraflar arasındaki iş sözleşmesi işveren tarafın tek taraflı olarak bozulmuştur. Davacının istediği kıdem tazminatının bağlı olduğu zaman aşımı 10 yıldır. O halde, davacı 10 yıl içinde herhangi bir tarihte kıdem tazminatının ödetilmesini istemek yetkisine sahiptir. Davacının işleminin yapılmasından bir süre sonra dava açmış olması tek taraflı işleme rıza gösterdiğinin delili sayılmaz. O halde, davacının esas yönünden kıdem tazminatına hak kazanıp kazanmadığının araştırılması ve sonucuna göre bir karar verilmesi gerekir. Mahkeme aksine sebep ve düşüncelerle davayı reddetmesi yasaya aykırı olduğundan kararın ikinci beninde yazılı sebepten BOZULMASINA karar verilip yerine geri çevrilmekle, yeniden yapılan yargılama sonunda; bazı sebep ve düşüncelerle eski hükümde direnmeye karar verilmiştir.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı

Davacının, davalı işverene verdiği 12.4.1961 günlü muvafakat kağıdında «ücretli kadroya alınmam dolayısıyla yevmiyede geçen müddete ait bir talepte bulunmayarak 450 lira ücretli kadroyu kabul ettiğimi beyan ve arz ederim» denilmiştir. Davacının sigortalı işçileri ilgilendiren E cetveline geçirilme isteğini kapsayan bu rızasının memur kadrosuna öngören D cetveline geçirilme isteğini de içine aldığı düşünülemez. Zira böyle bir statü değişikliği, davacının E cetveline geçirilirken yaptığı gibi açık bir muvafakat bildirmesiyle mümkündür. Davacının D cetveline geçirilmesi için bir muvafakatı olmadığına göre E cetveli ile ilgili olarak verdiği muvafakatın D cetveli için de verilmiş sayılması akitlerin ve irade bildiriminin açıklığı esasıyla yorum kuralına aykırı düşer. Aradan üç yıl kadar bir zaman geçtikten sonra kıdem tazminatı davasının açılmasında davacının zımnî muvafakatının bulunduğu, anılan muvafakatı verirken bir ihtizârî kayıt ileri sürmediği de söz konusu olamaz. Benzer hükümlerin özel dairece onanmış olması, bu yolda inceleme yapılmasına engel değildir. Bu bakımdan yerinde olan özel daire bozma ilâmına uyulmayarak eski hükümde direnilmesi isabetsizdir.

SONUÇ : Direnme kararının yukarıda açıklandığı üzere, özel daire bozma ilâmında gösterilen sebepten, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 429. maddesi uyarınca BOZULMASINA,

İŞ KAZASI SONUCUNDA TAZMİNAT DAVALARINDA ZAMAN AŞIMININ BAŞLANGIÇ TARİHİ

Yargıtay kararı

İş Kazası sonucunda açılacak davalarda zaman aşımı süresinin işliyebilmesi için, eylemi işliye-nin, (fail) in bilinmesi yeterli olmayıp, belli bir kimsenin o zarar yüzünden sorumlu olduğunun da bilinmesi gerekir.

«Yarg. 9 HD., E. 2313, K. 4709, 28/5/1965».

Davacılar 23/1/1955 tarihinde meydana gelen bir iş kazasında ölen miras bırakanlarının desteğinden yoksun kaldıklarını, olayın hem davalı işletmenin kusurundan, hem de kullandığı adamların eylemlerinden meydana geldiğini ileri sürerek, maddi ve manevi zararlarının ödetilmesini istemişlerdir.

Davalı işletme vekili, 28/12/1964 günlü dilekçesiyle davanın esasına karşılık vermekle beraber olay tarihi ile davanın açıldığı tarih arasında davanın bağlı bulunduğu bir yıllık zaman aşımı süresinin de geçmiş bulunduğunu savunmuştur.

Davacılar vekili, düzenlediği 19/12/1964 günlü cevaba cevap dilekçesinde, iş kazasının meydana gelmesinden sonra gerek davalı işletmenin, gerek Maden İşçileri Sendikasının müvekkillerine mektup yazarak, kazanın grizodan ileri geldiğini saklıyarak ve olayı müessif bir madden kazası şeklinde niteliyerek, miras bırakanlarının şehit düştüğünü ve kazanın bir tabiat olayı sonunda meydana geldiğini bildirdiklerini, müvekkillerinin de olayın hiçbir kimsenin kusurundan ileri gelmediğini kabul ederek, acılarını bağışlarına basıp unutmaya çalıştıklarını, bazı davalar açılarak işletmenin kusuru ve haksız eylemi faili olduğunun anlaşılması üzerine bir yıllık süre geçmeden dava açıldığını, Borçlar Kanununun 60. maddesi uyarınca bir yıllık zaman aşımı süresinin işlemeye başlaması için sadece zararın bilinmesi yeterli olmayıp, haksız fiil failinin kim olduğunun da bilinmesinin şart bulunduğunu bildirmiştir.

Mahkeme, iş kazasının 23/1/1955 tarihinde meydana geldiğini, davacıların Sosyal Sigorta Kurumundan sigorta gelirini alarak zararı ve iş kazasını öğrendiklerini, miras bırakanın kömür ocağında çalıştığını bildikleri için failin kim ol-

duğunu da kazayı müteakip öğrenmiş olduklarının anlaşıldığını ve öğrenme tarihi ile dava tarihi arasında bir yıllık sürenin geçmiş bulunduğunu bildirerek davayı reddetmiştir.

Olay 6763 sayılı Yasa ile Borçlar Yasasının 332. maddesine eklenen fıkranın yürürlüğe girmesinden önceye ilişkin olduğundan, davanın bağlı bulunduğu zaman aşımı süresi, Borçlar Kanununun 60. maddesinde gösterilen 1 ve 10 yıllık zaman aşımı süresidir. Olay tarihi ile dava tarihi arasında 10 yıllık süre geçmiş olmadığından bu konuda bir uyumsuzluk söz konusu değildir. Uyumsuzluk bir yıllık sürenin geçmiş olmadığı noktasında toplanmaktadır.

Bir kimsenin miras bırakanın bir iş kazasında ölmesi üzerine Sosyal Sigorta Yasalarından yararlanmış olması, Sosyal Sigorta Kurumunun işveren aleyhine rücu davası açmış bulunması (yararlanma veya kurumun dava açtığı tarihte veya devam ettiği süre içinde haksız eylem failinin öğrenilmiş olduğu ispat edilmedikçe) haksız eylem failinin kim olduğunun o kimse tarafından öğrenilmiş olduğunun delili sayılmaz. Öteyandan iş kazasının belli bir işyerinde meydana gelmiş olması ve bu işyerinin işverenin kim olduğunun bilinmesi dahi haksız eylem failinin (aksi sabit olmadıkça) tazminat davacısı tarafından bilindiğini göstermez.

Zaman aşımının başlaması için sadece eylemi işleyen kim olduğunun zarara uğrayan tarafından bilinmesi kâfi değildir. Fakat belli bir kimsenin o zarar yüzünden sorumlu olduğunun da bilinmesi lâzımdır. Zarara uğrayan, bir yıl sonra zarara uğratanın başkasının kullandığı adam olduğunu öğrenmiş bulunursa «zarara uğratan adama karşı olan dava hakkı zaman aşımına uğramış olsa bile» adam kullanana karşı dava açabilir. Eski kanun metnine dayanan Federal Mahkeme, 32 11 180 BGE deki kararına bu esasını benimsemiştir. Becker de burada ileri sürdüğümüz esası kabul etmektedir. (N. 8).

Bir kimsenin fail olmasından şüphelenmek kâfi değildir. Duruma göre davayı kazanma ihtimali bulunmalıdır. Yani deliller de bilinmelidir. «Federal Mahkeme de bu düşüncededir. BGE 22S 494 43 11 321 ff» «Dr. H. Oser, Dr. W. SC-HÖNENBERGER Borçlar Hukuku 2. Kısım Re-cai Seçkin tercümesi S. 546».

(Adi zaman aşımından farklı olarak, bir senelik zaman aşımı, alacağın muaccel olduğu tarihten itibaren değil, zarara uğrayanın zararı

ve bunu tazmin ile mükellef bulunan kimsenin kim olduğunu öğrendiği tarihten itibaren işleme-ye başlar.) «Andreas Von Tuhr Borçlar Hukuku I. Cilt Cevat Edege tercümesi sayfa 413».

(Bundan maada zarardan mesûl olan kimse malum olmalıdır. Bu malûmluk hiç olmazsa mutazarrır tarafın açılacak davanın muvaffakiyetle netileneceğine ihtimal verdirecek derecede kat'i olmalıdır. «Fail» in her zaman aynı şahıs olması icap etmez. Meselâ; çalıştıran, çalıştırdığı kimselerin yaptıkları zarardan mesuldür.) «Dr. Fritz Funk, Borçlar Kanunun şerhi umumî hükümler, Dr. Hıfzı Veldet ve Cemal Hakkı Selek tercümesi S. 105.»

Bilimsel alandaki bu açıklamalardan ve mahkeme içtihatlarından, bir yıllık zaman aşımı süresinin işliyebilmesi için eylemi işliyenin, (fail) in bilinmesi yeterli olmayıp onun tazminat borç-lusu, diğer bir deyimle zarara uğrayan yüzünden sorumlu bir kimse olduğunun da bilinmesinin gerekli olduğu sonucu çıkmaktadır.

Mahkeme, bu esaslara uygun şekilde soruşturma yapmış değildir. O halde zaman aşımının başlangıcını tesbit bakımından tarafların göstereceği deliller incelenmek ve sonucuna göre, davanın öğrenme (ittıla) tarihinden başlayarak bir yıl geçtikten sonra açıldığının gerçekleşmesi halinde şimdiki gibi karar verilmek, aksinin gerçekleşmesi halinde zaman aşımı savunması reddedilerek uyuşmazlığın esası çözümlenmek gerekir.

Mahkemenin bir yıllık zaman aşımının başlangıç tarihini tesbit etmeden kararda yazılı düşüncelerle davayı reddetmesi Yasaya aykırıdır.

SONUÇ : Temyiz edilen kararın gösterilen sebepten BOZULMASINA.

MUHALEFET YAZISI :

Davacılar, miras bırakanlarının, davalı E.K. İ. Müessesesi Zonguldak Kömür ocağında çalışan oakta husule gelen grizo sonucu 23.1.1955 gününde vefat ettiğini, bu olayın, işveren ile istihdam ettiği personelin kusurlu davranışlarından ileri geldiğini bildirerek, 23.9.1964 günlü dilekçe ile maddî ve manevî tazminat istemişlerdir.

Davalı müessese, olayı müteakip davacı-lara bir mektup yazarak (1955 senesi Ocak ayında vukua gelen çok müessif maden kazasında vatanın ve işletmenin ve fedakâr bir evlâdı olan.... şehit düşerek Allahın rahmetine kavuştuğunu tessürlerimizle bildirir ve bu yüzden duyduğumuz büyük ve derin acıyı paylaşıyoruz..... Rahmetlinin aramızdan ayrılması dolayısıyla maruz

kalacağınız geçim darlığını gidermek için, sizlere sigorta kurumunca ayrıca maaş bağlanacaktır. İşletmenin bu fedakâr ve gayretli işçimizin memleket hizmetine olan bağlılığını gözönünde tutarak sizlere..... liralık bir yardım yapmayı kararlaştırmış ve bu parayı bu gün memurlarımız elile sizlere ödemek üzere göndermiştir. Bütün ailenizi efradına büyük kaybınızdan dolayı başsağlığı diler, sizlere Yüce Tanrıdan uzun ömürler temenni ederiz) diye bildirmiştir.

İşçi Sigortaları Kurumu da ayrıca ölenin hak sahiplerine ödemede bulunmuştur.

Davacılar sonradan verdikleri lâyihada, açılan bazı davalardan davalı işletmenin kusurlu ve fail olduğunu anladıkları için kendilerinin de bu tarihte faille ittıla kesbettiklerini bildirerek, 1964 tarihinde bu davayı açmışlardır.

Borçlar Kanunun 60. maddesinde, mutazarrır olan tarafın zarara ve failine ittıla tarihinden itibaren bir sene ve her halde zararı müstelzim fiilin vukuundan itibaren 10 sene geçmesinden sonra istisna olunamaz denilmektedir.

Davacılar, E.K.İ. Müessesesini, istihdam eden sifatiyle sorumlu oldukları için dava etmişlerdir. Miras bırakanlarının, davalının maden ocağında çalıştığını ve bir maden kazası neticesi öldüğünü o tarihte bilmektedirler. Ayrıca mesuliyetin dayanağı hukukî sebebi davacıların bilmesine lüzum yoktur. Zarar görenin zararı ve faili bilmesi kâfidir. Davacılar, zarar borçlusunun davalı E.K.İ. Müessesesi olduğunu bilmektedirler.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 14/12/1955 gün ve 4/95 sayılı kararında haksız fiil failinin öğrenildiği tarihin, zaman aşımına başlangıç olacağına dairdir.

Oser Schönenberger Borçlar Hukuku şerhindeki, bir kimsenin fail olmasından şüphelenilmesi kâfi değildir. Duruma göre, davayı kazanma ihtimali bulunmalıdır. Yani deliller de bilinmelidir. Sözü, haksız fiil failini belli eden delillerdir. Yoksa, haksız fiil failinin hukukî sorumluluğunu belli eden deliller değildir. Vontuhr ve Funk da Borçlar kanunun şerhinde, haksız fiil borçlusunun kimliğinin öğrenilmesini zaman aşımına başlangıç sayıyor.

Davacılar, miras bırakanlarının maden kazasında, davalının işyerinde öldüğünü ve davalının da istihdam eden bulunduğunu olay tarihinde biliyorlardı. O halde, olay 1955 senesinde, dava da 1964 yılında açıldığına göre, Borçlar Kanunun 60. maddesinde yazılı bir yıllık zaman aşımı süresi geçtikten sonra dava açılması sebebiyle mahkeme kararı doğrudur. Bu bakımdan hükmün onanması oyundadır.

Muhalif
İ.G.

Muhalif
H.A.

İŞÇİ SENDİKASI HÜVİYETİ TAŞIMAYAN TEŞEKKÜLÜN FESHİ

Yargıtay kararı

İşçi sendikası hüviyeti taşımayan bir teşekkülün kapatılmasına ilişkin davaya bakmak, iş mahkemelerinin görevi içinde değildir.

«Yarg. 9 HD. E. 172, K. 354, 17/1/1966»

Davanın konusu, sigorta prodüktörleri tarafından kurulan sendikanın, 274 sayılı Kanunun 30. maddesi gereğince kapatılmasına karar verilmesi isteğine ilişkindir.

Mahkeme, Cumhuriyet Savcılığı tarafından açılan bu davaya bakıp 274 sayılı Kanunun 30. maddesinin 1. bendi uyarınca adı geçen sendikanın faaliyetten men'ine karar vermiştir.

Gerçekten 274 sayılı Kanunun 30. maddesinin 1. bendi, (bu kanuna göre kurulan bir meslekî teşekkülün tüzüğü kanuna aykırı ise, iş davalarına bakmakla görevli mahallî mahkemenin, bu teşekkülün faaliyetten men'ine karar vereceği) hakkında bir hüküm koymuştur. Öteyandan anılan maddenin 5. bendinde ise, yargılamanın her safhasında hükümden önce dahi, işbu kanuna göre kapatmayı veya faaliyetten men'i gerektiren fiilin işlendiğine dair kuvvetli emareler bulunmak şartıyla bu gibi teşekküllerin Cumhuriyet Savcısının isteği üzerine, mahkeme kararıyla faaliyetten men edilebilecekleri yazılıdır.

Buna karşı Cumhuriyet Savcılığının kapatma isteği sigorta prodüktörlerinin, 274 sayılı Kanunun 2. maddesinde gösterilen kimselerden olmayıp 7397 sayılı Sigorta Şirketlerinin Mürakabesi Hakkındaki Kanunun 37. maddesinde tarif edildiği üzere mutavassıt durumunda bulundukları cihetle Ticaret Kanununun 12. maddesinin 12 numaralı bendine göre faaliyetlerinin ticarî nitelik taşıdığı mucip prensibine dayanmaktadır. Yine Cumhuriyet Savcılığının düşüncesine göre, işçi vasfında olmayan prodüktörlerin bir sendika kurmaya hakları yoktur. Bu durumda 274 Sayılı Kanununa göre kurulmuş bir sendikadan söz edilemez. Halbuki anılan kanunun 30. maddesinin 1. bendi, bu kanuna göre kurulan bir meslekî teşekkül tüzüğüne kanuna aykırı olması halinde iş mahkemesinin faaliyetten men kararı verebileceği hakkında bir kuralı kapsamaktadır. O halde, 274 Sayılı Kanun önünde sendika hüviyeti taşımayan bir teşekkülün kapatılmasına ilişkin bir davanın çözümü söz konusu olmak gerektir. 5521 sayılı Kanunun 1. maddesinin ilk fıkrasının A bendinde, 5018 sayılı Kanunun 4. maddesinin

E fıkrasına göre, sendikaların açacakları ve bu sıfatla kendilerine karşı açılacak hukuk davalarına iş mahkemelerinde bakılacağı yazılıdır. 274 sayılı Sendikalar Kanununun 33. maddesinde ise, 5018 sayılı Kanunun bu kanuna ek kanun hükmülerinin kaldırıldığı belirtilmiştir. Şu hale göre, İş Mahkemeleri Kanununun anılan A bendi hükmü 5018 sayılı kanunun yürürlükten kalkmış olması sebebiyle uygulanamaz. Yukarıda belirtildiği üzere işçi sendikası hüviyeti taşımayan bir teşekkülün kapatılması konusunda çıkan uyuşmazlığın iş mahkemesinde görülüp çözümleneceğini gösteren bir hüküm, 5521 ve 274 sayılı Yasalarda yer almış değildir. Mahkemenin görev yönünü gözönünde tutmaksızın uyuşmazlığın esasını inceleyip hüküm tesis etmiş olması anılan yasalara aykırıdır.

SONUÇ : Kararın yukarıda gösterilen sebeplerden BOZULMASINA,

**HİZMET SÖZLEŞMESİNDEN DOĞAN
TAZMİNAT DAVALARINDA ZAMAN AŞIMI**

Yargıtay kararı

Hizmet Sözleşmesinden doğan davalar on yıllık zaman aşımına tâbidir.

«Yarg. 9 HD., E. 6168, K. 6634, 6.10.1964»

Taraflar arasındaki ilişkinin hizmet sözleşmesinden doğmuş olması bakımından davanın bağlı bulunduğu zaman aşımı süresi Borçlar Kanununun 125. maddesinde yazılı olan 10 yıllık zaman aşımı süresidir. Dava akte aykırı davranışa dayandığına göre sözleşmeye aykırı davranışın meydana gelmesi ile dava hakkı doğmuş olur. Başka bir deyim ile sözleşmeye aykırı davranış tarihinden itibaren zaman aşımı işlemeye başlar. Davacının, davalı işverenin sözleşmeye aykırı davranış yüzünden 12/4/1952 tarihinde kazaya uğradığı ileri sürüldüğünden bu tarihten başlıyarak 10 yıl içinde davanın açılmadığının anlaşılması halinde davanın zaman aşımı yönünden reddi gerekir. Davanın, olayın meydana geldiği tarihten 10 yıl geçtikten sonra 12/7/1962 tarihinde açıldığı dava dilekçesine konulan tarihten açıkça anlaşılmaktadır. Mahkemece, zaman aşımı savunması kabul edilerek davanın bu yönden reddi gerekirken ilâmda yazılı düşüncelerle bu savunmanın red edilmiş ve davalının tazminatla sorumlu tutulmuş olması yasaya aykırıdır.

SONUÇ : Kararın gösterilen sebepten BOZULMASINA.

mak ve parçalamaktan başka bir anlamı olmayan böylesine bir değişikliği, hukuki ve mantığı bir nedene bağlamak mümkün olamaz. Yapılmak istenilen değişikliğe güdülen tek amaç, demokratik rejimin vazgeçilmez unsurlarından en güçlü gruplarından biri olan sendikaların bu güçlerini azaltmak ve etkili olmaktan yoksun bırakmaktır.»

Kalkınma Plânına da değinen Osman Soğukpınar, «Memleketin az gelişmişlikten kurtulup bugünün refah devleti anlayışına uygun bir seviyeye gelmesi, bi-

lindiği gibi gerçekçi plân ve plânın en iyi şekilde uygulanması ile mümkündür» demiş, ne ilk plân döneminin başarılı geçtiği, ne de ikinci beş yıllık plânın bu ümidi verdiğini söylemiştir.

Yabancı sermaye konusu üzerinde de fikirlerini belirten Soğukpınar, bunun belirli bir süreden sonra zarar getirdiğine işaret ederek şöyle demiştir:

«Bütün gelişmekte olan ülkeler gibi, Türkiye de yabancı sermayeden faydalanmaktadır. Böylece daha fazla yatırım yapma imkanı doğmaktadır. Ancak, ya-

bancı sermaye muayyen bir süreden sonra faydadan çok zarar getirir. Türkiye için tek çıkar yol, iç tasarrufları mümkün olduğu kadar arttırmak ve yatırımlara yöneltmek, mümkün olan kısa zamanda kendi kendine yeter duruma gelmeğe çalışmaktır. Bu hale gelinceye kadar da ekonomiye kattığı değerden fazlasını kâr olarak alıp götüren yabancı sermayeden mutlaka kaçınmalı, gelen sermayenin faydasını ve zararını en doğru şekilde önceden hesaplamağa çalışmalıdır. İkinci husus, yabancı serma-

Seyfi Demirsoy'un Ges-İş kongresinde yaptığı konuşma

«Kongrenizin başarılı geçmesini dilerim. Muhtevası bakımından olgun ve dolgun bir rapor takdim eden yöneticilerinizi de tebrik ederim. Teşkilâtlanmadaki başarıları büyük olmuştur. Geçen devre 11.600 olan üyeniz, bu devre yüzde yüz bir artışla 22.500'e yükselmiştir.

Her hür ülkede sendikacıları teşkilâtlanma konusu meşgul etmiştir. Türkiye'de de Türk-İş'in ve sendikaların üzerinde önemle durduğu bir konudur bu. Bir parolamız olmuştur; bu parolaya büyük çapta sendikalar iltifat ederek Türkiye'de kafa ve kasa birliğine giderek Türkiye tipi sendikaları meydana getirmişlerdir. Bu konuda 7 yıldan beri ıleri mesafe katettik. Ancak, şu anda kafa ve kasa birliğine gitmeyen 7 federasyonumuz vardır. Diğer işkollarındaki sendikalarımız, maddede ve manada güçlü, sorumlu örgütler haline gelmişlerdir. Federasyonlarımız da üzerlerine düşenleri elbette yapmaktadırlar. İleride federasyonların da bünye değişikliğine gideceklerini beklemekteyiz, ümit ediyoruz. Bildiğiniz gibi Türk-İş'in üye sayısı 700 bin çoktan aşmıştır. Bünyemiz dışında ufak kuruluşlar vardır. Şayet kapıları ardına kadar açsak, bu kuruluşlar derhal Türk-İş'in üyesi olacaklardır, ancak bu kapıları sıkı sıkıya kapalı tutmak-

maktayız.

TÜRK-İŞ'İ

BÖLME ÇABALARI

Türk-İş'i ve sendikaları bölme çabaları öteden beri vardır. Konsey bunlardan biridir. Hür-İş yine parçalama hareketlerinin başka bir örneğidir. Şimdi Konsey'in ve Hür-İş'in kapılarında kilit asılıdır. Bugün de Disk ortaya çıkmıştır. Zihinlerinizde tereddüt kalmaması için söylüyorum, Disk'in kuruluşu ideolojik bir kuruluşur. Çoktan temelini atmıştı, zamanını bekliyordu ve kuruldu. 700 bin'e karşı 5000 kişilik bir teşekkül ne yapabilir? Disk'i kuranların bir gün ordusuz kumandan mevkiine düşeceklerine eminim.

EĞİTİM ÇALIŞMALARI

Türk-İş'i ve sendikaları ilgilendiren konulardan biri de eğitim olmuştur. 1954 - 1960 devresinde eğitime fazla önem verilmemiş ve Amerika'larla yapılan proje faydalı olamamıştır. Ancak 1960 yılında bu projenin yürütülmesini Türk-İş üzerine almış, ICFTU ve diğer kuruluşlarla yapılan işbirliği sonucu yüzbinler eğitilmiştir. Eğitim alanında yayınların da büyük bir değeri vardır. Sendikalar bu konuya gereken önem vermekteler, çeşitli uyarıcı kitaplarına şahit olmaktayız.

Ordusuz kumandan mevkiine düşeceklerdir

yenin en prodüktif bir şekilde kullanılmasıdır. Kaynaklar en verimli kullanılabilecekleri kısımlara tevcih edilmelidir. Bu konuda şunu söylemek isteriz, ekonomimiz kalkınma rayına girene kadar dış yardım almamız»

Toprak reformunun bir an evvel yapılmasını da şart gören Ges-İş Başkanı Osman Soğukpınar, toprağın sadece mülkiyet durumunun halledilmesini yeterli görmemiş, köklü bir tarım reformunun da beraber yürütülmesini istemiştir.

Türkiye'deki vergi adaletsizli-

ğine değinen Soğukpınar «Gelişmekte olan ülkeler için vergi politikası büyük bir önem taşır. Bu politika öyle kullanılmalıdır ki, bir yanda gelir dağılımı adaleti sağlansın, diğer yandan ekonomik hedefe ulaşılsın. Bugün Türkiye'de büyük bir vergi adaletsizliği vardır. En ağır vergi yükünü geliri en düşük olan halk çekmektedir. En kısa zamanda büyük bir vergi reformu yapılmasını istiyoruz» demiştir.

Yeraltı servetlerimizin mutlaka millileştirilmesi gerektiğini belirten Soğukpınar, başta petrol

olmak üzere bütün servetlerimizin kısa zamanda büyük karlar peşinde koşan yabancı şirketlerin ellerinde heba edildiğini ifade etmiştir.

Soğukpınar Disk konusuna da değinerek konuşmasını bitirmiştir.

KONGRE DİVANI SEÇİMİ

Daha sonra Kongre divanı seçimi yapılmış ve Başkanlığa Hasan Özgüneş, İkinci Başkanlığa Ziya Hepbir, kâtipliklere de Mustafa Şahin ve Abdullah Baştürk getirilmiştir.

Seyfi Demirsoy'un Ges-İş kongresinde yaptığı konuşma

Ankara'da sendikacılarımızı daha bilgili ve daha sorumlu kılmak için Kolej kurduk. 1,5 yıldan beri Kolejimizden zannediyorum ki, aranızdan da yetişen, oradan feyz alan arkadaşlarımız vardır. Hedefimiz bunu Akademiye götürmek ve Orta-Doğu'daki sendikacıları eğitmektir. Nitekim bugün dost ve kardeş Pakistan'ın 10 sendikacısı eğitimlenmektedir. Sendikaların çalışmalarını zevkle izliyorum. Eğitime büyük önem veriyorlar. Eğitim sayesinde sendikacılık zinciri daimilik arzeder.

DEMOKRATİK DÜZEN HÜR SENDİKACILIK

Türk sendikacılığının son 6-7 yıl içindeki gelişmesinde sendikacıların büyük payı olmuştur. Ancak 1961 Anayasa'sının getirdiği hükümleri de inkâr etmemek gerekir. Anayasa, sadece sendikacılığın gelişmesine değil, demokrasinin de yerleşmesi için ana müesseseleri meydana getirmiştir. Bunlar; çift Meclis, basın hürriyeti, bağımsız üniversiteler, Anayasa Mahkemesi, bağımsız mahkemeler, bağımsız radyodur. Hür sendika hareketi ve bunun gerektirdiği toplu sözleşme, grev hakkına sahip olduk. Haklar, beraberlerinde bir takım sorumluluklar getirir. Hem hak alacaksınız, hem sorumsuzca hareket edeceksiniz, bu halde haklar hiç hissetmeden avucunuzun içinden gider. Arkadaşlarımızın büyük sorumluluk

Hakların geri alınmasına tahammülümüz yoktur

duygusu içinde bulunduğuna eminim. Nitekim bazı çevrelerde, bu hakları işçilere tanıyacağız ama ehliyetsiz insanlar elinden bunları geriye alacağız, diye düşünenler, yazı yazarlar çıkmıştır. Ancak, sendikalarımız ve sendikacılarımız bu konuda çok hassas davranmışlar ve sorumluluk içinde çalışmışlardır.

İngiltere'den yeni dönen bir arkadaşım var. İngiliz İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nu ziyaret etti. Türk sendikal hareketini beğeniyoruz. Bir çok kısımlarda bizden de ileri-desiniz. Ama korkumuz, gelecekte bu hakların elinizden alınmasıdır, buna dikkatli olun demişler. Şimdi bu kürsüden ifade ediyorum; Türk-İş olarak elde ettiğimiz hakların ufak bir zerresinin dahi geri alınmasına tahammülümüz yoktur, çok sert ve güçlü bir hareketle bu yöre başvuruların karşısına dikileceğiz. Sendikacılar art niyetli insanlar değildir. Bildiklerini açıkça söylerler, Biz Anayasa'yı da korumağa kararlıyız. Çünkü bir ülkede Anayasa, yavaş yavaş ayaklar altına alınırsa insan haklarından, hür sendikacılıktan hür radyodan, hür mahkemelerden ve Anayasa Mahkemesinden bahsedilemez. Anayasanın getirdiği müesseseleri de korumak mecburiyetindeyiz. Bana dokunmayan yılan bin yaşasın felsefesi sendikacılıkta yoktur. Bu felsefe ile hareket eden insan sendikacı

İlk olarak Türk-İş Başkanı Seyfi Demirsoy'a söz verilmiştir. (Demirsoy'un konuşması diğer sütunlarımızdadır.)

KONUŞMALAR

Demirsoy'un konuşmasından sonra sırasıyla, DSİ. Genel Müdürü Arif Onat, İstanbul Milletvekili Kaya Özdemiroğlu, Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal, İstanbul Milletvekili Mustafa Er-tuğrul, Ankara Belediye Başkanı Halil Sezaî Erkut, Genel-İş Sendikası Başkanı Abdullah Baş-türk, Doç. Dr. Osman Koçtürk, halen Türk-İş Sendikacılık Ko-

lejinde eğitim çalışması yapan Pakistanlı sendikacılardan Hur-şit Ahmet, Deri-İş Sendikası Başkanı Mustafa Şahin ve Yol-İş Federasyonu Başkanı Halit Mı-sırlıoğlu konuşmuşlar, işçi so-runları üzerinde durmuşlardır.

Kongrenin ikinci gününde tü-zük değişikliği komisyonu rapo-runun görüşülmesi yapılmış ve bazı maddeler değişikliğe uğra-mıştır. Daha sonra Çalışma ra-poru üzerinde görüşme olmuş-tur.

Raporda; teşkilatlanma, sendi-kalarla ilişkiler, merkez bürola-

rının çalışmaları, sözleşmeler, Türk-İş, işverenler ve resmi dai-relerle ilişkiler, Yönetim ve Onur Kurulu çalışmaları ile temel so-runlar yer almıştır.

Raporun temel sorunlar kısı-mında, kanunlar, kalkınma planı, yabancı sermaye, dış yardım, toprak reformu, vergi politikası, ortak pazar, yeraltı servetlerimiz, prodüktivite, ücret politikası ve enerji sanayii üzerinde durulmuş ve sendikanın görüşleri de belir-tilmiştir.

SEÇİMLER

Genel Kurulun son gününde

Seyfi Demirsoy'un Ges-İş kongresinde yaptığı konuşma

TRT'ye yöneltile tenkidler haksızdır

değildir, milletine hizmet etmiş olmaz.

TRT'YE YÖNELTİLEN

HAKSIZ TENKİDLER

İktidarlar bazı hastalıklarla malûldürler. İsterler ki, her müessese ellerinde olsun, dilerdiklerini yapsınlar. Bu yol, kendilerine ve millete ihanettir. TRT'ye yöneltile tenkidleri bu bakımdan haksız bulmaktayız. Türkiye radyolarında, iktidarın olduğu kadar muhalefetin de sesini duymalıyız. Radyo bir kişinin tekelinde olursa, o radyo bağımsız olmaktan öteye, memlekete faydası da olmaz. Yakın geçmişte bunların zararlarını beraber gördük.

Demokrasi ve Anayasa'ya neden bu kadar önem verdim Demokraside insan hakları vardır. Demokrasilerde hür sendika hareketi vardır. Demikrasi ile idare edilmeyen ülkelerdeki facaları, oynanan oyunları hepiniz bilmektesiniz. Demokrasiyi tahrif etmek, onun müesseselerini kukla yapmakla başlar. Tarih-te örnekleri vardır, sonu elbette kimse için parlak olmamıştır. Demokrasilerde, iktidar-muhalefet ilişkileri, ve millî bütünlüğümüzü bozmayacak hareketlere iktidarlar dikkat et-melidir. Aynı şekilde, muhalefetler de, iktidar hırsı ile iktidarda bulunanların çalışmalarını kösteklememelidirler, asgari sorunlarda bir-leşmeleri gerekir. Hepsî, ayrı ayrı, yurdun

dört köşesinde birbirlerini laf yağmuruna tutuyorlar, üzüntü duyuyoruz. Bunun zararlarını sonra birlikte çekeceğiz.

SENDİKALAR

NEMELAZIMCILIK YAPAMAZ

Bugün idarecileriniz size hesap veriyor. Biz de hesap veriyoruz. Daha bir çok arkadaşlarımız da size hesap vermeğe çalışacaklardır. Gerek sendikanızın, gerek diğer sendikaların hesap verme bilançosu olumlu yoldadır. Sendikalar her konuda yurt sorunları ile ilgilenmelidir ve bu tabiidir. Sendikalar nemelazim-cılık yapamazlar. Kabuğuna çekilen sendikacı memleketine büyük kötülükler yapmış olur.

YURT

SORUNLARI

- Anayasanın emri olan topraksız, ya da az topraklı köylüye yeteri kadar toprak, kredi ve malzeme verilmesinin şart olduğunu gür sesimizle kaykırıyor ve savunuyoruz.
- Vergi politikamızı, sosyal adalet ölçülerine göre yeterli kabul etmek mümkün değildir. Tütünden, narenciyeden, pamuktan, fındıktan, hububattan milyonlarca lira kazanacak ve devlete vergi vermeyecek insanlara vatandaş gözü ile bakmak mümkün müdür? Buna göz yumulmasına gönlümüz razı değildir.

seçimlere geçilmiş ve Ges-İş İcra Kurulu şu şekilde kurulmuştur:

Genel Başkan Osman Soğukpınar, Genel Sekreter Erol Aykaç, Mali Sekreter Hamdi Turan, Teşkilatlanma Sekreteri de Nazım Bilginoğlu ve Rafet Demirtaş.

TEZ BÜRO-İŞ'in KONGRESİ

Tez-Büro-İş Sendikası olanüstü Genel Kurulu 18-19 Ağustos günleri Kızılay Genel

Merkezi toplantı salonunda yapılmıştır.

Türk-İş Başkanı Seyfi Demirsoy, Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç, Federasyon ve Sendika başkanları ile yöneticilerinin de hazır bulunduğu toplantıda, delegeler tarafından verilen bir önerge ile tüzük değişikliği için toplanan Genel Kurulun, normal kongreler gibi diğer çalışmalarında da bulunması ve seçimleri yapması ileri sürülmüş ve delegelerin çoğunluğu ile kabul edilmiştir.

Genel Kurul, Genel Başkan

Tahir Gerek'in konuşması ile çalışmalarına başlamıştır. İkinci Genel Kuruldan bu yana geçen 18 aylık süre içinde çalışma hayatımızı ilgilendiren konular üzerinde bilgi veren Gerek, «Türk-İş 6 ncı Genel Kurulunda temsil ettiğimiz kitlenin problemlerine memleketin yararam ilgilendiren toprak reformu, madenler, sosyal meskenler problemi, vergi reformu, tasarruf bonusu, asgari ücret, Çalışma Bakanlığı ve teşkilatı, Sosyal Sigortalar ve benzeri bir çok konular dile getirilmiş; yeterli olmamakla beraber,

Seyfi Demirsoy'un Ges-İş kongresinde yaptığı konuşma

- Bir takım vasıtalı vergilere zam yapmak geçici tedbirlerdir. Geçmişte de halde de bunun tatbikatını görüyoruz. Bu ise, geliri sınırlı ve özellikle emeklilerin yaşantısında büyük uçurumlar açmaktadır. Bundan artık büyük ölçüde sakınmak gerekir.
- Sanayileşmeye verilecek önem, yatırılacak her kuruş için destek olmayacak kimse yoktur. Süratle sanayileşmeye gitmemizi, her teşebbüse yardımcı olacağımızı defalarca söyledik. Ama artık bir takım Coca-Cola, bira ve montaj sanayiinden kaçınmak, daha önemli ana sanayie önem vermek gerekir.
- Bir çok konularda diğer ülkelerden geri olmamıza rağmen, nüfus artışı oranında ilerideyiz. Her doğan aç doğmaktadır. Ona iş, ona imkân verecek tedbirleri almıyoruz.
- Kalkınma planına büyük ümit beslediğimizi belirtmek isterim. Plânla arzu edilen tam istihdam hedefine ulaşabiliriz. Kalkınma Plânında kabul edilen karma ekonomi felsefesini işçi hareketi benimsemiştir. Bu suretle iktisaden geri kalmışlıktan kurtulacağız. Ancak bir reali-

Kalkınma plânına ümit besliyoruz

teyi gözden uzak tutmamak hatalıdır. Orda şudur; özel sektör büyük çapta çıkarıcı olduğu damgasını henüz üzerinden silememiştir. Zaman zaman özel sektörde tekele kaçan hareketlere göz yumulmamak gerekir.

- Bir tarihte, İstanbul'da bir gazetecinin, Genel Sekreter arkadaşına ithalat-ihracatın devletleştirilmesi konusundaki bir sorusuna taraftar olduğumuz cevabı verilmişti. Bu Türkiye'de büyük bir reaksiyon yarattı. Bir kısım politikacılar bu cevaba dikildiler. Kıyametler koptu, kimler karşı gelmedi ki? Ortada sırtan bir hakikat vardı o tarihte. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânında, plâncılar şu hakikati tespit etmişlerdir; 1950-60 yılları arasında 10 yılda ithalat-ihracat rejiminin kötü ellerde bulunmasından ötürü dışarıya 10 milyar lira kaçırılmıştır. Bunu zamanın Maliye Bakanı, verdiği beyanatla doğrulamıştı. İktisatçılar şöyle tesbit eder: Bir insanın ekmek bulması için en az 10 bin liralık yatırım yapmak gerekir. Bu para Türkiye'de kalsa idi, tam 1 milyon kişiye iş bulunurdu. Bunun adı ihanet değil de nedir? Ya parsel parsel satılan ticari itibarımız nasıl geri gelecek?

bunlardan, Tasarruf Bonosu ve İş Kanunu sonuçlanmıştır. Sosyal Sigortalar hastahanelerinin Sağlık Bakanlığına devri başlıca hayati bir konu olmuş, teşkilatların ve Türk-İş'in yerinde direnmesiyle bu haksız tasarrufa engel olunmuştur» demiştir.

İç bünyede, İstanbul eski şube başkanının yaratmak istediği huzursuzluğu da belirten Tahir Gerek, Adana Sosyal Sigortalar Grevi ile ilgili olarak memur-işçi ayırımına da değinmiş konuşmasını «Particiliğin ve aşırı cereyanların sendikalara girmesine asla müsaade etmiyeceğiz» diyerek bitirmiştir.

ÇALIŞMALAR

Genel Başkanının konuşmasından sonra Başkanlık Divanı seçimi yapılmış Burhanettin Assutay Başkanlığa, Kazım Güner Başkan vekilliğine, Mesut Uğur-

Tez-Büro-İş sendikasının olağanüstü kongresine katılan delegeler toplu halde.

lar ile Şerafettin Ersoy katipliklere getirilmiştir.

Divanın kurulmasından sonra 31 imzalı bir önerge verilerek olağanüstü Genel Kurulun gündeminde değişiklik yapılması istenmiş ve çoğunlukla kabul edilerek, normal kongre gündemi ile

seçimlerin yapılması da kabul edilmiştir. Daha sonra komisyon seçimlerine geçilmiş ve ilk günkü çalışmalarına son verilmiştir.

Genel Kurulun ikinci gününde tüzük değişikliği üzerinde durulmuş ve komisyon raporları görüşülmüştür. Uzun süren çalış-

Seyfi Demirsoy'un Ges-İş kongresinde yaptığı konuşma

Hedefimize azımla birlikte gideceğiz

● Son zeytinyağ ihracındaki rezalet nasıl giderilecek? Biz sendikalar delikanlı teşekküller değiliz, serinkanlıyız. Olayların gelişmesini bekleriz. Beledik ve gördük ki, zeytinyağ konusunda alınan tedbirler yeterli değildir. Firmalar suçu birbirlerine atıyorlar. Neticede bir şey çıkacağına inanmıyoruz. Ama Ticaret Bakanlığı bunların ticari lisanslarını iptal edebilirdi, Sendikacılar 275'e göre yanlış bir hareket yaptıkları takdirde hapisaneyi boylarlar Ama Türkiye'nin ticari itibarıyla, Türk milletinin sağlığı ile oynayanlar hâlâ elleri kolları serbest dolaşmaktadırlar. İstanbul'da konuştuğum iş adamlarının başları yukarıda değildir. Artık belli başlı ihracat maddelerinin devlet eli ile ihracatı gerekli görmektedirler.

PARTİLER ÜSTÜ POLİTİKA

Bizim politikamız aksine karar verilmedikçe partiler üstü hareket etmektir. Bu yönde ciddi çalışacak ve iyi hizmetler göreceğiz. Evvelce savunduklarımızı hayal zannedenler çıkmıştır. Bizim çalışmamız milletin yararına istikametindedir. Çalışmalarımız meyvalarını vermiştir. Bu söylediklerimizde de azımlı olacak ve neticeye birlikte gideceğiz.

Sendikacılık felsefesi bir noktada düğümlenir. Büyük bir insan söylemişti; «Sefaletin olduğu yerde refah tehlikededir» İşte sendikacılar sefaleti yok etmek için çalışmaktadırlar. Onun için bazı çevrelerce sevilmezler. Ancak biz, hak bildiğimiz yönde beraber gideceğiz. Türk İşçi Hareketi büyümüştür, Türk milletinin refahı için hedefine ulaşacaktır.»

malar sonucunda tüzükte 20 maddede değiştirilmiş ve daha sonra seçimlere geçilmiştir.

İcra kuruluna, Başkan Tahir Gerek, Mali Sekreter Ekrem Özölçer İdari Sekreter Altan Sönmez, Teşkilatçı Sekreter olarak da Ai Kaynak seçilmiştir.

TEKSİF'İN TOPLU SÖZLEŞMELERİ

Teksif, Aydın, İstanbul ve Bursa'da işyeri seviyesinde toplu iş sözleşmesi imzalamıştır.

İstanbul'da Yün İplik Sanayii ve Ticaret A.Ş., Bursa Merinos fabrikası memur ve işçilerine ait Mahdut Mesuliyetli Kredi Kooperatifi ve Aydında kurulu Doğan Kollektif şirketi ile yapılan toplu sözleşmelerle işçilerin ücretlerinde artış sağlanmış, sosyal haklar elde edilmiştir.

Diğer taraftan, Merinos Yünlü Sanayii Müessesesi ile Teksif arasında çıkan anlaşmazlık giderilmiştir.

BİR GREV KARARI KALDIRILDI

Teksif Aydın şubesi bölgesinde bulunan Pamuk Satış Kooperatifi işyerinde ikinci dönem toplu sözleşme görüşmelerinde anlaşmaya varılamadığından alınan grev kararı, işverenin tekrar görüşme isteğinde bulunması ve olumlu sonuç alınması ile kaldırılmıştır.

GENEL-İŞ ANKARA BELEDİYESİ İLE SÖZLEŞME İMZALADI

Ankara Belediyesinde çalışan 2150 işçi adına Genel-İş Sendikası ile Ankara Belediyesi arasında geçtiğimiz ay bir toplu sözleşme imzalanmıştır.

Fen İşleri Müdürlüğü, Makine ve Tamirhane Müdürlüğü, Park Bahçeler Amirliği, Gecekondu ve sosyal konutlar müdürlüğü, Gençlik Parkı Amirliği ve Veteriner Müdürlüğünde çalışan işçiler, bu

sözleşme ile ücretlerde artış sağlamışlar, ayrıca yeni sosyal haklara kavuşmuşlardır.

1 Mayıs'tan itibaren geçerli olan toplu sözleşme ile, disiplin ve hasar tespit kurullarının eşit sayıya kurulması, şayak elbise yerine bütün işçilere bir yıl süreli serj elbise verilmesi kabul edilmiş, ayrıca yemek ücretlerine 1, seyyanen ücretlere de 3.50 lira zam yapılması, araç kullananlara ayrıca 50 kuruş araç zammı, 500 lira ölüm yardımı ödenmesi kararlaştırılmıştır.

GENEL-İŞ ZONGULDAK BELEDİYESİ İLE SÖZLEŞME YAPTI

Genel-İş Sendikası ile Zonguldak Belediyesi arasındaki toplu sözleşme görüşmesi geçtiğimiz ay içinde sonuçlanmıştır.

İşçilere 250 kuruş günlük ücret zammı, 200 kuruş yemek ücreti, 10 lira çocuk zammı, ağır araç şoförlerine 5 lira, ücretli işçilere de birer üst derece ücret zammı kabul edilmiştir.

Zonguldak Belediyesi ile ilk defa yapılan toplu sözleşme Temmuz ayından itibaren uygulanmaya başlanmıştır.

TÜMTİS İLE EGO ARASINDA TOPLU SÖZLEŞME YAPILDI

Türkiye Motorlu Taşıt İşçileri Sendikası (TÜMTİS) Ankara Şubesi ile E.G.O. arasında Mayıs ayından beri devam etmekte olan toplu sözleşme görüşmeleri, geçtiğimiz ayın başlarında olumlu sonuçlanmış ve 1200 işçiyi kapsayan üçüncü dönem sözleşme yapılmıştır.

Toplu sözleşme ile işçilere sağlanan maddi menfaatin tutarı yılda yaklaşık olarak 4,5 milyon lira tutarındadır.

Sözleşmeye göre işyerinde çalışıp da yemek yemiyen işçilere günde 325 kuruş yemek ücreti, akşam saat 20 den sabah saat 6'ya kadar çalışan işçilere yüzde 10 gece zammı, asgari ücret ola-

rak 23 lira ve her tam yıla 75 kuruş kıdem zammı, sendika üyelerine kışlık ihtivaçlarını karşılamak üzere eşit taksitler halinde kömür ve odun avansı verilecektir.

ADANA BELEDİYESİNDE

Türkiye Motorlu Taşıt İşçileri Sendikası (TÜMTİS) ile Adana Belediyesi Otobüs İşletmesi arasında ikinci dönem toplu iş sözleşmesi geçtiğimiz ay içinde imzalanmıştır.

Toplu sözleşme ile ücret zammı, kıdem zammı, çocuk zammı ve ücretli izinlerde yeni haklar elde edilmiştir.

MADEN-İŞ FEDERASYONU- NUN SÖZLEŞMESİ

Doğu Anadolu Bölgesi Maden İşçileri Sendikası ile Ordu Bakaçak Kurşun İşletmesi, Malatya Hekimhan Kurşun İşletmesi ve Niğde Kurşun İşletmesi arasındaki toplu sözleşme görüşmeleri geçtiğimiz ay içinde yapılmıştır.

400 işçinin yararlandığı sözleşmede, yövmiyelere 2'şer lira zam, günde bir liralık ekmek veya yemek ücreti, 10 lira çocuk zammı kabul edilmiştir.

Bir yıl süreli toplu sözleşme 1 temmuz tarihinden itibaren geçerli olacak ve zamlar Ağustos ayından itibaren ödenmiş olacaktır.

ÇİMSE-İŞ'İN TOPLU SÖZLEŞMESİ

Çimse-İş sendikası, Porselen ve Çini Fabrikaları Limited şirketine ait Küre, Esire ve İnhisar Kil ocaklarında çalışan işçiler adına toplu iş sözleşmesi imzalanmıştır.

Sözleşme ile, işçilerin günlük ücretlerine seyyanen 175 kuruş zam, 150 kuruş net yemek ücreti, yılda iki maaş ikramiye, çocuk parası, ölüm, givim yardımı ve bir çok sosyal haklar ile iş güvenciliği sağlanmıştır.

TARIM-İŞ BEŞ İŞYERİ İÇİN TOPLU SÖZLEŞME YAPTI

Tarım-İş Sendikası ile Orman Genel Müdürlüğü ve Orman Fidanlıkları Müdürlüğü arasında bir süreden beri devam etmekte olan toplu sözleşme görüşmeleri geçtiğimiz ay ortalarında sonuçlanmış ve beş işyerinde toplu sözleşme imzalanmıştır.

Ankara Orman Fidanlığı, Ankara Kavakçılık istasyonu, İzmit Kavakçılık Araştırma Merkez Fidanlığı, Eskişehir Orman Fidanlığı ve Ezine Orman Fidanlığı işyerlerinde yapılan toplu sözleşme ile birinci yıl vövmiyelere 2 lira ikinci yıl da 1lira zam yıllık iş elbisesi, günlük 175 kuruş yemek ücreti, çocuk zammı, bayramlarda ücretli izin ve diğer sosyal haklar elde edilmiştir.

MANISALI BELEDİYE İŞÇİLERİ GREVİ DEVAM EDİYOR

Manisa Belediyesi işçilerinin grevi devam etmektedir. «Anayasa Yürüyüşü» ile 24 Temmuz da Ankara'ya gelen ve bir kaç gün kalan işçiler memleketlerine dönmüşlerdir. Sendika yöneticileri, grevin, haklar elde edinceye kadar devam edeceğini kesinlikle bildirmişlerdir.

Manisalı işçiler Ankara'da kaldıkları sürece sendika ve federasyonlar tarafından yemekler verilmiş haklarının alınmasında maddi ve manevi yardımda bulunacakları bildirilmiştir.

Bu arada Tes-İş Federasyonu bir bildiri yayınlayarak, Manisa Beledivesinin tutumunu yermiştir. Bildiride aynen şöyle denilmektedir:

«Biz Tes-İş Federasyonu olarak; Manisa'da Belediye Reisinin sorumsuzca tutumu yüzünden Genel-İş'in yürütmekte olduğu grevi candan desteklemekteyiz.

Calibi dikkattir ki; Manisa Belediye Reisi bu durumda A.P. Genel Merkezini suçlamakla kendisini kurtaracağını sanmaktadır. Filhakika AP. Genel merkezi bu şaibeden kurtulmak istiyor ise

Manisa Belediye Reisine gereken cevabı vermeli ve haksızlığın girdabına yuvarlanmış Manisalı kardeşlerimizi en kısa bir zamanda kurtarmalıdır. Aksi halde Belediye Reisinin paralelinde oldukları sabit olacak böylece bütün işçi kitlesinin antipatisini kazanacaklardır.

Şu anda uyanık ve vatan perver işçiler Manisa Belediye Reisinin lâıykıyla teşhis etmişlerdir. Ve şu kararı vermişlerdir. Bu kişi istismarcı ve sendikaları tanımak istemiyen bir kişidir. Haklı sendikanın aleyhine kışkırtmakla siyasi hayatına kendi elleriyle son vermiş bulunan bu mağrur Belediye Reisi, hangi inançta sahiptir ki, haklı olan Manisa Belediye İşçilerini Manisadan - Ankara'ya kadar yürütmüştür. Hangi selâyetle bu geçinme çabasında olan kardeşlerimizi çoluk çocuklarıyla kedere sevketmiştir.

Türk işçisi Manisa'nın şanlı ve reklamcı reisine seçimlerde gerekli cevabı verecektir. Bu kesindir. Çünkü; demokratik düzende haklarımızı çiğneme cesaretini gösterenler mutlaka hüsrana uğrayacaklardır.»

PETROL OFİS İŞÇİLERE BASKI YAPMAK İSTİYOR

Petrol Ofis Genel Müdürlüğünde çalışan Petrol-İş Sendikası şube başkan ve yöneticileri ile işyeri temsilcileri, sendikanın çalışmalarını önlemek amacı ile geçtiğimiz ay içinde işlerinden çıkarılmış veya başka yerlere atanmışlardır.

İşten çıkarma ve atanmaları Petrol-İş Sendikasının Petrol Ofis Genel Müdürlüğü ile yapmakta olduğu toplu iş sözleşmesi görüşmelerinde uyuşmazlığa düşülerek Uzlaştırma Kuruluna gidilmesi ile başlamış ve Genel Müdürlük, sendikal çalışmaları önlemek için sendikanın şube başkan, yönetici ve işyeri temsilcilerinin işten çıkarmağa yada başka yerlere atamağa başlamıştır. Bu

keyfi davranış üzerine, Petrol-İş Sendikası derhal hareket geçmiş, Genel Müdürlüğe bir ihtarname göndererek birinci toplu iş sözleşmesinin yürürlükte olduğunu, işyeri nakillerinin ancak Disiplin veya İşletme Kurullarınca yapılabileceğini, bu yüzden kararın uygulanamayacağını bildirmiştir.

Petrol-İş Sendikası daha sonra İş Mahkemesine başvurarak bu atamaların, idari bir zorunluktan doğup doğmadığının tespiti istemiştir.

Petrol Ofisteki kanunsuz davranışlar karşısında, Petrol-İş Sendikası Genel Başkanı Ziya Hepbir «Petrol Ofisin yöneticileri, toplu sözleşme düzenine ve sendika hak ve hürriyetlerine darbe indirmek için ellerinden gelen kötülüğü yapmaktadırlar. Ancak kanunların bize tanıdığı haklar karşısında bu imkânı onlara vermiyeceğiz» demiştir.

Petrol Ofis Genel Müdürlüğünün işten çıkardığı veya atama yaptığı işçiler şunlardır:

Petrol-İş Sendikası Ankara Şube Başkan. İbrahim Kuşdemir, İkinci Başkanı İsmail Pekyüz, Sekreter Kamber Altundaş, Mali Sekreter Ali Bal, Onur Kurulu Başkanı Hasan İğdeler, İşveri temsilcileri Hüseyin Özgün, Bekir Arslan, Battal Türkoğlu, Fazıl Civelek ve Hasan Ateş.

700 YAPI İŞÇİSİ YÜRÜYÜŞ YAPTI

Harşit Hidro Elektrik tesisleri inşaatında çalışan Yapı-İş Karadeniz Bölgesi sendikasına mensup 700 işçinin, işveren Tekiş şirketinin toplu sözleşme görüşmelerinde anlaşmaya yanaşmaması ve Uzlaştırma Kuruluna da katılmaması yüzünden başladıkları grev 22 Temmuz'dan beri devam etmektedir.

Sendika, grevin nedenlerini kamuoyuna duyurmak gayesiyle, geçtiğimiz ay içinde Tirebolu'da sessiz bir yürüyüş yapmış ve işçiler 46 kilometre yürüdükten sonra Atatürk Anıtına çelenk koymuşlardır.

"çıkamaz
sokağın
sakinleriyiz
biz....."

ICFTU zencilere el uzatılmasını istedi

Amerika'da geçtiğimiz ay Newark'ta başlayıp, 70 şehire sıçrayan «zenci-beyaz kavgası», bugüne kadar ırk ayrımını önlemek için yapılanların yeterli olmadığını ortaya koydu. Zencileri hedef alan ekonomik ve sosyal problemler, son üç yıldır olduğu gibi, 1967'nin de yaz aylarını kana buladı!

Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ICFTU), Amerika'daki olaylarla ilgilenen kuruluşların başında geliyordu. ICFTU ilk önce Başkan John-son'a, daha sonra Amerikan İşçi Sendikaları Konfederasyonu Başkanı George Meany'e birer telgraf çekti. ICFTU'nun Başkan Johnson'a gönderdiği telgrafta özetle şöyle deniliyordu:

«...Amerika'daki zencilerin sorunlarıyla yakından ilgilenen bir kuruluş olarak, onların ekonomik ve sosyal problemlerinin çözümü için elinizden geleni yapmanızı istiyoruz.»

Telgrafta ayrıca, uluslararası hür işçi hareketinin «sokak kavgalarını» tasvip etmediği kaydediliyordu..

ICFTU'nun telgraflarının Amerika'ya ulaştığı sırada, oradan gelen haberler politikacıların birbirlerini suçlamakta yarıştıklarını ortaya koyuyordu. Oysa, kendilerini «çıkamaz bir sokağın sakinleri» sayan zenciler ve onların problemlerinin çözümü, her şeyden önce, politikacıların temelde yatan sorunları görmesine bağlı idi.

Amerika, tarihinin en zor günlerini geçen ay yaşadı...

«Nümayişlerden sonra nasıl hareket edileceğini belirlemek kolay değildir... 50 yıldır yapmadıklarınızı yapmaya kalkarsanız nümayiş mükafatlandırmış; hiçbir şey yapmaz, durursanız, yeni nümayişleri davet etmiş olursunuz!...»

1965 te Amerika'nın Los Angeles şehrindeki zenci ayaklanmasından sonra Harvard Üniversitesi sosyologlarından Thomas Pettigrew tarafından söylenen bu sözlerin doğruluğu, geçen ay bütün açıklığıyla ortaya çıktı...

1967'nin Temmuz ayına kadar, «nümayişlerden sonra nasıl hareket edilmek gerektiğini belirleyemeyenler» 70 Amerika şehrinin yakılıp, yıkılmasına, kan dökülmesine ve yağmacılığa seyirci kaldılar... Ekonomik ve sosyal sorunların barış ve huzur içinde çözümlenmesi çağrılarına kulaklar bir kez daha tıkandı, işsizliğin kemirdiği, hiddetin daha da kararttığı insanlardan artık alışılagelmiş başlanan haykırırlar yükseldi :

— Yakalım .. yıkalım!..

OLAYLAR BAŞLIYOR

Amerika'da yakın tarihin en kanlı zenci-beyaz kavgası, 400 bin zenciden 60 bininin işsiz olduğu Newark Şehrinde başladı. Bir zenci taksi şoförünün trafik polisleri tarafından öldürmesiye dövueldüğü ha-

beri Amerika'nın federal yardımı muhtaç beş şehirden biri olan Newark'ı bir anda isyan havasına soktu.

Polis merkezini saran binlerce zencinin protesto haykırırlarını, taksi şoförü John Smith'in öldürüldüğü haberi, bunu da, taş, tuğla, tüfek ve tabancaların kullanıldığı ayaklanma izledi. Otomobiller devriliyor, resmi binalar, evler, dükkânlar taşlanıyor, ateşe veriliyordu... Kırılan kapılardan, vitrinlerden yüzlerce, binlerce zenci giriyor, itişe kakışa, ellerine geçirdiklerini dışarı taşıyorlardı...

Geçen ay Amerika'nın 70 şehrinde patlak veren zenci ayaklanması 10 milyar lira tutarında maddi zararla sona erdi. Sadece Detroit'te 1300 bina yıkıldı, 2700 bina yağma edildi. Resimde, Detroit'te Zenciler tarafından yakılan bir bina.

Buz dolapları, radyolar, televizyon cihazları, giyecek, yiyecek maddeleri, süs eşyaları...

Güvenlik kuvvetlerine ateş emri verilmişti. Ateş ediliyor, misliyle mukabele görüyordu!

Newark'ta başlayıp, orada son bulacağı sanılan olaylar bir anda Kuzey Amerika şehirlerini sardı. Bir kaç gün içinde 70 den fazla şehir yanmış, yıkılmış, yağma edilmişti... Sadece Detroit'te 41 kişi ölmüş, 347 kişi yaralanmış, 3800 zenci tutuklanmıştı. Yakılan binaların sayısı 1300, yağma edilenlerin ise 2700'dü. Zararın 5 milyar lira olduğu tahmin ediliyordu...

YORUMLARIN DOĞRU OLANI

Geçtiğimiz ayın son haftasını hemen hemen 10 milyar liralık zarar ziyanla kapayan Amerika'da son olaylar hakkında en doğru yorumu Los Angeles'li zenci barmenlerden biri yaptı. Barmen, «...biz yaşlı zenciler, yeni nesilden en az beyazlar kadar şikayetçiyiz...» diyordu, «ama, 200 yıldır kıcı üzerine oturmaktan başka bir şey yapmayan beyazlar bunu hakettiler! Eğer çocuklarımıza okuma yazma öğretselerdi, ellerinden tutup bir iş verselerdi, böyle mi olurdu!...»

Zenci barmen kısaca, «beyaz adam, yıllar yılı, günlük yaşantımızın her anında karşılaştığımız ırk ayrımı politikasına son vermeyi bilmeliydi» diyor, silah-

Amerika'da geçen ay 90'dan fazla kişinin ölümü ve 10 milyar lira'lık maddi zararla sonuçlanan zenci ayaklanması sırasında özellikle polisin tutumu tenkit edildi. Genel kanaat, polisin, zenci Amerikan vatandaşlarına karşı çok zalimane hareket ettiği noktasında toplanıyordu. Buna karşılık Federal Birlikler için, «toplum psikolojisinden çok daha iyi anlıyorlar» denildi. Resimde, bir resmi daire önünde protesto gösterisi yapacaklarını haykıran zenciler ve onlara engel olmağa çalışan bir Amerikan askeri.

lı saldırıyı, kundakçılık ve yağmacılığı haklı gösterecek bir değer taşımayan bu sözleriyle, başka başka yaraları deşiyordu...

Amerika'da zenci azınlık işsizdi...

Sosyal güvenlikten yoksundu...

Açtı. Evsizdi. Eğitim imkânları sınırlıydı...

Kabiliyetlerini geliştiremiyor, devlet hizmetlerinden eşit ölçülerde yararlanamıyordu...

Amerika'da zenci azınlığın büyük ekonomik ve sosyal problemleri vardı...

Vardı ama, beyazlar, temelde yatanları görmezlikten geliyor, olaylar karşısında, «şöyle yap-sak, acaba mükâfatlandırmış mı yoksa yeni tepkileri davet mi etmiş oluyoruz» yıllardır, bunu tayine çalışıyorlardı...

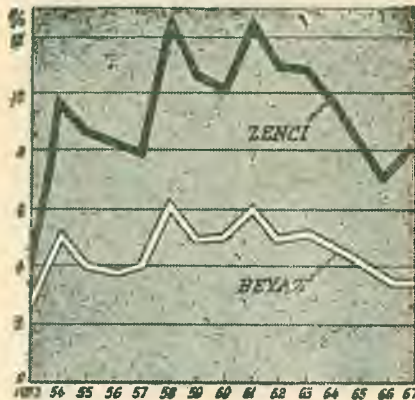
TEMELDE YATANLAR...

1964 yılı, ırk ayrımını önlemek için yapılan mücadelelerin en önemli aşamalarından biri kabul edilmişti... 104 yıl önce Abraham Lincoln'ün «köleliğin kaldırıldığına» dair kanunu imzaladığı salonda yeni bir kanun yürürlüğe giriyordu: zencilere de seçimlerde oy kullanma ve seçilme hakkını veren kanun...

Amerika'nın özellikle Güney eyaletlerinde yaşayan milyonlarca zenci, eşit oy hakkının tanındığı Ağustos gününü büyük bir sevinçle karşıladılar. Medeni Haklar Hareketi'nin lideri Martin Luther King'in yakınlarından birisi zenci azınlığın düşüncelerini şu sözlerle açıklıyordu:

— **Beyaz Saray'da bugün atı-**

AMERİKA'DA İŞSİZLİK 1953-1967

Amerika'da Zencilerin başta gelen problemi işsizliktir. Sendikaların çabasına rağmen çalışma hayatında ırk ayrımına yer yer rastlanılmaktadır. Grafikte görüleceği gibi, zencilerle beyazlar arasında işsizlik bakımından büyük fark vardır. 1967'de zenciler arasında işsizlik yüzde 8, beyazlarda ise yüzde 3 oranındadır. Kadın-erkek zenci gençliğin ise yüzde 49'u işsizdir.

lan imza, Medeni Haklar Hareketi'ni hedefine ulaştırmıştır. Artık bu hareketin varlığı bile söz konusu olmaktan çıkmıştır.!

Martin Luther King'in yakınının bu beyanatı vermesinden bir kaç saat sonra Los Angeles'te Watts mevkii yakılıyor, yıkılıyor, yağma ediliyordu... Sebep ortadaydı: Amerikalı zencilerin ihtiyacı, klasik hak ve özgürlükler yanında, sosyal ve ekonomik eşitliklerdi... Problem temelde yatıyordu. Yetişkin zenci işçilerin yüzde 9'u, kadın-erkek zenci gençlerin yüzde 48'i işsiz, himayesizdi. Aynı devrede beyazların sadece yüz ile 3.4'ü işsizliğin kötü sonucu! 11 ile karşı karşıyaydılar...

Watts'dan Amerikanın diğer şehirlerine sıçrayan ayaklanma hareketi, yeni kanuna bağlanan ümitlerin aslında ne kadar boş olduğunu gösteriyordu. Martin Luther King'in yakını kadar, «ırkımız ve rengimiz ne olursa olsun, biz bir bütünü» diyen milyonlarca Amerikalı da yanıltmıştı.

ÇIKMAZ SOKAĞIN SAKİNLERİ

«...Bu şehir için büyük ve varlıklı diyorlar!.

Ama ben...

Ben buranın en fakir kesiminde yaşıyorum!...

Geçen ay Amerika'da patlak veren «zenci - beyaz kavgasına» cephe alanlara «zenci basın» da büyük ölçüde katılmaktadır. Şiddet hareketlerinin zenci azınlığın temel ekonomik ve sosyal sorunlarını çözümlemeye olumlu hiç bir katkısı olamayacağını iddia eden «zenci basın» a göre, son olaylar, «çılgınlığın ta kendisidir». Zencilerce günlük ve haftalık çıkarılan 171 gazete

ve derginin çoğu, şiddet hareketlerini olduğu kadar, güvenlik kuvvetlerinin «toplum psikolojisinden habersiz olmalarını» da yermektedir. «Gürültüsüz patırtısız bir yaz geçirmek için tavsiyeler...» adlı bir müsabaka açan «The Chicago Daily Defender» özellikle güvenlik kuvvetlerinin kuruluş şekli üzerinde durmakta, «zencilerin nümayişleri önlemekle görevlendirilen güvenlik kuvvetlerinin ancak yüzde birini meydana getirmesi hatalı olmuştur.» demektedir. Günde 32.000 satan gazete, «ateş emri verilmesini de» yermektedir. Resimde,

The Chicago Daily Defender'in «20.000 kişi şiddete -hayır!- diyor» başlıklı nüshası.

Çıkamaz sokağın sakinlerinden biriyim ben, kalpsiz bir şehirde...

Newark ayaklanmasından bir hafta kadar önce Amerika'nın hemen her şehrinde en çok beğenilen plâklar arasına giren bu zenci şarkısı kadar, zencilerin içinde bulunduğu durumu anlatabilecek bir şey bulunamazdı...

Amerika'da zenci, ırk-ayrımı mücadelesinin başladığı günden bu yana, kendisini hep «**çıkamaz sokak**»ta hissetmiş, çaresizliğinin nedenlerini etrafındakilerin kalpsizliğinde aramıştı...

«Çıkamaz sokağın sakinleri» nın en büyük derdi işsizlikti...

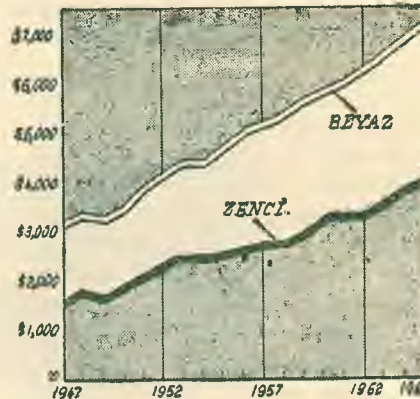
1966 yılında yetişkin zencilerin yüzde 10'u, kadın-erkek gençlerin yüzde 49'u işsizdi.

1954'lerde beyazların gelirinin yüzde 57'si oranında para kazanabilen zenciler, son yıllarda ancak yüzde 54 civarında bir gelir elde edebiliyorlardı.

Öte yandan 1953-63 devresinde tarım sektöründe iş imkânları yüzde 24 oranında azalmış, çoğu zenci ailesi olan 1 milyon 600 bin kişi işsiz kalmıştı. Bu durum şehirlere göçü hızlandırmış, şehirlerdeki işsiz yüzbinlere yeni rakamlar eklenmişti. Gene aynı devre içinde maden sanayiinde 267 bin kişi işini kaybet-

miş, demiryollarında çalışanların yüzde 44'ü otomasyon ve teknolojik gelişmenin kurbanı olmuştu. 1964 yılı işsiz milyonlar için bir ümit kapısı oldu. Askeri masraflar artıyor, harp sanayiine yönelen Amerikan ekonomisi, imalat ve inşaat sektörlerindeki gelişmeyle, işsizlere iş vaadediyordu. 1963-66 devresinin, tüm çabalara rağmen, tatminkâr olama-

ZENCİLERLE BEYAZLARIN YILLIK GELİRLERİ ARASINDAKİ UÇURUM

Amerika'da zencilerle beyazların yıllık gelirleri arasında büyük bir uçurum vardır. 1966 sonu itibariyle zenciler ancak yılda ortalama 3100 dolar kazanabilir hale gelmişlerdir. Beyazların kazanç ortalaması ise 7000 doların üstündedir. Grafik 1947'den bu yana gittikçe büyüyen gelir uçurumunu göstermektedir.

dığı 1967 ayaklanmalarıyla ortaya çıktı.

«KARA KUVVET»

ÇIKAR YOL MU?

Uzun yıllar çekilenlerin yarattığı eziklik ve çaresizlik yavaş yavaş yerini hiddete, nefrete terk ediyor, zenciler arasında, «liberal eğilimli beyazlarla yapılan işbirliğinin yararlı olmadığına ve olamayacağına» inananların sayısını arttırıyordu. Gruplaşmalar başlamıştı. Kimisi, siyasî özgürlükler kadar ekonomik ve sosyal eşitliklerin de barış ve huzur içinde elde edilebileceğine inanıyordu. Diğer bir takım gruplar bu görüşü reddediyor, «barış ve huzur sloganı»nın beyaz adama, «istismar kapılarını açtığını», bunun, «bahtsız milyonları afyonlamak» demek olacağını ileri sürüyordu. Bunlara göre, tüm hakların elde edilmesi ancak, zenci azınlığın kudretini ortaya koymasıyla mümkün olabilecekti... Bu görüş çarpışmalarından «Kara Kuvvet» doğdu...

«Kara Kuvvet», «liberal eğilimli beyazlarla işbirliği yapılmamalıdır» diyor, «beyaz adamla bir arada yaşamının mümkün olmayacağına» işaret ediyordu. Zenci, ırkına ve ırkının üstün ni-

Amerikan şehirleri son zenci ayaklanması sırasında işgale uğramış şehirleri andırıyordu... Bir yanda yıkılmış, yakılmış bina'lar öte yanda yerde yatan cesetler... Tanklar, cipler otomatik silâhlı askerler ve polisler... Son ayaklanma sırasında 90'dan fazla Amerikalı hayatını kaybetti... Ölenlerin çoğu zenci'lerdi. Resimde ölmek üzere olan bir zenci kız ve onun son saniyelerini tesbit etmeğe çalışan bir zenci gazeteci

teliklerine güvenmeli, kudretini ortaya koymalıydı. Bir çeşit «zenci milliyetçiliği» yapan Müslüman zenci hareketi de, bu görüşleri paylaştığını ortaya koyuyordu...

«Kara Kuvvet» in temsilcileri, ırklarına eşit hak ve özgürlükler tanımada izleyecekleri yolu, «Amerika Birleşik Devletleri yöneticileri'ne -Teksas'ın kanunsuz adamı; kudurmuş köpekler!» demek suretiyle gösteriyorlardı... Hali vakti yerinde zenci ailele-

Zencilere seçme ve seçilme hakkını tanıyan kanuna büyük ümit bağlanmıştı. Ancak kısa bir süre içinde ümitler balon gibi sündü. Resimde 1964 Kanunu'nun kabulünden sonra seçmen kartını dolduran bir zenci.

lerinin evleri önünde, yumruklarını tehditle sallayarak, «sıra sizlere gelecektir!» diye bağırانlar gene aynı «kuvvet» in (!) temsilcileriydi.

ŞİDDET YOLUNU

REDDEDENLER

Öte yandan «Kara Kuvvet» in tehditlerine karşı çıkılmak gerektiğine inanan zencilere karşı sayısız küçümsenemeyecek kadar çoktu. Amerikan İşçi Hareketi ile uzun yıllar işbirliği yapan zenci liderleri, «yapıcı olmayan» şiddet yolunu reddetmekteydiler. Bunlara göre zencilere ekonomik ve sosyal eşitliği «zorbalıkla» değil, «ekonomik ve sosyal sorunları çözümlenebilecek tedbirlerle» sağlanabilirdi. Bu görüşün temsilcileri şu örneği veriyorlardı:

«Özgürlük ve hak elde etmek için mücadele edileceği tabiidir. Ancak mücadelede toplumun diğer müesseselerinin desteği sağlanmalıdır. İşte sendikaların durumu... Onlar da hak ve özgürlük mücadelesi yapmışlardır. Sendikaların başarısı, Devletin himayesinden yararlanabilmeleri olmuş, iktisaden zayıfın Devlet tarafından korunmasını sağlamışlardır...» Amerikan İşçi Hareketi ile pek

yakın işbirliği kuran bu grup, son olarak 100 milyar dolarlık «Tüm Amerikalılar için Özgürlük Bütçesi» teklif etmiştir. Buna göre, 1975 yılına kadar «Amerika'da fakirlik ortadan kaldırılacaktır.» Amerikan ekonomisi 1968'den itibaren «tam çalıştırma» temposuna sokulacak, fakirlik problemini yüzde 20 oranında etkileyen ücret düşüklüğü, «asgari saat ücretleri 2 dolara çıkarılmak» suretiyle önlenmeye çalışılacaktır. Proje, 1975'e kadar 22 ilâ 27 milyon yeni iş imkânı yaratılmasını öngörmektedir.

SORUNUN ÇÖZÜM YOLU

Amerika'daki zenci-beyaz kavgasının nasıl bir çözüm yoluna kavuşturulacağı kesinlikle biliniyor denemez. Bilinen, zencilere, her şeyden önce, insanlık haysiyetiyle bağdaşır bir yaşama düzeyine ulaştırılmasının zamanımızda kaçınılmaz olduğudur.

Bunun da yolu, ne zenci-beyaz ilişkilerinin siyasî istismarı, ne de yağmacılık, kundakçılık ve sokak savaşlarıdır.

Uluslararası hür sendikacılık hareketi ve onu meydana getiren milyonlarca işçi Amerika'daki kavgayı yakından izlemektedir. İşçilerin zamanımızda ırk ayrımına müsaade etmeyecekleri tabiidir.

HÜR SENDİKACILIK HAREKETİ GENÇ İŞÇİ KURULUŞLARI KURUYOR

İstenen 19 yaştan küçük
- genç işçilerin -
sendikalara bağlı
kuruluşlarda
toplanmasıdır

Uluslararası Hür İşçi Hareketi'ni meydana getiren binlerce sendika, son birkaç yıldır, işçi hareketinin yarısını teminat altına alacak bir teşebbüs peşindedir:

Genç İşçileri teşkilatlandırmak...

Batı dünyasının hemen her yerinde sendikalar, Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ICFTU) nun geçen yıl Amsterdam Kongresi'nde kabul edilen «Genç İşçiler Sözleşmesi» ni uygulamaya çalışmaktadırlar. İstenen, 19 yaştan küçük işçilerin, sendikacılık hareketine bağlı «genç işçi kuruluşları» nda toplanması, gençlerin ekonomik ve sosyal problemlerine çözüm yolları bulunmasıdır.

1954'TEN BU YANA...

Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ICFTU) genç işçilerin sorunlarını ve teşkilatlandırılmaları konusunu, ilk olarak, 1954 yılında ele almıştır. Bu tarihte Almanya'nın «Oberursel» şehrinde bir konferans yapılmış, gençlerin günlük yaşantılarında karşılaştıkları sosyal ve ekonomik sorunlara nasıl çözüm yolları bulunabileceği görüşülmüştür. Konferans sırasında yapılan konuşmalar ve «çalışma grupları» nca hazırlanan raporlar bir gerçeği ortaya koymuştur:

«Genç işçilerin hak ve özgürlükleri korunmak, ekonomik ve sosyal sorunları çözümlenmek isteniyorsa, herşeyden önce, onları sendikalarda toplanmanın çareleri düşünülmelidir...»

1954 konferansını, 1961 yılında gene aynı yerde yapılan ikinci bir toplantı izlemiş, burada genç işçilerin iş güvenliği, çalışma saatleri, izinleri, sosyal güvenlikleri, mesleki eğitimleri gibi konular görüşülmüştür. Bu arada çeşitli gençlik kuruluşlarıyla sıkı bir işbirliği kurulması da kararlaştırılmıştır.

YENİ SÖZLEŞME

Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ICFTU) ile gençlik kuruluşları arasında kurulan işbirliği sonunda, bugün dünyanın hemen her yerinde, hür sendikacılık ilkesine bağlı sendikacıların uygulatmaya çalıştığı «Genç İşçiler Sözleşmesi» meydana getirilmiştir. ICFTU'nun Se' zinci Dünya Kongresi'nde (Amsterdam) son şeklini alan «Sözleşme» genç işçilerin çeşitli sorunlarının nasıl çözümlenebileceğini göstermektedir.

Sözleşmenin birinci maddesi, genç işçilerin «teşkilatlanma hakkını» düzenlemektedir. Buna göre genç işçiler seçecekleri «gençlik kuruluşlarına ve sendikalara üye olmak hak ve özgürlüğüne» sahiptirler. Sözleşme'nin diğer maddeleri, gençlerin çalışma şartlarını, eğitim imkânlarını, sosyal güvenliklerini ve iş emniyetlerini düzenlemektedir.

EĞİTİMDE EŞİTLİK

Eğitim konusunda, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ni tekrarlayan Sözleş-

me, gençlerin eğitim sorununun çözümlenebilmesi için şu tedbirlerin alınmasını istemektedir:

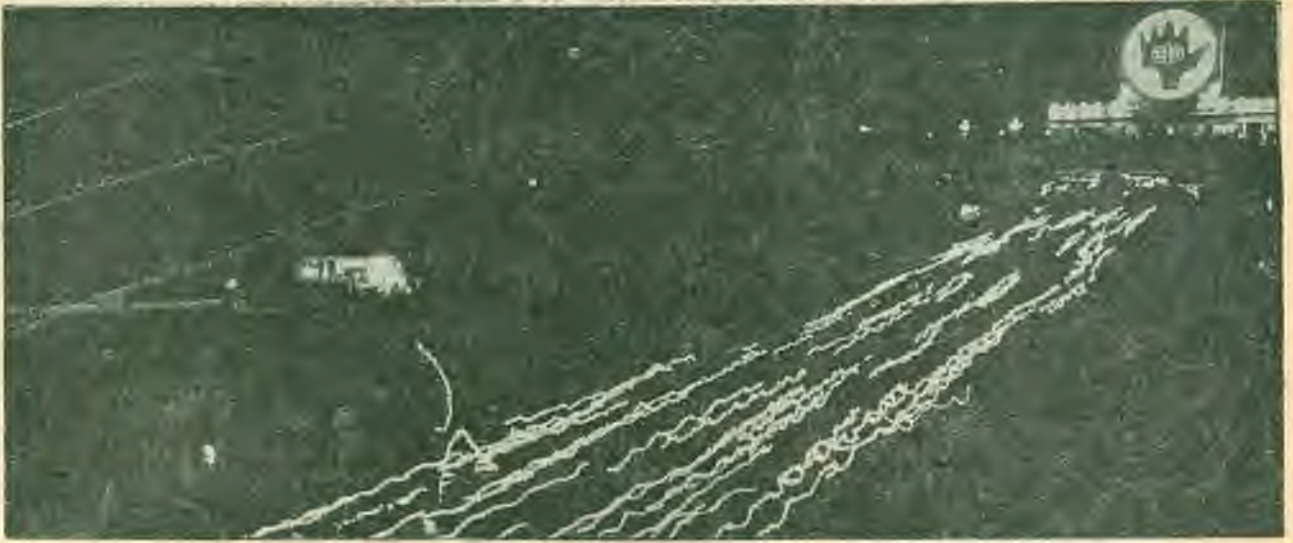
- Mecburî eğitim 10 yıla çıkarılmalıdır.
- Gençler, sosyal ve ekonomik şartları ne olursa olsun, eğitim imkânlarından eşit olarak yararlanabilmelidirler.
- Ekonomik sıkıntı içinde olan ailelerin çocukları için devlet, çok sayıda «eğitim bursu» temin etmelidir.
- Hükümetler, gençlere öğretim yıllarında yol gösterecek, onları mesleğe hazırlayacak «danışma büroları» kurmalı, bu hizmet parasız olmalıdır.
- Teknik ve meslekî eğitimden herkes yararlanabilmelidir.

ÇALIŞMA HAKKI

Genç İşçiler Sözleşmesi, gençlerin «çalışma hakkı» nı, gene İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ndeki temel prensibe bağlamaktadır. Sözleşmeye göre «her şahsın çalışmaya, işini serbestçe seçmeye, âdil ve elverişli çalışma şartlarına ve işsizlikten korunmaya

Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ICFTU) genç işçilerin sendikalara bağlı kuruluşlarda toplanması işini ilk olarak 1954 yılında ele almıştı. Bu konuda 1963 yılına kadar çeşitli konferans ve seminerler yapılmış, 1963'ün

Temmuz ayında 51 ülkeden genç işçi temsilcileri Viyana'da toplanmışlardı. Viyana toplantısı tek kelimeyle muhteşem oldu. Genç İşçiler Sözleşmesi kabul edildi' Resimde 51 ülkeden genç işçiler Viyanada fener alayı yaparlarken.

1963'ün Temmuz ayında Viyana'da ICFTU tarafından düzenlenen «Genç İşçiler Toplantısı» tek kelimeliyle «muhteşem» olmuştu. Resimlerde, Viyana Belediye Sarayı'na doğru ilerleyen fener alayı; çeşitli ülkeleri temsil eden genç işçi grupları ve verilen konferansları izleyen iki genç işçi

hakkı vardır. Gençler, hiçbir fark gözetilmeksizin, eşit çalışma karşılığında eşit ücret almalıdırlar. Çalışan her kimsenin, kendisine ve ailesine, insanlık haysiyetine uygun bir yaşayış sağlayan ve gerekirse, her türlü koruma vasıtalarıyla da tamamlanan âdil ve elverişli bir ücrete hakkı vardır. Herkes, ve özellikle gençler, çıkarlarının korunabilmesi için sendikalar kurma ve bunlara katılma hakkına sahiptirler.»

Öte yandan, «14 yaştan küçüklerin çalışmasının mutlaka önlenmesini» öngören Sözleşme, hedefin, «çalışma yaşağını 16 yaşa çıkarmak» olduğunu belirtmekte, gençlere son birkaç yıllık öğrenim yıllarında meslekî dersler ve bu arada hür sendikacılık hareketi hakkında çeşitli bilgiler verilmesini istemektedir.

MESLEKİ EĞİTİM

Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu ile gençlik kuruluşları ta-

rafından ortaklaşa hazırlanan «Genç İşçiler Sözleşmesi», «meslekî eğitim» sorununa da büyük bir önem vermektedir. Sözleşmeye göre, meslekî eğitim «kanunla» düzenlenmeli, «parasız» olmalıdır. Sendikalar, meslekî eğitim programlarının hazırlanmasında ve uygulanmasında söz sahibi olmalıdırlar. İşbaşında ve atelyelerde uygulanacak olan programların ne dereceye kadar başarılı olduğu, üyeleri arasında işçi temsilcilerinin de bulunacağı, «bağımsız kuruluşlar» tarafından kontrol edilmelidir. Meslekî eğitim görenlerin «zaruri» masrafları karşılanmalı, eğitim süresi «üç yıl» aşmamalıdır. Meslekî eğitimin yürütülmesinde Uluslararası Çalışma Teşkilatı (ILO) nın bu konuya ilişkin «sözleşme ve tavsiye kararları» dikkate alınmalıdır.

ÇALIŞMA SAATLERİ

Genç İşçiler Sözleşmesi yetişkin işçilerle gençler arasında «çalışma saatleri» bakımından bir ayırım yapılmasını öngörmektedir. Sözleşmeye göre genç işçilerin haftalık çalışma saatleri 35'i geçmemeli, «günde en çok 7 saat» çalışmalıdır. İşçiler, 7 saatlik çalışma gününde, «en az yarım saat» dinlenebilmelidirler. Genç işçiler «cumartesi ve pazar günleri çalıştırılmamalı», hafta sonunu, kendileri için yararlı başka faaliyetlere ayırmalıdırlar.

Haftada 35 saatin üstünde çalışmanın genç işçilerin sıhhati ve gelişmesi bakımından zararlı olacağını bildiren sözleşme, «gençlerin işe alındıkları zaman tıbbî muayeneden geçirilmesini» istemektedir. Parasız yapılacak bu ilk muayeneden sonra, «gençler her altı ayda bir yeniden muayene edilmeli», sıhhati ve fizikî gelişmesini tehlikeye düşürebilecek iş-

Genç işçiler boş zamanlarında fizikî ve fikrî yapılarını geliştirecek çalışmalar yapmalıdırlar. Resimde Avusturya genç işçiler teşkilâtının üyelerinin boş zamanlarını iyi değerlendirebilmek amacıyla kurduğu lokâl ve masa oyunları oynayan gençler.

lerde asla çalıştırılmamalıdır.

Öte yandan, «genç işçilerin yıllık ücretli izinleri en az 24 gün» olmalıdır. Sendikacılık kolejlere, işçi eğitim seminerlerine, diğer sosyal ve kültürel faaliyetlere katılacak olan genç işçilere ücretli izin verilmelidir.

ASKERLİK GÖREVİ

Sözleşme askerlik görevinin «mecburî» olduğu ülkelerde, askere giden genç işçilere «işinden geçici bir süre ayrılmış» nazarıyla bakılmak gerektiğini belirtmekte, «gençlere, askerden dönüşte, eski işinde çalışma hakkı tanınmalıdır» demektedir. Bu arada, gençlerin sosyal sigortalardan ve sendika üyeliğinden doğan haklarının saklı tutulmak gerektiği de ileri sürülmektedir.

Öte yandan Sözleşmeye göre askerlik görevinin mecburî olmadığı ya da vicdanî kanaatler uyarınca «askere gitmeme hakkının tanındığı» ülkelerde, gençler askerlik hizmeti yerine, «sosyal değeri olan işler» de çalıştırılmalıdırlar.

KAZANILAN BAŞARILAR

Uluslararası Hür İşçi Hareketi, genç işçilerin teşkilatlandırılması alanında kısa zamanda büyük bir başarı kazanmıştır. Batı Avrupa ülkelerinin çoğunda bugün, genç işçiler teşkilatlanmış durumdadır. Aynı şekilde Asya ve Güney Amerika'da da sendikalara bağlı çeşitli «genç işçi kuruluşları» çalışmalara başlamıştır.

Orta Doğu'nun en kudretli işçi hareketine sahip Türkiye'de de bu sahaya el atılması için hiçbir sebep yoktur.

«Genç İşçiler Sözleşmesi», meslekî eğitim sorununa büyük önem vermektedir. Resimde Batı Almanya'da genç işçilerin öğrenim yaptığı bir atelyede çalışanlar.

Dünyadan Haberler

ICFTU DÜNYA EĞİTİM KONFERANSI YAPILDI

Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ICFTU) tarafından düzenlenen «Dünya İşçi Eğitim Konferansı» 16-25 Ağustos 1967 tarihleri arasında Montreal'da (Kanada) yapılmıştır. İki yüz'e yakın delegenin katıldığı eğitim konferansı, 1967 Dünya Fuarı'ndan sonra Kanada'nın bu yıl karşılaştığı en önemli olay olarak nitelenmiştir.

16 Ağustos günü Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu Başkanı Bruno Storti'nin yaptığı bir konuşma ile açılan konferansda, «eğitimde hür sendikaların rolü», «işçi eğitiminin sosyal ve ekonomik yönleri», «işçi eğitiminde metod ve işçi kuruluşları arasında işbirliği» ko-

nuları ele alınmış, hür sendikacılık hareketinin temsilcileri görüşlerini açıklamışlardır.

Konferansda ayrıca çeşitli «çalışma grupları» kurulmuş ve işçi eğitimi sorununun çeşitli yönleri incelenmiştir. Çalışma gruplarınınca ele alınan konular şunlardır:

- eğitim sistemleri hakkında sendikaların görüşü ve temel politikası,
- genel eğitim ve mesleki eğitim konusunda sendikaların görüşleri ve eğitim programlarının düzenlenmesine ilişkin tek-

lifleri,

- sendikal eğitim programlarının uygulanmasında karşılaşılan problemler,
- üye ve yönetici eğitimi,
- sendikal eğitiminde «Sendikacılık Kolejlere» nin rolü,
- sendikal eğitimi yürütecek öğretmenlerin nitelikleri,
- işçi eğitiminde işbirliği yapılacak Hükümetlerarası kuruluşlar ve bunlarla sendikalar arasında kurulacak işbirliği,
- sendikaların eğitim çalışmalarına ilişkin sosyal ve ekonomik istekleri.

Dünya İşçi Eğitim Konferansı 25 Ağustos günü Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu Genel Sekreter Yardımcısı Herbert A. Tulatz'ın konuşmasıyla kapanmıştır.

OECD SENDİKA DANIŞMA KONSEYİ TOPLANDI

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilâtı (OECD) Sendikalar Danışma Konseyi (TUAC) geçtiğimiz ayın son günü Paris'te toplanarak, OECD üyesi ülkelerin ekonomik sorunlarını gözden geçirmiştir. Sendikalar Danışma Konseyi'ne üye 20 işçi kuruluşunun temsilcilerinin katıldığı toplantı, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilâtı (OECD) Bilimsel İşler Dairesi Di-

ICFTU SÖZCÜSÜ : TEKNOLOJİK ÇAĞIN GEREKLERİNE UYULMALI!

Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun Montreal'de düzenlediği «Dünya İşçi Eğitim Konferansı» nı yöneten ICFTU Genel Sekreter Yardımcısı Herbert A. Tulatz, bu konferansla «hür sendikacılık hareketinin teknolojik çağın gereklerine uymaya çalıştığını» ileri sürmüştür. Tulatz sözlerine şöyle devam etmiştir:

HERBERT A. TULAZT

ICFTU Genel Sekreter Yardımcısı Montreal'da yapılan «Dünya Eğitim Konferansı» nı yönetti.

«Montreal konferansı işçi eğitimi alanında sendikacılara düşen görevleri gözden geçirmekle kalmıyacak, hür sendikalara ülkelerinin ekonomik ve sosyal sorunlarını çözümlemeye ne şekilde hareket edeceklerinin rehberi olacaktır. Ulusal ve uluslararası sosyal ve ekonomik sorunların çözümü, her şeyden önce, işçi eğitiminin iyi yürütülmesine bağlıdır. Çalışmamızda sorunlarımızı bilgili kafalarla çözümleyebileceğimiz muhakkaktır. İşte konferans, sendikalarımıza bu yolu açacaktır.»

rektörü Dr. Alexander King'in başkanlığında açılmış ve Sendikalar Danışma Konseyi üyeleri ilk olarak «OECD üyesi ülkelerde görülen aşırı işsizlik sorunu» nu görüşmüşlerdir. Konsey toplantısında «sanayileşmiş ülkelerle geri kalanlar arasındaki ticari ilişkileri geliştirici tedbirler» üzerinde de durulmuştur.

★ (ORIT) HAVANA KONFERANSI'NI TAKBİH ETTİ!

Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu Güney Amerika Bölgesel Teşkilatı (ORIT) 31 Temmuz-9 Ağustos tarihlerinde Havana'da toplanan «Güney Amerika Dayanışma Teşkilatları Konferansı» nı takbih etmiştir. Güney Amerika'nın komünist partilerine mensup 700 delegenin katıldığı konferans Küba Başkanı Fidel Castro'nun konuşmasıyla açılmıştı.

ICFTU Güney Amerika Bölgesel Teşkilatı'nın 2 Ağustos günü Mexico City'de yayınlanan bildirisinde, «Havana'da toplanan konferansın asıl amacının Güney Amerika Kıtasını kana boğmak» olduğu iddia edilmekte, «tüm Güney Amerika kıtası için tehlike teşkil eden Küba'yla mücadele edilmesi» istenilmektedir.

★ HİNDİSTAN SENDİKACILARI ÜCRETLERİN DONDURULMA- SI' NA KARŞI

Hindistan Hükümeti'nin yaptığı «ücret, fiyat ve kârları dondurma teklifi» Hindistan sendikacıları arasında tepki uyandırmıştır. Teklifi, «adaletsiz ve uygulama kabiliyetinden yoksun» olarak niteleyen Hindistan İşçi Sendikaları Konfederasyonu Genel Sekreteri G. Ramanujam, «bu yolla sadece ücretler dondurulur, kârlarla fiyatlara hiç dokunulmaz bile!...» demiştir. Dondurma politikasının «işçinin verimliliğini de düşüreceğini» ileri süren Genel Sekreter, «böyle bir yola gidilmesi halinde sendikacılık hareketi'nin işleri dondurma «yoluna gidebileceğini» belirtmiştir.

ICFTU : GIDA MADDELERİ DAĞITIMI KONTROL EDİLMELİ!

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi'nde, Uluslararası Hür İşçi Hareketi'ni temsilen konuşan ICFTU Cenevre Bürosu Direktörü Heribert Maier, geri kalmış ülkelere yapılan «gıda yardımının kontrol edilmesini» istemiştir.

Konuşmasına, «dünyada açlık tehlikesinin gittikçe vahim bir hal aldığı» ileri sürerek başlayan ICFTU sözcüsü, gıda yardımlarındaki dengesizliğe işaret etmiş, özetle şunları söylemiştir:

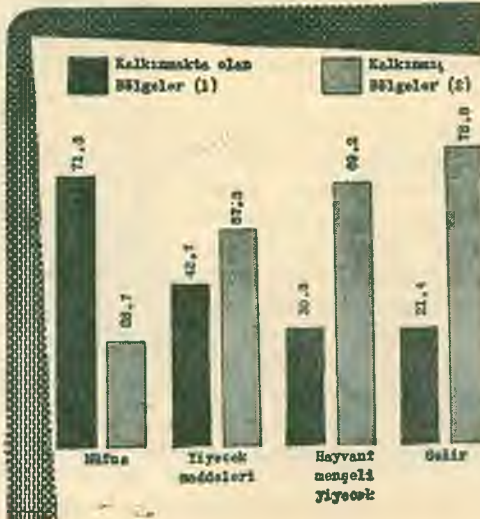
«...Bir takım ülkelerin ekonomik kalkınmasını gerçekleştirmek için gıda yardımı yapılırken, diğer bir takım ülkelerde insanlar açlıktan ölmektedirler. Bu durum, iki ve çok yanlış anlaşmaların yetersizliğini ortaya koymaktadır. Dünyada gıda yardımlarını kontrol edecek bir kuruluşa ihtiyaç vardır. Bu kuruluş, her şeyden önce acilen gıda yardımına hangi ülkelerin ihtiyacı var; bunu belirlemelidir.»

ICFTU sözcüsü sözlerine şöyle devam etmiştir:

ICFTU Cenevre Bürosu Direktörü Heribert Maier, ICFTU'nun, «gıda maddelerinin kontrolü» konusunda görüşlerini açıklıyor.

«Dünya nüfusunun kontrol altına alınması çalışmalarının başarılı olamadığı ortadadır. Tüm çabalara rağmen, ekonomik bakımdan geri ülkelerde ne tarım üretimi istenilen oranda arttırılabilmekte, ne de hızlı nüfus artışı durdurulabilmektedir.

Dünya Gıda Teşkilatı'nın pek yakın bir gelecekte başımıza gelecekleri açıktan açığa söylediği şu günlerde, görev, gene sanayileşmiş ülkelere düşmektedir. -Dünyada barışı kurabılmenin tek yolu, sefaleti ortadan kaldırmak, aç milyonları doyurmaktır. Uluslararası alanda kalkınma istiyorsak, ekonomik politikamızda gıda sorununa önemli bir yer ayırmak zorundayız. Bu alanda sendikaların, kooperatifçilik hareketinin, diğer sosyal ve ekonomik kuruluşların yardımı sağlanmalıdır.»

DÜNYA NÜFUSUNUN, GENEL GELİRİNİN VE YİYECEK MADDELERİNİN DAĞILIŞI

ICFTU Sözcüsü Cenevre'de, hür işçi hareketinin «dünya açlık problemi» konusundaki görüşlerini açıklarken, dünya nüfusunun genel geliri ve yiyecek maddelerinin dağılışı hakkında da rakamlar vermiştir. Grafik, kalkınmakta olan bölgelerle kalkınmış olanlarda, nüfus, yiyecek maddeleri ve gelir dağılımını göstermektedir.

KUZEY RODEZYA

Birleşmiş Milletler Teşkilâtı tarafından düzenlenen «ırk ayrımı ile mücadele» semineri 24 Temmuz 4 Ağustos tarihleri arasında Kuzey Rodezya'da yapıldı. 55 ülkeden 200 delegenin katıldığı seminerde, Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu sözcüsü Paul S. Kanyoga, «Yirminci Yüzyılda, nerede olursa olsun, ırk ayrımı müsamaha ile karşılanamaz» dedi, hür dünya işçi alemin ırk ayrımı yapan ülkelerle mücadeleye kararlı olduğunu belirtti.

PAKİSTAN

Pakistan Ulaştırma İşçileri Sendikası Başkanı A. Khatib, Pakistan Cumhurbaşkanı tarafından meydana getirilen «Arap Mültecilerine Yardım Fonu» na 35 bin lira gönderdi. Öte yandan Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu'na da, üyesi kuruluşlara çağrıda bulunarak, Orta Doğu'daki son savaşı yüzünden yaşama şartları daha da kötüleşen Arap mültecilere yardımda bulunulmasını istedi.

HONG KONG

Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu'na bağlı Hong Kong ve Kowloon İşçi Sendikaları Konseyi geçtiğimiz ay içinde yaptığı çağrıda, «Honk Kong'lu işçilerin komünist tahriklerine kapılmalarını, kanunlara ve nizamaya saygılı olmalarını» istedi. Hong Kong'daki olayların, Mao taraftarlarının çıkarıldığına işaret eden Konsey, çağrısında, Komünist Çin'i şiddetle suçladı.

Fransız işçisi, işverenin kârından hisse alacak

Fransız Hükümeti, işçilerin, işverenin kazancına ortak edilmesini öngören bir kararname taslağını prensip bakımından kabul etmiştir.

Kararname, bütünüyle onaylandığı takdirde, 100'den fazla işçi çalıştıran bütün şirketler için uyulması zorunlu bir nitelik kazanacaktır. Kararname, kârın paylaşılması plânının uygulanmasında üç alternatif sistem kabul etmektedir:

- 1 — Büyük şirketlerde, işçiler, yıl sonu kârına uygun bir nisbet dahilinde hisse sahibi olacaklardır.
- 2 — Küçük şirketlerde, işçinin hissesi, şirket tarafından kendisi için yatırım sermayesi olarak kullanılacaktır.
- 3 — İşçiler, devlete ait teşekküllerde hisse sahibi olacaklardır.

Hükümet, bu üçüncü şıkkı pek kabule değer bulmamakta ve sadece çok ufak şirketlerin işçilerine uygulamayı düşünmektedir.

Bu ay sonuna doğru kabine toplantısında kabul edilmesi beklenen bu kararname, iş verenler ile işçi sendikalarını arzu ettikleri şıkkı tercih etmekte serbest bırakacaktır. Bir uyuşmazlık halinde ise, ikinci sistem otomatik olarak uygulanacaktır.

Georges Pompidou Hükümeti, ülkeyi altı aylık bir süre için kararnamelerle yönetme yetkisine haiz bulunduğundan, bu tasarı kanunlaşmadan yürürlüğe sokulabilecektir.

ULUSLARARASI PTT FEDERASYONU : YUNAN DİKTASI İLE MÜCADELE EDİLMELİ!

Uluslararası Posta, Telefon. Telgraf İşçileri Federasyonu (PTTI) geçtiğimiz ay içinde bir bildiri yayımlayarak, «hür sendikacılık hareketini Yunanistan'daki dikta ile mücadeleye» davet etmiştir. Genel Sekreter Stephan Nedzynski imzasını taşıyan bildiride, «Yunanistan'daki askeri idarenin sendikacılık hareketinin tüm çalışmalarını baltaladığı» ileri sürülmekte, özetle şöyle denilmektedir:

«Yunanistan'daki şartlar, hür sendikacılık hareketinin diktatörlüklerle yapmakta olduğu mücadelenin tatminkâr olmadığını ortaya koymaktadır. Yunan diktası, demokratik usullerle seçilmiş işçi liderlerini tutuklamış, sendikaların başına tayin le kendi -memurlarını- getirmiştir. Sendika liderlerinin çoğunun akıbeti hakkında kesin bilgiye sahip değiliz! Hür sen-

dikacılık hareketi Yunanistan'daki idare ile daha şiddetli bir mücadeleye girmelidir. Uluslararası İşçiler Federasyonu (ITS) nın 31 Ağustos 1967 günü Brüksel'de yapılacak toplantısında PTT işçileri olarak, Yunan diktasının tutukladığı işçi liderlerinin mensubu bulundukları sendikaların hür sendikacılık camiasından uzaklaştırılmasını isteyeceğiz.»

LÜKSEMBURG'DA ÇALIŞMA SAATLERİ İNDİRİLİYOR

Lüksemburg'da demir ve çelik sanayiinde kurulu işçi kuruluşlarıyla işverenler arasında yapılan toplu sözleşme görüşmelerinde 1972'den itibaren bu işkolunda haftalık çalışma saatlerinin 40'a indirilmesi kararlaştırılmıştır. 22 bin işçinin yararlandığı sözleşme işçilere ayrıca, yıllık tatil ikramiyesi olarak 1000 lira sağlamıştır.

Ekonomi

bülteni

No : 8

KALKINMA PLÂNI VE YETKİ KANUNU

İkinci 5 Yıllık Kalkınma Plânı Tasarısı, 1967 Nisan ayında Yüksek Plânlama Kuruluna sevk edilmiş 8 Mayıs 1967 de Bakanlar Kurulu tarafından Parlamento'ya verilmiştir. Tasarı, 21 Ağustosta Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Hasılanın, 1968-1972 yılları arasında % 40.3 oranında artış göstermesini hedef alan İkinci 5 yıllık plân, sanayi sektörüne ağırlık verecek ekonomik faaliyetlerin bütünüyle modernleştirilmesini öngörmektedir.

Bu plânda, makro ekonomi içinde yatırımlar - tasarruflar, kaynaklar, harcamalar, ödemeler dengesi ve istihdam Birinci Beş Yıllık Plândan farklı olarak incelenmiştir.

Makro ekonomi ile ilgili hedefler; kalkınma hızı, yatırımlar ve ödeme bilânçosu yönünden incelenmiş, istihdam ise, ekonominin hızlı gelişmesinin bir sonucu olarak ele alınmış ve dolayısıyla, hedef olarak kabul edilmemiştir.

Diğer bir deyimle bu plân, toplumun fedakarlık hissesini artırarak, kalkınma hızını, halkın tüketim ve tasarruf eğiliminin ayarlıyabileceği düşüncesine göre düzenlenmiştir.

İkinci 5 Yıllık Plânda kalkınma hızı, Birinci Beş Yıllık Plânda olduğu gibi % 7 olarak öngörülmüştür. Bu sabit ve belirli hedef açısından, İkinci Beş Yıllık Plân dönemi sonunda safi milli hasıla % 40 artacak ve «yüksek seviyede bir gelişme hızını sağlamak ve bunu devam ettirmek» ana hedefi gerçekleşmiş olacaktır.

Ancak, Türkiye'nin, nüfus artışı yönünden, yılda % 3 le dünyada en başta gelen memleketlerden birisi oluşu, kalkınma hızını olumsuz yönde etkilemekte ve bu % 7 artış, aslında, fert başına gelirlerde, ancak % 4 lük bir artış anlamına gelmektedir. Az gelişmiş bir ülke olarak, Türkiye'nin, % 4 ün çok üstünde bir hedefi gerçekleştirmesi gerekmektedir. Bu günkü koşullarla, nüfus artış hızının düşürülmesi ve iktisadi kalkınma için sarfedilecek gayretlerin birinci döneme göre artırılması gerekmektedir.

Gayri safi milli hasıla, 2. Plân döneminde % 40.3 artarken, fert başına artış % 21.3 olacaktır. Ancak son yıllardaki fiat artışı, önümüzdeki dönemde de, gereken parasal tedbirler alınmadığı takdirde devam edecek ve bunun neticesinde fert başına düşen milli gelirden reel ve büyük bir artış olmayacaktır. Plânda % 4.4 olarak tesbit edilen, fert başına gelirdeki artış hızına göre, 1967 de 2580 TL. olan yıllık gelir, 1972 de 3200 TL. olacaktır. Ancak bu meblâğ, fert başına düşen gelirin fiyatlardan daha yavaş artması sebebiyle, satın alma gücünde bir artış yaratmayacaktır. Fiyat hareketlerinde gereken istikrar sağlansa bile, fert başına düşen gelirin yetersizliği, hızlı nüfus artışı ile tekrar karşımıza çıkacaktır. Bugün Avrupa ülkelerinin kabul ettikleri % 3.3 lük fert başına gelir artışı ile bu ülkelere yetişmek isteyen Türkiye nüfus artışı karşısında, % 4 lük bir reel gelir artışı kabul etmektedir. Bu, her yıl katedilen aşamanın sadece % 0.7 lik bir

artış olduğunu ortaya koymakta, bu da mesele-
nin 15 yıllık plân perspektifini 3 kere aşacak
bir zamanda bile çözümlenemeyeceğini göster-
mektedir.

Dolayısıyla, Plânda tesbit edilen % 7 lik
kalkınma hızı, ekonominin hızlı gelişmesini sağ-
lamak ve Batı ülkelerine erişmek için asgari bir
hedefdir.

Birinci Beş Yıllık Plânda aynen saptanan
bu hedef, tarım ve diğer sektörlerde ve özelli-
kle sanayi sektöründe öngörülen üretim miktarına
varılamamasından, % 6.5 olarak gerçekleşmiştir.
% 7 olarak saptanan asgari hedefini önümüzde-
ki dönemde gerçekleşmesi tarım üretimindeki
dalgalanmalarla meydana gelecek verim düşük-
lüğüne asgaride kalmasına ve sanayi alanında
yapılacak yatırımların geciktirilmesine bağlıdır.

İkinci 5 Yıllık Plân döneminde, gayri safi
millî hasılanın yılda ortalama % 22.5 kadarı ya-
tırlara gidecektir. Bu miktarın % 20.5'i iç ta-
sarruflarla, geri kalanı da dış tasarruflarla finan-
se edilecektir.

% 7 kalkınma hızının ve 3.25 olarak sapta-
nan azamî hasıla katsayısının sağlanabilmesi i-
çin hesaplanan tasarruf miktarı, Türkiye'nin
şartları bakımından yüksek tutulmuştur. Birey-
leri iradeleri dışında tasarrufa yöneltmenin di-
şında, plânda öngörülen tasarruf miktarını sağ-
lama imkânı yoktur. Bu durumda, tasarrufa
fazla yüklenilmeden, yatırımlar daha prodüktif
sahalara kaydırılarak, hedef olarak alınan kalkın-
ma hızının gerçekleştirilmesi daha isabetli ola-
caktır. Öte yandan plân, dış tasarrufları zaman-
la elimine etmeyi ve dış tasarrufların gayri safi
millî hasıla içindeki oranını yüzde 2'den 1972 de
yüzde 1.7'ye düşürmeyi hedef almışsa da, Birin-
ci Beş Yıllık Plân dönemindeki uygulamadan,
bunun çok iyimser bir hedef olduğu ortaya çık-
maktadır. Nitekim Birinci Beş Yıllık dönemde
(4 yıllık) ihtiyacı hissedilen dış tasarruflar 9.20
milyar TL. olduğu halde gerçekleştirilen miktar
ancak 5.82 milyar TL. çerçevesinde kalmıştır.

Diğer bir deyimle, plân dış tasarrufların
gayri safi millî hasıla içindeki oranının düşürül-
mesini, dış tasarruf sağlanamamasından yarat-
mıştır. Öyle ki, İkinci Beş Yıllık Plânda dış ta-
sarrufların gayri safi millî hasıla içindeki oranı,
eğer dış tasarruflar tamamiyle gerçekleşse idi
yüzde 2 nin üstüne çıkacaktı. Bu durumda, İ-
kinci Beş Yıllık Plân için hedef alınan yüzde 1.7
nin hayali bir rakam olduğu ortaya çıkmaktadır.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı, gayri safi
millî hasılanın 1972 yılında 1967'ye oranla 34,3
milyar lira artarak, 119.4 milyara ulaşacağını
öngörürken, ekonomide bir yapımsal değişikliği
ve sanayi sektörünün gayri safi millî hasıla için-
deki payının 1972 yılında yüzde 20,5 a yükselece-

ğini belirtmektedir. Bir diğer deyimle; hızlı ge-
lişme, sanayii sektörünün gelişmesinin bir sonu-
cu olacaktır.

Sanayi sektörünün gelişmesi ise, plânda ön-
görülen yatırımların gerçek tasarruflar ile kar-
şılaşmasına bağlıdır.

İkinci Beş Yıllık Plâna göre, 1967'de gayri
safi millî hasılanın yüzde 8.9'u olan gönüllü ta-
sarruflar, yılda yüzde 9.2 artarak, 1972'de gayri
safi millî hasılanın yüzde 9.9'una ulaşacaktır.
Tasarrufların bu gelişimi, sermaye piyasasının
kurulacağı, banka sigorta şirketlerinde kurumsal
değişikliklerin yapılacağı ve değişikliklerin olum-
lu sonuç vereceği görüşüne dayanmaktadır. Bu
durumda gönüllü tasarruflar ve kamu
tasarrufları, fazla iyimser tahmin edil-
miştir. Gönüllü tasarrufların plânda öngörül-
düğü şekilde hızlı artması, ancak plânın temel
ilkesi olan adil gelir dağılımı ile çalışarak ger-
çekleşebilir. Gönüllü tasarrufların, tasarrufu sı-
fır olan zümreden olamayacağı, sadece gelirlerini
devamlı olarak yükselten çevrelerden geleceği
düşünülrse, plân, zengini daha zengin yapmak-
tan daha başka bir hedef kabul etmemiş olur.
Gönüllü tasarrufların dolduramadığı kısım, ka-
mu tasarrufları ve dış tasarruflardan kapanacak-
tır. Kamu tasarrufları plânda, zaten zorlanmış,
iyimser bir görüşün de üstüne çıkacak derecede
olumlu tahminleri içermektedir. Vergiler ala-
nında plândaki iyimser tahminler gerçekleşse bi-
le, gönüllü tasarruflar gerçekleşemediği müddet-
çe, Devlet yeni vergiler koyma yoluna gidecek-
tir. Bu da, yeni yükümlü ve kaynaklar yaratıl-
madıkça halen zorlanan vergi yükümlülerini da-
ha fazla ezmekten öteye gidemeyecek, adil gelir
dağılımı prensibi, bir kez daha zedeleneyecektir.
Nitekim, plânda öngörüldüğü gibi, vasıtalı vergi-
lerin hızla arttırılması, tasarrufu sıfır olan züm-
renin ihtiyaç maddelerinden doğacağı için, bu
zümreyi daha fazla etkileyecektir.

Bütün bu zorlanan kaynakların, 1970 yılı-
ndan itibaren, özel sektöre transfer için kullanıl-
ması, plânın, yatırımlarda kamu sektöründen
özel kaydını ve bu sektörün, sorumsuzca benim-
sedğini ortaya koymaktadır. Üstelik, özel sek-
töre verecek bir özel yatırımlar bankasının fi-
nansmanı için devlet bütçesinden yapılan öde-
menin yetmeyeceği ve bunun için çeşitli sosyal
güvenlik örgütlerinin fonlarından yararlanılacağı
düşüncesi, Türkiye'de sadece belli bir zümrenin
tutulduğunu açıkça belirtmektedir.

Sonuç olarak vergi verme gücünü zaten aş-
mış halkı zorlayan yeni gelirler elde ederek, bu-
nu özel sektöre transfer eden bir plânın, «halkın
plânı» olmadığı açıktır.

Böyle bir plânın, Yetki Kanunu çerçevesindeki durumu, çok daha olumsuz olacaktır. Her ne kadar, böyle bir kanun, çeşitli konularda plânı uygulamayı kolaylaştırırsa da, kanunun çok sarıh olan bazı maddeleri, çeşitli fonların tahsis ve yönetimini Bakanlar Kurulu'na bırakmakla yanlış bazı kararların alınmasına yol açacaktır. Öte yandan, yasama görevinin, yürütme organına bırakılması konusunun, Anayasa'ya uygunluk derecesi de tartışılabilir.

«Kalkınma Plânının Uygulanması Esaslarına Dair Kanun» (Yetki Kanunun) nun 2'nci maddesi, şöyle demektedir:

«Yatırım mallarında ve hammaddeelerde gümrük vergi ve resimleri ile ithalden alınan diğer vergi ve resimler toplamında iktisadi faaliyet sektörlerine göre kısmi veya tam muafıklar ihdası veya bu vergiler toplamının kısmen veya tamamen iadesi konuları Bakanlar Kurulu Kararnameleri ile düzenlenir»

İthalâtın, fertler arasındaki dengesizliği daha da çoğaltıcı yönden, bu işle uğraşanlara fayda sağladığı bilinen bir gerçektir. Diğer taraftan, ithalât sektöründe, sadece ithalâtı yapanların değil, fakat malın el değiştirmesini sağlayanların veya sadece yazılı muamelelerle uğraşanların da büyük kazanç sağladığı malûmdur.

Böyle bir konuda, politik bir merci olan Bakanlar Kurulu'na yetki tanımak, etkisinden daha parlak olanaklarla donanmış bir ithalâtçılar sınıfı kurmak demek olacaktır.

Dış ve iç kredileri belli bir zümrenin yararına tahsis ederek, dar gelirli zümrelerin daha da fazla ezilmesine yol açan bu kararname sonucu plânın öngördüğü gibi bir adil gelir dağılımı sağlanmayacak, plânlı ekonomi içindeki plânsız davranışların sonucu olarak, dengeli kalkınma gerçekleşmeyecektir. Diğer taraftan, gümrük vergi ve resimlerinde tam veya kısmi bağışıklıklar tanınması, ayrıca bu vergilerin kısmen yada tamamen iadesi, bütçe gelirlerinin ahengini bozacak ve bütçe dengesinde söz sahibi olan Büyük Millet Meclisi, bertaraf edilmiş olacaktır. Yine Büyük Millet Meclisi'nin kabul ettiği plân bu kararname ile değişebilecek ve bu değişiklikler Millet Meclisinin onayından geçmemiş olacaktır.

İkinci maddenin (d) fıkrası, her ne kadar yatırımların bir an evvel gerçekleşmesini hedef almakta ise de, Umumi Hıfzısıhha Kanunu, İş Kanunu, Mahalli İdareler Kanunları ile diğer ilgili mevzuatta, her türlü yatırım için ruhsat formalitelerinin kolaylaştırmak ve çabuklaştırmak amaçlı dikkatli bir şekilde yürütülmezse, bugün için sağlanamayan iş emniyeti hiç sağlanamaya-

cak, sırf yatırım olsun diye bir takım yatırımlar yapılacak ve yatırımların bütün ağırlığını omuzlarında taşıyan işçi, hesaba katılmayacaktır.

Yetki Kanunu'nun 3 üncü maddesi, ihracatı teşvik gereken maddeleri ihraç edenlere ödünç para verilmesini öngörmektedir. Bugün Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal şartlara göre, üreticinin korunması gerekli iken, bu madde ile, senelerdir bu işten kâr sağlayan ve üreticiyi perişan eden bir zümreye kuvvet kazandırılmaktadır. Bu memlekette alt yapı gelişmedikçe, sosyal ekonomik bünyede bir iyileşme, bir gelişme beklenemez. Bu yapıyı geliştirecek tedbirler alınacağı yerde, ihracatçıların kamu kurumu niteliğindeki kuruluşlar vasıtası ile desteklenmesi, hem bu kuruluşlardaki bütün imkânların bu sektöre akmasına sebep olacak, hem de ihracatçılara büyük fırsatlar yaratacaktır. Dolayısıyla, kanunun bu maddesi sonucunda Türkiye'nin ihracat gelirlerinde bir artış değil, bir takım zengin ihracatçıların daha da zengin olmasını beklemek, daha doğru olacaktır.

Yetki Kanunu'ndaki bir diğer sakınca, Kalkınma Plânı'nın uygulanmasında Maliye, Ticaret, Sanayi, Ulaştırma, Bayındırlık ve Tarım Bakanlıkları Yüksek kademelerine serbestçe atama yapacağını öngören maddesidir. Tasarımın 7'nci maddesinde öngörülen, adı geçen bakanlıkların en yüksek kademelerine kıdem, kazanılmış maaş dereceleri ve hatta meslek bakımından aranan şartlar dikkate alınmaksızın atanmalar yapılabileceği hususu; bu kademelerde, iktidarla yakın ilişkisi olan, fakat özel ihtisas ve yetenekten uzak kişilerin kuracağı bir kadro meydana getirecektir. Bütün ümidini, plânın sağlam uygulanmasına bağlamış olan memleketimizde, bu şahısların verecekleri önemli kararların, ne dereceye kadar isabetli olacağı şüphelidir.

Sonuç olarak «İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânının Uygulanması Esaslarına Dair Kanun», belki bürokratik zihniyetten kurtulma çabası içindedir. Ancak, ekonominin hızlı gelişmesini hedef alan plânı uygulayacak bu kanunun, plânın gerçek hedefi olan adil gelir dağılımını ve Anayasa'nın sosyal devlet prensibini zedelemeyen işleme gerekmektedir. Bu durumda, görüşü alınacak olan Devlet Plânlama Teşkilatı'nın, çok uyanık bulunması kredi koyduğu hedef ve prensiplere aykırı düşecek görüşler ileri sürmemesi gerekir.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı (bütün ekonomik ve sosyo-ekonomik yapı bakımından hatalı tarafları bir yana) bu halî ile dahi uygulanabilirse, bundan mutluluk duyan zümrenin başında yine işçiler gelecektir.

OECD ülkelerinde hasıla ve talepteki değişimler

OECD ülkelerinde iç talep artışının, 1966'nın ikinci yarısında azalışı, dikkat çekicidir. Gerçekten, iç talep artışı yıllık oranı yüzde 3'e kadar düşmüştür ki, özellikle Avrupa'da hissedilen bu düşüş, Almanya'daki iç talep azalması'nın, Belçika, Avusturya ve Hollanda gibi nisbeten küçük ülkelerin ekonomileri üzerindeki etkisiyle izah edilmektedir.

İngiltere'de de iç talep artışında bir azalma görülmektedir. Bu ise, İngiliz Hükümeti'nin kısa devrede gerçekleştirmek istediği hedeflerin karakterine uygundur.

Bunlara karşılık, Fransa'daki iç talep artışı devam etmiş, İtalya ve Japonya'da ise, dikkat çekici şekilde hızlanmıştır.

Gayrisafi iç hasıla ve talepteki değişimler
tahminler ve projeksiyonlar

(yüzde olarak yıllık oranlar)

[illegible]

- Üye ülkelerin 1964 gayrisâfi iç hasılları cari döviz oranına göre dolar olarak belirtilmiştir.
- GSMH : Gayrisâfi Millî Hasıla
- İT : İç Talep
- GSH : Gayrisâfi İç Hasıla

Kuzey Amerika'ya gelince, iç talep artışının kaydettiği düşme, Avrupa'dakinden daha az hissedilmiştir.

1967'nin ilk yarısında iç talebin yavaşlaması devam etmiştir. Almanya'da iç talepteki düşüşün 1966 yılı ikinci devresinden çok daha fazla olması beklenmektedir. Birleşik Amerika'da envanter ayarlamaları ilk 3 aylık devrede, hasıladaki bir düşüş meydana getirmiştir. Fransa'da ise, geçen sonbahardan bu yana, iç talepteki değişiklikler daha zayıf olmuştur. Diğer taraftan, İngiltere'de mütevazî bir düzelme ihtimali varken, Japonya ve İtalya'da iç talepdeki artış hızını muhafaza etmektedir. OECD ülkelerinde talep ve hasıladaki toplam büyümenin 1967'nin ilk yarısında yüzde 2 civarında olması beklenmektedir. Bu, 1965'in ikinci yarısında görülen yüzde 6'lık anormal yükselişten bu yana, hasılların yavaşlamasında, üçüncü 6 aylık devre olacaktır. Tablo I.

Talep ve hasıladaki bu eğilimin genel görüntüsü son aylardaki sınaî üretim ve ithalat rakamları ile de doğrulanmaktadır. OECD ülkelerinin hemen hemen hepsinde sınaî istihsal, 1966 yılının yazında herhangi bir dalgalanma göstermemiş, 1967'nin ilk üç aylık devresinde düşmeye başlamıştır. Toplam OECD ithalatının, (iç ticaret dahil) 1966 Eylül ve ekimine kadar değer olarak hızlı bir artış göstermesine karşı, o tarihten bu yana, mevsimlik dalgalanmalar hemen hemen hiçbir hareket göstermemistir.

Aşağıda, belli bağı OECD ülkeleri ve Türkiye'deki son gelişmeler incelenmiştir:

ALMANYA :

Almanya da 1966 nın birinci yarısında iç talepteki büyüme yavaşlamış, yıllık büyüme oranı yüzde 1 civarında olmuştur. İkinci yarıda ise, mali ve para politikasındaki tedbirlerin müsterek etkisi altında iç talep yüzde 3 oranında düşmüş ve bunda hem özel, hem de kamu yatırımlarının büyük etkisi olmuştur. Geçmiş dönemlerde, dış talep iktisadi gidişe karşıt önemli bir rol oynamış ve böylece özel yatırımlar, uygun olmayan alanlara kaymıştır. Bu sebeple, dış dengedeki oynama, 1966 yılı ve 1967'nin başı itibariyle, gayrisafi iç hasılanın yüzde 2 ile 3'ü olmuştur. Her ne kadar iç yavaşlamanın yavıılması,

maskelenmek istenmişse de, alınan tedbirler gittikçe artan düşüşü önlemeye yetmemiştir.

Sene sonu itibariyle, yatırım talebinin zayıf oluşu istihdam ve kazançlar yolu ile tüketici harcamaları üzerinde gittikçe artan büyük bir etki yaratmaya başlamıştır.

İlk adım olarak, otoriteler, para şartlarının kolaylaşmasına müsaade etmişlerdir ki, bu da gittikçe büyüyen dış ticaret fazlasının otomatik sonucu olarak belirmektedir. Yıl sonuna doğru, bu yönde daha kesin adımlar atılmış, reeskont haddi ve asgari rezerv meblâğları düşürülmüştür. Malî politika alanında, hükümet otomatik düzenleyicilerin işlemesine izinden daha da ileri gitmiş ve gayri safi millî hasılanın yüzde 0.6 sına eşit olan bir özel yatırım bütçesi düzenlemiştir. Bu kararlar, psikolojik havayı düzeltmiştir. Fakat başarı, para politikası tedbirlerinin sonucunda, özel sektörün kamu ve mahalli idarelerin yatırım programlarını genişletmelerine bağlı kalacaktır.

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ :

A.B.D.'de 1966 yılında görülen ekonomik durgunluk, enflasyonist baskıyı önlemek için uygulanan malî ve para politikası tedbirlerinin tepkisinin gecikmesinden meydana gelmiştir. Her ne kadar para politikası konut meselesinde derhal etkisini göstermiş ise de, işletmelerin fabrika ve makina yatırımları sadece hükümet tedbirlerine geç olarak cevap vermiştir.

1966'nın son üç ayında, hasıla, stokların devamlı artışı yüzünden artmaya devam etmiştir. Fakat, ilk üç aylık devrede stoklar birden düşmüş, bu da hasılda küçük bir düşüşe sebep olmuştur. Her ne kadar işsizlik oranı nisbeten düzenli kalabilseyse de, istihdam ve şahsi gelirlerdeki artışta farkedilir bir yavaşlama olmuştur. Diğer taraftan, kapasite kullanma oranı gerilemiş ve işletmelerin sabit yatırımları düşmüştür.

1967'nin ikinci yarısında, bu gelişmenin tekrar hızlanması, yıl sonunda da kuvvetlenmesi tahmin edilmektedir. Fakat bu arada bir takım şüpheler de mevcuttur. Muntazaman yapılmasına rağmen özellikle envanter ayarlamaları tamamlanmamıştır. Sınai üretimde durgunluk uzadıkça, bu kâr ve şahsi gelir üzerinde bir takım tepkiler yaratmaktadır. Bu da, işletmelere ait fabrika ve makina yatırımlarının büyümesinin, bir an önce eski haline gelişin geciktirmektektir. İthalattaki dalgalanmalar durulmuş ve ticaret fazlası yükselmiştir. Bu durum, genişleme tekrar başladığı zaman ve eğer OECD ihraçta beklenen zayıf değişmeler gerçekleşirse devam etmiyebilir.

İNGİLTERE

İngiltere'de sterlîng krizini durdurmak için geçen temmuzda alınan tedbirler hedefine ulaşmıştır. Talebin baskısında bir azalma, maliyet ve fiyat artışlarında bir durulma olmuştur. Özel yatırımlar ve özel tüketim harcamalarındaki düşmenin sonucu olarak, iç talep 1966 yaz aylarında, ortalama % 3 lük bir düşüş göstermiştir. Bunun hasılaya etkisi -ithalâtın geçici düşmesinin yardımıyla da- dış dengedeki gelişmelerle hafifletilmiştir.

İşsizlik yükselmeye devam etmiş fakat 1967'nin ilk aylarında genel ekonomik düşüş durulmuş ve aynı zamanda hükümetin yükselen cari ve kapital harcamaları, iç talebin diğer unsurlarının zayıflamasını kısmen gidermiştir. İç talep, bundan böyle, para politikası tedbirlerindeki gevşetilme, kamu harcamalarındaki devamlı artış ve tüketimin yeniden canlanması özellikle temmuzda bitecek ücret dondurumundan sonra beklenen ücret artışları biraz genişleyecektir.

FRANSA, İTALYA, JAPONYA :

Fransa'nın, İtalya'nın ve Japonya'nın karşılaştığı problemler, 2-3 yıl evvel alınan düzenleme tedbirlerinden sonra, otoritelerin makul bir genişleme derecesi saptamaları dolayısıyla farklıdır. Bu memleketlerin ihtiyacı, iç talebi yeteri kadar canlı tutarak, enflasyonist baskıların içine yeniden girmeksizin, zayıf dış talebi göz önüne alarak, hasılda tatminkâr bir artışı sağlamaktır. Gerek Fransa, gerekse İtalya'da, 1966 yılı süresince dış dengedeki tersine oynama gayri safi millî hasılanın yüzde 1,5'u civarında idi. Fransa'da bunun özel yatırımları istenilen şekilde etkilemediği ve beklenenden çok daha az artış gösterdiği görülmektedir. Aynı zamanda -daha ziyade diğer sebeplerden dolayı- konut piyasası da zayıf kalmıştır. Hasıladaki yavaş artış, işgücü potansiyelindeki artış ile birlikte iş piyasasındaki dengiyi değiştirmiştir. Bu, ücret gelirleri ile tüketicilerin ihtiyatlı davranışlarındaki yavaş yükselişi izaha yardım edebilir. Neticede, geçen sonbahar çok kısa süreli olacağı düşünülen gelişmenin yavaşlaması, bu senenin ilk aylarında da devam etmektedir ki bu da 1966 temmuzundan bu yana, sınai üretimdeki duraklama ve son aylardaki kayıtlı işsizliğin tedrici fakat önemli yükselmeleri ile görülmektedir. Bu duraklama, yaz aylarında da devam edebilir. Fakat son aylarda, beklenildiği gibi dış talebin eski halini alması ile durum düzelecektir. Bununla birlikte, otoriteler, ileride daha fazla genişletici tedbirlere ihtiyaç olacağını belirtmektedirler.

İtalya ve Japonya'daki genişleme, uluslararası ticaretteki değişimlerden etkilenmemiş görülmektedir. Her iki memlekette de bu husus mali politika ile düzenlenmiş ve özel yatırım talebi son zamanlarda buna çok uygun bir ortam yaratmıştır. İtalya'da şimdiye kadar talep baskısında önemli bir artış olmamıştır -Kalkınma rezervinin büyük olmasından doğmaktadır- Otoriteler para durumunu desteklemeye devam etmektedirler. Japonya'da son zamanlardaki genişleme, otoritelerin beklediğinden de hızlı olmuş ve işçi piyasası ve fiatlarda gerginlik başlamıştır. Anlaşıyor ki, talebin baskısı ciddi yükselmeler gösterdiği takdirde, otoriteler bunu kamu harcamaları programlarını keserek halledeceklerdir. Fakat, gerek Japonya, gerekse İtalya'da gelecekte büyük ve kuvvetli bir gelişme olacağı beklenilmektedir. Bu cari dengenin bozulmasıyla birlikte gelebilir. Ancak bu, fazla iç talebin belirmesini yansıtmadığı takdirde bile, dış piyasaların geçici olarak zayıf olduğu bir zamanda normal ve kabul edilir bir kalkınma olarak nitelendirilebilir.

KÜÇÜK SANAYİLEŞMİŞ ÜLKELER :

Bir grup olarak alındığı takdirde, küçük sanayileşmiş memleketlerde talep ve hasıladaki büyüme oranı, 1966'nın ikinci yarısında gözle görülür şekilde yavaşlamıştır. Bu kısmen, talep ve maliyetlerin çok hızla yükselme eğilimi göstermeleri üzerine alınan tedbirlerin sonucudur. Kısmen de büyük memleketlerin gelişmelerinin durulması yüzünden ihracat piyasasının daralmasından meydana gelmiştir. Bazı memleketlerde ise, daha sınırlayıcı iç tedbirlerin alınması ve dış talebin zayıflaması ile bu durum karşılıklı olarak körüklenmiştir. 1967'nin ilk yarısında yavaşlama daha da artmış ve bu, küçük OECD ülkelerinin genişleme hızını, uzun vadeli büyüme hızının yarısına indirmiştir.

Bu ülkelerin yılın ikinci yarısında büyüme hızlarını artırmaları, Almanya'nın tekrar kuvvetli bir ekonomik politikaya kavuşmasına ve bunun zamanına bağlıdır.

Bunlardan bazılarında bu husus örneğin Hollanda, Avusturya ve İskandinav ülkeleri -fiyatlarda ve maliyet hareketlerinde istenen düzeyin sağlanması için (ki bu da dış gelişmelerin yardımına) otoritelerin seçecekleri zamana bağlıdır. Bu grupta birçok ülke cari hesap durumlarının kötüye doğru gittiğini görebilirler. Fakat, bazılarının daha rahat rezerv pozisyonu ve uluslararası para ve sermaye piyasalarından faydalanabilmeleri onların genellikle bu durumu önemsemelerini gerektirir.

TÜRKİYE

Türkiye'de 1966 yılı ve 1967 yılının ilk 6 ayında diğer bazı OECD ülkelerindeki duraklamaya karşı bir gelişme olmuş ve gayri safi milli hasıla 1966 yılında yüzde 8,8 artmıştır. Bu artış, beklenen yüzde artışı aşarak, bundan önceki yıllarda ulaşılmayan hedefleri de 1,5 yıllık devrede kısmen karşılamıştır.

Son yıllarda ekonomide ara malları ve yatırım malları lehine olan önemli gelişmeler sonucunda tüketim malları üretiminin toplam imalat sanayi içindeki payının 1963'de yüzde 65,4'den 1967'de yüzde 60,6'ya düşmesi, ara malları payının ise yüzde 25,5'den yüzde 28,5'a ve yatırım malları payının yüzde 9,1'den yüzde 10,9'a yükselmesi beklenmektedir.

1966'ya kadar olan devrede, her ne kadar sanayi sektörü plân hedeflerinden geride kalmışsa da (dış yardımın eksik sağlanması bunun bir sebebidir) yine de ekonominin en hızlı gelişen sektörü olma niteliğini muhafaza etmiş ve yurtiçi gelirler içindeki payı, yüzde 16,7'den yüzde 18,6'ya yükselmiştir.

Bunlardan anlaşılacağı üzere, Türkiye'de iç talep ve hasılda bir yavaşlama değil, bir genişleme olduğu ortaya çıkar.

Yıllar	G.S.M.H. (Milyar)
1965	73.127
1966	79.536
1967	85.100
1968	91.100
1969	97.400
1970	104.300
1971	111.600
1972	119.400

1967 yılında da gelişmenin devam edeceği yüzde 7 kalkınma hızının gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

1967 yılında sanayi gelirleri gayri safi milli hasılların yüzde 16,3'ünü teşkil edecektir. Sanayi sektöründeki yıllık ortalama artış hızının yüzde 12 olacağı öngörülmüştür.

Ancak, şurası muhakkaktır ki, iç talep ve hasılların artması, yatırımların finanse edilmesine ve bu da bütçe dengesine bağlı olmaktadır. Özel yatırımlarda ise teşvik esası uygulanacak ve bazı gerekli görülen yatırımlara devlet yardımları yapılacaktır. İkinci Beş Yıllık Plân'da belirlenen gelirler ve harcamalar gerçekleştiği takdirde, Türkiye önümüzdeki devrede de bir gelişme politikası içinde bulunacaktır.

İKTİSADİ İŞBİRLİĞİ VE KALKINMA TEŞKİLATI (OECD)

Başlangıçta 17 üye devletten kurulu olan bu örgüt, 16 Nisan 1948'de kurulmuş 1960 yılına kadar (OECD) Avrupa Ekonomik İşbirliği Teşkilâtı olarak bilinmekteydi. Teşkilâtın gayesi, Avrupa ülkelerinin işbirliği ile kalkınmasına yardımcı olmaktır. 1949'da İspanya'nın da kabul edilmesi üzerine üye sayısı 18 devlete çıktı. 1951'da çeşitli Avrupa ülkelerine yapılan Marshall Yardımı'nın kesilmesi üzerine, bu teşkilât, Avrupa'nın birleşmesi yolunda bir adım attı ve Avrupa'nın iktisadi plânlama organı oldu.

Organizasyonun Genel Merkezi Paris'tedir. 1960'da teşkilâtın plânlama ve kalkındırma faaliyetlerinin genişletilmesi teklif edilmiş, Amerika ve Kanada tam üye olmuşlardır. Bu iki ülkenin teşkilâta girmesiyle, üye sayısı 20'ye yükselmiş ve teşkilâtın ismi 1960'da «İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilâtı» (OECD) olarak değiştirilmiştir.

İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilâtı'nın 1967 yılı itibarıyla 21 üyesi vardır. Bu üyeler şunlardır: Federal Almanya, Amerika, Avusturya, Belçika, Danimarka, Fransa, Hollanda, İngiltere, İrlanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İtalya, İzlanda, Japonya Kanada, Lüksemburg, Norveç, Portekiz, Türkiye, Yunanistan.

Bir ülkede yaratılan mal ve hizmetlere dış dünya gelirleri eklendikten sonra bulunan değer, «Safi Milli Hasıladır.» Üretim malları fiyatları ile ifade edilen bu safi milli hasılaya, dolaylı vergiler eklenirse, piyasa fiyatlarıyla, «Safi Milli Hasıla» bulunur.

Piyasa fiyatları ile safi milli hasılaya aşınma ve eskime (amortismanlar) eklendiğinde, piyasa fiyatlarıyla, «Gayri Safi Milli Hasıla» bulunur. Diğer bir deyimle, «Gayri Safi Milli Hasıla» (G.S. M.H.) «Bir ülke ekonomisinde meydana gelen bütün mal ve hizmetlerin, aşınma masrafları ile dayanıklı sermaye mallarının, işletmeler ve kurumlarca tüketimi için yapılan yardımlar düşürülmeden önceki cari piyasa fiyatları ile toplam değeri» olarak tarif edilir:

Üretim malları fiyatları ile, Safi Milli Hasılaya aşınma ve eskime (amortisman) eklendiğinde, üretim malları fiyatlarıyla gayri safi milli hasıla bulunur.

Eütün bu ifadeleri formüle edersek :

SMH (Üretim Malları fiyatları ile) = Yurt içi geliri + Dış dünya geliri

SMH (Piyasa fiyatları ile) = SMH (Üretim Malları fiyatları ile) + Dolaylı vergiler

GSMH (Üretim Malları fiyatları ile) = SMH (Üretim Malları fiyatları ile) + Amortismanlar -

GSMH (Piyasa fiyatları ile) = SMH (Piyasa fiyatları ile) + Amortismanlar

Türk-İş Kolejinde on Pakistanlı sendikacı...

Üç hafta süreli özel bir eğitim programına katılmak üzere geçtiğimiz ay Ankara'ya gelen on Pakistanlı sendikacı, Türk-İş Sendikacılık Koleji'ne yerleşmiştir. Türk-İş uzmanları ile Ankara ve İstanbul Üniversiteleri öğretim üyeleri tarafından İngilizce yürütülen eğitim programında konuk sendikacılara, ekonomi, Türk sendikacılık hareketi, Türkiye'de sosyal politika, Uluslararası sendikacılık hareketi, mukayeseli iş hukuku ve sanayi psikolojisi dersleri verilmektedir.

Pakistan Heyeti şu sendikacılardan kuruludur:

Khurshid Ahmet, Nabi Ahmed, Syed Badshah Gul, Kalimullah Khan, S. Mohammed Sher, Mohammed Nafizullah, Shah Abdul Halim, Emdad Hussein, Syed Mahibur Ranman, Sekinder Ali.

